5939

ఉదయిని

సాహిత్య పత్రిక

(రెండు నెలల కొక సంచిక)

సంపాదకుడు

కొంపెల్ల జనార్దనరావు

సంపుటము 1. సంచిక ౫

మే 1936

సాలుసరి చందా రు 4 విడిప్రతి అ 12

15 ఆదెప్పమొదలి వీధి, వేపేరి, మద్రాసు

Hyderat

విషయసూచిక

।తము చేసి ఉపేక్షించిన గాంధిమహాత్ముడు ఇప్పుడు అక్షరాలా జాతీయసారస్వత ప్రయోజనాన్ని ఉద్ఘాటించి నాయకత్వం వహించడంలో మహాత్మునిపై సారస్వతమూ, సారస్వతముపై మహాత్ముడూ కూడా దండెత్తినారు: ఈ అఖిలభారతీయ సారస్వత ఏనేది జాతీయతకు నచ్చే వన్నెలు చూపవలెనట. ఇందుకు తిరిగి సామాన్య భాష హిందీ సార్థకత కనబరిచింది. సామాన్య భాషగా నిలబడే సందర్భంలో ఉత్సాహంతో వచ్చిన రాపిడివల్ల హిందీలో వచ్చే పరివర్తనముకంటె భారతీయ సాహిత్య మాధ్య ఏముగా దానియందు రానై ఉన్న పరివర్తనము గొప్పది. అన్ని ప్రాంతీయ భాషల కుందూ సాధారణముగా వాడుక తిరిగే పదజాలమునెడ శ్రద్ధ వహించి, ఆ యా భాషల పడికారములకు కూడా తావిచ్చి విశాలత అలవరించ బడుతుందట.

*　　　*　　　*

హిందీలో ఈ వస్తున్న అఖిలభారతీయ సారస్వతాన్నే జాతీయసారస్వత మనబో ఎన్నారు. పేరు ఏమి పెట్టినా, దీని ప్రయోజనముమాత్రం పరిమితమై ఉంటుంది. వివిధ భాషా సాహిత్యగతులు హిందీ తెలిసిన ఒక సాహితీకారుడు గమనించడంవల్ల, ఆంగ్లము ద్వారా విదేశీయ సాహిత్యములు ఆకళించుకొన్నప్పటివలె, ఆతని సంస్కారము సంపొందుతున్నది. కాక (అన్యదేశీయ సాహిత్యములతో అడుగు కలపవలెనన్న ప్రయ త్నముతోపాటు) భారతీయసాహిత్యముకు వెనుకబడకుండా కాని, అంతకు ముం దడుగిడి వారి చూపడానికి కాని ఉత్సాహపడగలడు. కాని ఒకటి: హిందీభాషవారికి మాత్రం, మన భాషలో ఇతర భాషలనుండి మంచి రచనలు అనువదిస్తే మనకు కలిగే హృద్యతవంటిది కూరే మాట వాస్తవం. ఇతర భాషలవారికి తమ భాషలో ఆ రచన వస్తే కాని ఆ హృద్యత లేదు. హిందీలో గ్రాంథిక కృతక భాషనుండి విడబరిచి ప్రజాభాషకు ఎంతో దగ్గరగా వ్రాతభాషను తీసుకపోయే పూనికకూడా ఈ యెగలోనిదే. దానిలో అర్థమే ంటే, హిందీలో వచ్చిన ఈ భారతీయ సారస్వతమంతా హిందీవారికి హృదయానికి దగ్గరకు రాగా, (అన్యభాషలయెడ హిందీ అవలంబించే వైశాల్యమును పురస్కరించు కొని) అన్యభాషలవారికి భాషకు సన్నిహితముగా వస్తే గొప్పమాట. ఇది జాతీయ సారస్వతమే అంటున్నారు మరి. మతవాఙ్మయమూ, శాస్త్రవాఙ్మయమూ సంస్కృత భాషలో భారతదేశమందు జాతీయవాఙ్మయముగా ఒప్పుదల కాంచింది. నేడు తిరిగి రాజనైతికవాఙ్మయమూ, శాస్త్రవాఙ్మయమూ జాతీయవాఙ్మయముగా హిందీభాషలో అంగీకృతము కావడములో ఔచిత్యము జారదు. కాళిదాసాది మహాకవుల కావ్యాలు సంస్కృతసాహిత్య మనడంకంటె భారతజాతీయసాహిత్య మనడంలో ఔచిత్యము లేదు. జాతీయత అనేది అపేక్షించే ప్రయోజనాలను ప్రసవించడమే ప్రధానముగా చేసుకో

ఉదయిని

సాహిత్యపత్రిక

సంపుటము 1 ధాత, వసంతము

సంచిక ౫ శా. శ. ౧౮౫౮

కిరణాలు

అఖిలభారతోద్యమం సాహిత్యము విషయమైకూడా పొర్లివచ్చి భాషాపరిషత్తుల కర్తవ్యం మరింత మోపుదల చేస్తున్నది. అన్ని భాషలనుండి మంచి రచనలు హిందీలో తర్జుమా అయి, హిందీద్వారా అన్ని భాషలవారూ ఆ రచనలతో పరిచితి సేకరించుకోడమువల్ల అఖిలభారత సాహిత్య మనేది హిందీలో పరిణమించ గలుగుతుందనీ, అట్టిది ఆవశ్యకమనీ 'హంస' (హిందీపత్రిక) ఘోషిస్తున్నది కొత్తకాగా. భారతీయ సాహిత్యపరిషత్తొకటి యేర్పడింది. అన్ని భాషల సాహితీనిష్ణాతులకు పరస్పర సహాయోగము ఏర్పడి, ఒక భాష దేశ మందరూ ఎరిగి ఆ భాషలో దేశ మంతటి సాహిత్యపు నిగ్గూ సమకూర్చడంవల్ల, శాస్త్ర పరిభాషకై దేశమంతటా ఒకే పదజాలము ప్రచలితం చేయడంవల్ల, దేశానికంతకీ జాతీయవాఙ్మయ మనేది పరిణమిస్తుందట. ఉన్నతభావాలు కలిగి, జాతి ఐక్యానికి తోడ్పడుతూఉండే వాఙ్మయమే ప్రోత్సాహము పొందబోతున్నది. కేవలము ప్రాంతాల పరస్పర సారస్వత పరచయానికి మాత్రమే కాక ఈ 'ప్రచార' పరత్వములో భారతీయ సారస్వతము ఏకముఖము కాబోవుతున్నది. సాహిత్యకళను ప్రయోజనాలలో నడిపించడానికి, ఉపయుక్తతతో పరీక్షించడానికి, పూనిక నిలిచింది.

చిరకాలము ఏదో ఒక ఐక్యముతో భారతదేశము అవిచ్ఛిన్నత నిల్పుకొని, నేడు పరాధీనతారూపమైన అనుభవైక్యములో మరింత బిగిసి ఏకముఖ కార్యకారితకు ఐకకంఠ్యము విచ్చినదై, భాషల భిన్నతనుబట్టి యేర్పడే అడ్డంకికి సామాన్యభాష విరుగుడుగా చేకొని హిందీని జాతిపై విప్పింది. దేశమంతకూ సంబంధించిన రాజనైతిక వ్యవహారాలకై, కొన్ని భిన్నప్రాంతాలవారి పరస్పర వ్యవహార ప్రవృత్తికిగాను హిందీ మాధ్యమముగా ఒప్పుదల పొందింది. రాట్నపు చప్పుడులో అక్షరాల చప్పుడును పరా

తరుచుగా, కళతో నెయ్యముచేసి ప్రచారమునుండి దూరముగా వాహ్యాళి పోయి ఉన్నారు. వారికి పిలుపు అలజడి కలిగిస్తే అది ఆ ప్రచారశక్తినుండి కళను విముక్తముగా ఉంచగల ప్రతిఘటనవనే రేపుతుం దనవచ్చు. కాని అది రూపాంతరాలు వహించి వీరి కళారీతులలో రూపాంతరాలు ఘటించడానికి ఇతర ప్రోద్బలాలతో చెయ్యి కలప గలుగుతుంది. పాతకూర్పులనుండి విముక్తిగా లేచిన నవ్యకవితలో ఇప్పటికి నిరుడు కట్టక తప్పని కావ్యసమయము (poeticism) తానుకూడా మరొక ముక్తరీతులకు ఇప్పటికే దారి వదలుతున్నది. కవిత్వము పాటనుండి మాటకు చేరువ కాగలుగుతూ ఇటీవలి ఆంగ్ల కవితారీతులకు విజయము పల్కుతున్నది. కవిత్వపు ఆభిజాత్యమునుండికూడా విముక్తి పడసి, జీవితఘోషకూ, సహజభాషకూ కవిత చేరువ కాబోతున్నది. ఈ ఉద్యమము ఒక కొత్తపొంగు రచనారీతులలో సారించడానికి వీలున్నది. విలువల ఆలోచనలో తెలుగు లది పెద్దచేతులలో ఒకటిగా నిలుస్తుంది. వీరు హిందీభాషలో, ఆ జాతీయవాఙ్మయపు అనువాదాలలో ఏమాత్రము న్యాయము పొందుతారో చూడవలసిఉన్నది.

* * *

హరి జి. గోవిలుగారి శ్రమ ఫలించి నాగరలిపి ౫౦౦ వైపులనుండి ౧౫౦ వైపులకు వచ్చింది. ఇంగ్లీషు-రోమనులిపి మిక్కిలి సులభముగా నేర్వవచ్చును కనుక అది భారతదేశానికి సామాన్యలిపిగా స్వీకరించవలెనన్న వాదాన్ని నాగరలిపి జయించింది. 'ప్రపంచమంతటితో వ్యవహార' మన్నదానికి ఇప్పుడు ఉద్ధురత కనబడడం లేదు; భారతరాష్ట్రీయత, రాష్ట్రీయ (జాతీయ) సాహిత్యము, అన్నదే ఇప్పుడు ప్రచండముగా సాగుతున్న ఉద్యమము. ఈ ఉద్వేలతలో నాగరలిపి, హిందీ నిలద్రొక్కుకోనక మానవు. అసలు దేశభాషలవారికి సామాన్యభాష కాని, సామాన్యలిపి కాని ఆవశ్యకమా అన్న ప్రశ్న, వాటి పరిమితార్థాల గమనిస్తే, లేవనక్కరలేదు. ఇన్నిభాషలు నేర్చుకోనేటందుకు ఒక్క లిపి అవలంబించడం అనుకూలమే అని చెప్పవచ్చు. అయితే అది ఆయాభాషాభూమిలో ప్రవేశించనక్కరలేదు.

* * *

ప్రాంతీయభాషలకూ, ప్రాంతీయ సాహిత్యాలకూ ఈ ఉద్యమం అపకారము చేయకుండడానికీ, ఉపకారము చేయడానికీ కూడా ప్రయోగరీతి పూచీ పడవలెను.

కొంపెల్ల జనార్దనరావు

జాలక, సాహిత్యము అనే రమణీయతా ప్రధానమైన ఒక కళ తన ముఖ్యక్రియా ద్రవ్యమైనభాషనే యెక్కువబంధువుగా చేకొంటుంది—జాతికంటె. భారతభాగవతములు సహా మనకు తెలుగువే కావలెను; హిందీవారికి తులసీరామాయణమే హృద్యతరము—సంస్కృతము తెలిసినప్పుడుకూడా. జాతీయత ఇన్ని భాషల సాహిత్యమునందూ భావసామగ్రి నింపి ఉద్రేకము ప్రసాదించే దేవత కావచ్చు. కాని, ఈభాషలలోని సాహిత్యము హిందీ అనువాదములో జాతీయసాహిత్యము నిర్మించ రాబోవదు. ఈ అనువాదమును భారతీయసాహిత్యమని గౌణముగా పిలుచుకోవచ్చు; ఆంగ్లభాషద్వారా మనము ఐరోపీయ సాహిత్యమును పరిచయము చేసుకొంటున్నాము; ప్రపంచసాహిత్యమునే రుచి చూస్తున్నాము; ఆభాషద్వారా భావలోకములో తొంగిచూడగల్గుతున్నాము; అలాగే హిందీ భారతీయసాహిత్యములకు తెరగా పనిచేస్తుంది. సారస్వతులలో సహా హిందీ మిక్కిలి ప్రచలితము కాగల్గితే, భారతీయ సాహిత్యరుచులు ఒక్కచో ప్రదర్శించే ఉద్యమం సార్థకమవుతుంది.

* * *

ఒక వేళ ఇతర దేశాలవారికి ఇది భారతీయ వాఙ్మయమని ఒక్కచో కన బరచగల మంటే, తిరుగ అది ఏ ఆంగ్లములోనికో అనువదించవలసి ఉన్నప్పుడు, ఒకసారి హిందీలో పరివర్తిత మైనదానికంటె మంచి ఆధారమైన మాతృకనుండే అనువదించడం చెల్లుతుంది. ఇందుకు 'త్రివేణి' వంటి పత్రికలు, ఇటీవల లండనులో ఏర్పడ్డ 'The Indian Progressive Writers' Association', భారతదేశపు 'P. E. N. Associaton' వంటి సంస్థలు ఎక్కువ ఉపకరిస్తవి. 'త్రివేణి' ఈ జూలయి మొదలు మాసపత్రికగా వెలువడు తుందట. మన దేశమందే కాక విదేశీయులకూ మనమన సత్త్వములూ, యత్నాలూ నాటజేయడానికి 'త్రివేణి' యీ నూత్నరూపంలో మరీ కృతకృత్య కాగల్గుతుంది. అధమం పదిసంవత్సరాలనాటికి, 'హిందీ' యెరుగనివారు అక్షరాస్యత లేనివా రనిపించు కొనేసితి యేర్పడుతుందని శ్రీమతి లీలావతీ మున్షీగారి మతము. సారస్వతలోకాన్ని సహా హిందీ తనప్రాముఖ్యముతో అంతగా ఆకర్షిస్తే ఆశ్చర్యము లేదు కాని, ఆంగ్లపత్రికల ప్రాముఖ్యము కొరవడడం కష్టం.

* * *

కాని యీ భారతీయసాహిత్యోద్యమానికి ప్రాంతీయసాహిత్యాలు కొంత కదలవలసి ఉంటుంది. సాహితీభావముకంటె జాతిభావ మన్నది ఒక్కొకచో ప్రాధాన్యము వహించి, కళకంటె ప్రచారమును ముందుకు నెట్టవచ్చు. తెలుగుకై తలవారు,

ఉ ద యి ని

వాలసహస్తముల్ మొగుడ నాతనివెన్క నటత్పయోధ రాం
దోళితమూర్తికిన్ మకరతోరణవైఖరిఁ దాల్చె స్వామికిన్.
ఆ లలితంబు లౌ నడుగు లందము దెచ్చెనొ, మున్నె ఉంగఁగాఁ
జాలనొ వాని యందము, కుచద్వయి, స్త్రీతరమైన మోహమై
కేలఁ గదించి కౌఁగిట లగించఁగ నేనె తలంతు, స్త్రీలయున్
స్త్రీలయు మధ్యగా యని వచించితి వే అనుకోకవే చెలీ!
నిదురను మేలుకొంటినని నిశ్చయమైనది యద్ది స్వప్నమ
న్నది నిజమైన దింక నయినన్ బులకించుటయైన నాయెదన్
గదలుచు మన్నయట్లు పసికాళులు దోఁచెడి, మేలుకొన్న నా
యెద యిది మేలుకొన్న దనుటే నిజమా? కలయే యిదా? చెలీ!

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

న వో ద య ము

కన్నీటిచినుకొకటి క్రింద బడి చిటికినది
పెదవిరేకులమీద పద మొకటి మెదలినది
చిరదాస్యకాఠిన్యశృంఖలానిచయమే
సీమసీమాంతాల చెదరిపోయినది.
హృదయనాళకవోష్ణ రక్తప్రవాహాలు
పొంగెత్తి యణువణువు పులకించిపోయినవి.

౨

ఉదయకాంతుల పసిడి తీగొకటి మెఱసినది
మృదుపుష్ప గర్భమున రేకొకటి విరిసినది
లలితసుందరదివ్య లావణ్యనవజీవ
మధుమాన సుధలలో హృదయమే పొంగినది.
హృదయనాళకవోష్ణ రక్తప్రవాహాలు
పొంగెత్తియణువణువు పులకించిపోయినవి.

కొండేపూడి సుబ్బారావు

రాధస్వప్నము

ఓచెలి! రాత్రి నేను గల యొక్కటి కంటిని, దానిలోఁ జిరం
టీ చతురాంగజుండు, మన నెయ్యపుఁబ్రోవు యశోదకన్నవాఁ
డాచరణంబొనర్చె నొకయద్భుత మస్మదురోజముల్ మృదు
శ్రీ చరణాంకితంబులుగ నృత్యము సేసె సకింకిణీ ధ్వనిన్.

అది యొక మాయగా హృదయమందున స్వామి నటించుచుండె న
న్నది తెలియంగవచ్చె నయినన్ బతిరూపము కానిపించ దా
పదములు కానిపించుఁ బతి పాదతలంబులు చిల్కముక్కు పూ
లెద వెద చల్లినట్లయి సమృద్ధిగఁ బుల్కలపంట యేర్పడెన్.

నే నిదురించుచుంటి నని నేను నెఱుంగుదు కాని మేలుకొ
న్నా నను నొక్క జ్ఞానకలనంబున దీపితమై విచిత్రరే
ఖా నటనాభిరామ పదకంజములన్, గుచసీమ, కాంతిపా
థోనిధి మెట్టతామరలతోడిగిరిద్వయిపోల్కికిం జనెన్.

ప్రణతి పరంబుగా నెదురుబల్లుగ వంచిన కాళియాహి చి
క్కని పడగల్ హసించు చనుకట్టున, గజ్జెలు మువ్వలున్ గల
స్వనములు పల్కఁగా నటనసల్పెను, కొమ్మలనుండి రాలు వం
పున బిగువారు క్రొత్తవిసెపూవులువోని పదమ్ము లుంచుచున్.

చివురులఁ గొట్టినట్లు పతిచిన్నిపదమ్ము లనుక్షణమ్మునున్
దవులు నురోజమాళిఁ, బ్రతితాఁకున నూతనమౌ సుఖానుభూ
తి వెలయు నిట్లుగా నిరవధిన్ దరఁగంబడి క్రొత్తరంగగాఁ
గవిషిసంవాహినింబలె సుఖానుభవం బొక డేచె దీర్ఘమై.

నా కిపు డింత సిగ్గు నగు, నాథుని యూఁపనికాలు నొచ్చునో
నాక సుఖానుభూతి బడి నాయెద పుల్కలు గ్రమ్మె, జారునో
నాక చెమర్చుఁబో, అసలుకన్నను వడ్డియె ముద్దటందు రా
యాకృతి, నాథహేతు వగు నాసుఖ మాతనికన్న నిష్టమై.

వ్రాలిన నాథు పాదనఖ బంధురదీప్తిఁ గుచద్వయంబు దీ
పాలిడుకొన్న దేవళముపైని విమానము లట్లు తోఁచి, నే

ఇన్నాళ్లనుంచీ ఎల్లా వేళానో వీళ్ల చిత్రాలు
అని అనుకున్నాడు.

౫

శిల్పీ, కవీ శ్రుతికోసం, రసంకోసం, సౌందర్యంకోసం,
తిరిగి తిరిగీ,
తమ యాత్రలు వృథా కాగా,
నిట్టూర్పులు విడుస్తూ,
ఇళ్లకు వేంచేసారు.

౬

ఇంతట్లో మెరుము మెరిసింది నీ శ్యామాకృతి:
నీ గొంతుకలోని సెలయేటి పాట,
నాగరికత గట్లు అడ్డం లేకుండా
ప్రవహించి, పొంగి, పొర్లి పొయ్యే
నీ బ్రతుకు సముద్రం.

౭

నిన్ను వాళ్ల శారదను చేసుకొన్నారు;
వాళ్ల భావపీఠాన్ని అధివసింప చేసికొన్నారు:
వాళ్ల పూజలు నీకు సమర్పిస్తున్నారు.

౮

నీ స్వచ్ఛ రూపం
నిర్మలమూర్తి
వెన్నెలలా, ఆకాశంలా,
పువ్వులా,
వెలుగుతూ, లోతులు తిరుగుతూ,
దివ్యపరిమళాలు విరజల్లుతున్నది.

అడివి బాపిరాజు

హరిజనసుందరి

(వచనపదం)

౧

నీ రూపం ఎంత సుందరమైంది !
తల్లీ, నువ్వు ప్రకృతిలో లీలా
స్వరూపిణివై పెరుగుతున్నావు.

౨

శుభ్రమైన చిరుగుల పాతచీర కట్టుకోని,
చింతపూరైక తొడుక్కోని,
సవసవలాడే నీ అందం రేకలు
మరుగుపరుచుకోని,
నువ్వు పొలాల నడుస్తూఉంటే,
నీ పవిత్రమూర్తికి బాహ్య
ప్రకృతి అంతా జోహారులు సమర్పిస్తుంది.

౩

కవి పాడుదా మనుకోని
పట్టణాలలో,
పల్లెటూళ్లలో,
ఉత్తమ కులాల రసంలేని జీవితాలల్లో
విరుచుకుపడే వనితల్ని చూసి,
జలదరించి కళ్లు మూసుకొన్నాడు.
ఇన్నాళ్లనుంచీ ఎల్లా
రాశానా వీళ్లమీద
పాటలు పద్యాలు అనుకున్నాడు.

౪

శిల్పి వాళ్ల రేఖల్లేని ముద్దల మూర్తులు చూసి,
తల వంచుకోని,
పారిపోతూ,

నీలనీరేజంబు నేటి నిగుడించినది.
నాకడుపుమంటలో లోకాలు మండినవి
నను కనుంగొని కుమారిల్లినది లోకమ్ము.

3

మేఘములలోన దీపించు మెఱపువోలె
క్షణిక వృత్త్యవలంబినై సాగుచుండ
నీ చలన జీవన వహన మేటి కనుచు
రిక్కగమి తొంగిచూచి నవ్వెక్కగించు.

హరి రామలింగశాస్త్రి
కొండపల్లి గోపాలరావు

ప ద్యా లు

నాముఖాలోకనమ్మె కంటకమువోలె
నీయెడద జీల్చి బాధించునేని, నాయ
నాథ నిరుపేద బిచ్చదనంపు పల్కె
నీ కతి కఠోరముగ దోచెనేని సకియ
నన్ను క్షమియింపుము.

ఇంక నెన్నడును గూడ

నాయభాగ్యపు మోము గన్పడకయుండ
దాచికొందును జీవితాంతమ్ముదరకు
కాని, కాలంపుగతి నెన్నడైన గాని
విధివశమ్మున నీదు జీవిత పథాన
నడుగిడుట గల్గెనేని నాయెడల నేహ్యా
భావ మిప్పటివోలె జూపకుము సకియ.

* * *

నీవు ప్రేమింపలేదు నేనే వృథా భ్ర
మించితి నిజమ్ము, తొలకరి మేఘమట్టు
లాటగా నీవు గురియు వర్షాంబువులనె
ప్రేమసుధ యని యెంచి తపింప నేల ?

తెలికిచర్ల కృష్ణమూర్తి

బ్రతుకు

౧

నాకడుపు పంటలో లోకాలు పండినవి
ముగ్ధప్రపంచంబు మోహించినది నన్ను.
నెలరాల డాలు చిందిన చల్వమేడపై
తఱపి వెన్నెలతేట తరకల్లు కట్టినది.
మలుసంజ కనువిచ్చు మల్లెమొగ్గల చాలు
నను జూచి పకపకా ధగధగా నవ్వినది.
కౌమరు రాయంచ మొత్తము రెక్క లల్లార్చి
తెలితమ్మిపూగద్దియలపైన విడిసినది.
తెనుగువాగుల గూడికొని సంద్ర ముప్పొంగి
తెలినురువుతుటుముతో దీప్తమై వెలిసినది.
తొలుకారు మంపుకత్తెల పల్లువరుసలో
నునునిగ్గునిగనిగల్ నటనాలు నెరపినవి.
నాకడుపుపంటలో లోకాలు పండినవి
ముగ్ధప్రపంచమ్ము మోహించినది నన్ను.

౨

నాకడుపు మంటలో లోకాలు మండినవి
నను కనుంగొని కుమారిల్లినది లోకమ్ము.
పెను గచ్చపొదరు పుట్టను లేచి బుసకొట్టి
పడగ విప్పిన నల్లత్రాచుపా మాడినది.
ప్రళయకాలవ్యోమపథనాట్యదాభీల
నీలనీరదరాజి శిలవృష్టి నెఱపినది.
ధర్మతుషాభీకరధ్వాంతసంఘమ్ము
ధరణీధ్ర గహ్వరంబులలోన నొరగినది.
మత్తద్విరేఫచ్ఛదాకృద్విషనీలాంజ
నాత్యశ్రువుల మోవి నతివ కార్చినది.
విగళచ్ఛిరోజావళీమధ్యమంబందు

కొన్ని గీతికలు

౧

అంబరము క్రింద నురకే
సంబరముకొలఁది నాడే
లంబాడి చిన్నవానిన్
"అంబేది? చూపు"మంటిన్:
తమ్మిపువ్వు సంగడీనో,
కమ్మనగు పైరుగాలో,
ఉయ్యాలూఁచేటి కొమ్మో,
కొయ్యఁదలఁచేటి పండో;
చూపించు మనెడు వింతన్.
కాని వాఁడొక్క స్త్రీనిన్
ఆనడుమపొలములోనన్
మానితంబైన నడకన్
గానుపించేటి దానిన్,
'అమ్మ'యని వేగఁ జూపెన్;
ఆమె కడ కేగె వడిమై;
ముద్దులిడె నాపె వానిన్;

౨

సూర్యచంద్రుల మంచి సొబగై!
గాలిచెట్టుల మంచి చలువై!
ఈకొండ ఈయెండ ఈపెద్దబాదువలో
చూపట్టుచెట్టునీ డెవ్వనికి ఎవ్వనికి?
గోచి పెట్టుకున్న గోపడికి గోపడికి
గూటిబిళ్లాడేటి పాపడికి పాపడికి!
ఈచెరువు ఈదోనె ఈగట్టుపై కెక్క
వీచునట్టీగాలి ఎవ్వనికి ఎవ్వనికి?
ఈతాలాడునట్టి ఎల్లడికి పుల్లడికి?

ఈలకొట్టిచూచు ఈరడికి పేరడికి !
ఈచిట్టివెన్నెలల నీదారిపోతుంటె
విసరుపూవాసనలు ఎవ్వనికి ఎవ్వనికి ?
గొడ్లుమళ్లేధూళి గుడిపాలేరుఁకు
కూడు గుడ్డా మఱచు కవికుమారునకు.

3

కట్టెలమోపున మొగలిపొట్ట సిడి
చుట్టు గనుచు నడుచు
కట్లెలమోపుం గావాలా యని
గట్టిగ నత డఱచు :
మొగలిపువ్వు కొనుక్కోరాయని వాఁ
డొక్కరి నడుగడుగ.
ఎండిపోయిన పేరుపుపేకుల
నిండు పరిమళముతో
ఆకుపచ్చ పై రేకుల లోలో
పసుపుపచ్చ నెఱిచాయన్
ఆయుదయంబునఁ గోసినదోయన
నతి సుందరమగుచున్
అంగడి నటు నిటు నడచెడువారిని
నాకర్షించుచు నది యొప్పెన్
మోడగుమాఁకును గొడ్డటఁ గొట్టు వాఁ డెటు గొనివచ్చె?
పోడిమిగల యా మొగలిపువ్వనని నాడెండము మెచ్చె.

కవికొండల వెంకటరావు

హ్రస్వ గీతాలు

౧ అవతలిగట్టు

—ఇవేమిటీ వింత భయాలు ?
—ఇంట్లో చీకటి !

—ఇవేమిటీ అపస్వరాలు ?
—తెగింది తీగ !

—అవేమిటా రంగుల నీడలు ?
—చావూ, బ్రతుకూ !

—ఎచటికి పోతా వీ రాత్రి ?
—అవతలి గట్టుకు.

౨ పరాజితులు

అలసినకన్నులు కాంచే దేమిటి ?
తొణకిన స్వప్నం,
తొలగిన స్వర్గం.

పగిలిన గుండెల నదిమే దేమిటి ?
అవతల ఇవతల
అరులై ఇరులే!

విసిగిన ప్రాణుల పిలిచే దేమిటి ?
దుర్వాతి ! దుర్గతి !
దుర్మతి ! దుర్మృతి !

3 ఆః !

నిప్పులు చిమ్ముకుంటూ
నింగికి నే నెగిరిపోతే
నిబిడాశ్చర్యంతో వీరు...

అన్న

నెత్తురు క్రక్కుకుంటూ
నేలకు నే రాలిపోతే
నిర్దాక్షిణ్యంగా వీరె!

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

అన్న

మన సిచ్చి మాయన్న మాటాడునప్పుడు
మల్లిపువ్వులతావి మనసెల్ల నిండు
ఆకాశ మై తాను అటనుండి చూచు
భూమి నై నే నతని ఇటనుండి చూతు
నన్ను చూచుచు అన్న అక్కడే యుండు
అన్న చూచుచు నేను ఇక్కడే యుందు
సోదరీ! సోదరా! యని మేము పిలుచు
పిలుపులే యొరులకు పిడుగు లై తోచు
మెరపు లా మాయన్న చురుకుచూపులను
మే నెల్ల కంపింప నే నందికొందు
పరితాపభారంబు తన కంపగాను
తనదుఃఖభారంబు తా వంపుతాడు
ఆనందమున దాని నందుకొంటాను
అఖిలజీవులకు నే నది పంచుతాను
మా ప్రేమలను దెల్పు మాటలే లేవు
మాయన్న బోలగా ఏయన్న గలడు?

చావలి బంగారమ్మ

* * *

సృష్టితరువాత సృష్టి
లేపిన గాలిదుమారము
అనంతహస్తాన
సన్నని పొరలాగ క్రమ్మి,
ఒక చిరునిశ్వాసమునకు
పటాపంచలై పోయినది;

శాశ్వతాన
కాలము పండి,
ముగ్గి, రాలినది
విస్మృతి ధూళిలోనికి!

ముద్దుకృష్ణ

కళ

అరువదియు నాల్గు కళ లున్న వవనియందు:
ఉన్న వవి వాస్తవమ్ము — లేకున్న వవియు
నావిలోకనపథములో ఈవు లేక.

లలితవిశ్వకళామధువిలసనమ్ము
తాండవించెదు నాచెలీ, తావకీన
హృదయనిర్గతప్రేమవాహినులఅలల.

ఈవు నాలోన అద్వైతభావకలన
ప్రచరిత మైత్రివో, కళానిచయమూర్తి
నేను నిరతమ్ము—

కొమఱ్ఱాజు వినాయకరావు
(నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు)

రెండు కావ్యాలు

౧

'ఎవ్వరే నన్ను గూర్చి భాషించి రన్న
ప్రాణములు పోయిన ట్లుండు లజ్జచేత
ఎందు నన్ను లక్షించి వర్ణింతురో యని
నాకు కవులన్న భయ' మనినావు నీవు.

ఏల ననుమాత్ర మట్లాదరించినావు
త్వత్కృపా కటాక్షేక్షణ పంక్తిచేత !

ఏల ఆనందవీచి లాలించినావు
నీ సుధామధురాలాప నియతిచేత !

ఎట్టు లుందు నీమూర్తి వర్ణింప కిపుడు,
కానవత్తువు నిరతంబు కనులు గట్టి;
ఏమి చేయుదు నిన్ను ధ్యానింప కిపుడు,
రాజ్యముం జేయు మన్మనోరాజ్ఞ వగుచు.

౨

సకలలోకైకజనని నీ చరణసేవ
ప్రాప్తమైన దొక్కింత యీ భవమునందె
నీ యకారణ కరుణా పరాయణతను,
భక్తి గురుయుక్తి నిను గొల్తు ప్రత్యహమ్ము.

ఐన నేమమ్మ ఇంత యనాదరమ్ము
పరమమూఢు డీ పాదసేవకునిమీద !

కామమే లేని లోకోపకారబుద్ధి
ఏల కామేశ్వరీ ప్రసాదింప వీవు !
ఏటికే వీని కో జగదేకమాత
మానినీలోకమం దీవు మాతృబుద్ధి !

నోరి నరసింహశాస్త్రి

ఆశ

"కిరణలేశ మొకండు
కరుణ ప్రసరింపుమా
ఇరుల దొంతరలోన
ఇరుకుకొన్నాను."

అని పాడినానోయి
ఆనాటినడురేయి
ఆలకించితి వేమొ
ఆ చిన్ని నాపాట.

ఆశాంచలమ్ముపై
అలమె నేదో కాంతి
అరుణరాగమ్ముతో
అర్కోదయ మ్మౌమొ !

గాఢాంధతమసమ్ము
కనుకట్టుగా కరగి
భువనమోహనకాంతి
పూర ముప్పొంగునో !

నాజీవితం బంత
నవనవోన్మిషితమై
వింతశోభలతోడ
వికసించునో యేమొ !

కందుకూరి రామభద్రరావు

PETRARCA

నీపేరు చెవి సోక
నిండుహర్షము రేగి
పొటమరించును మేను
Petrarca !
నిరుపమానం బైన
నీచరిత్రము నన్ను
ముగ్ధమానసు జేయు
Petrarca !
ఆత్మజన్మస్థాన
మా "అరెజ్జో" పురము
ఎంత సుందర మయ్యా
Petrarca !
లలితాంగి యైన ఆ
"లారా" మహామాన్య
ఎంత సుకృతము చేసె
Petrarca !
ద్వావింశతి సమాల
తావకీనాంబకాల్
పడ నేల నామెపై
Petrarca !
నీకవిత్వపు సుధా
నిష్యందమున నామె
అజరామరం బయ్యె
Petrarca !
నీ దేశమా ఇటలి,
నాభూమి ఇండియా :
ఐన నీయెడ ప్రీతి
Petrarca !

Francesco Petrarca (1304—1374 A. D.).

PETRARCA

తోచు పోలిక మనకు
దూర మెంతే గాని
దేశ కాలాలలో
Petrarca !

మన మిర్వురముకూడ
మహిళ కుత్కర్షంబు
సమకూర్చినా మయ్యా
Petrarca !

మనకటాక్షప్రభా
మండితాంగన లెల్ల
నిర్జరత్వము గనిరి
Petrarca !

అన్నారు దైవజ్ఞు
లాయుఃప్రమాణమ్ము
నాకు నీయంతె యని
Petrarca !

కవివరోచిత రీతి
గ్రంథభాండారాన
తనువు చాలించితివి
Petrarca !

శిరసు గ్రంథముమీద
చేత కావ్యముతోడ
పో నెంతు నీలాగ
Petrarca !

కలిసికొంద మనంత
కాలాన భాషిత_
ప్రతిబంధకము లేక
Petrarca !

"బదరిక" : కాకినాడ

శివశంకరశాస్త్రి

స్వర్ణ యోగి

కొంపెల్ల జనార్దనరావు

[ప్రభువు, యోగి.]

ప్రభువు:—రాష్ట్రము భాగ్యవంతము చేసి లోకులకు ఉన్నతిమార్గాలు కూర్చే నిమిత్తమై నేనీ గుప్తవిద్య వినియుక్తము చేస్తాను—శపథమే.

యోగి:—కోరి నీ విది యెరిగితివి. నీమరణవేళను గాని ఇది యితరునికి తెలియరాదుసుమా!

ప్రభువు:—అదేమి?

యోగి:—ఇద్దరిది యెరిగి మనరాదు.

*　　　*　　　*

ప్రభువు:—ఏమి నాకిటు దృశ్యము మారివచ్చి మిరుమిట్లు కొల్పుతున్నది!—ఎవరక్కడ? ఈ సన్న్యాసికి మరణదండము.

యోగి:—ఏమంటివి?

ప్రభువు:—అడగక పూర్వమే యిస్తిని జవాబు. ఇది స్వర్ణము ప్రసాదించిన తొలుశాపము కాబోలు!—ఇదే నా రాజదండము చేయించే తుదికార్యమున్ను.

యోగి:—ఇది నా ఆశీఃకిరణము మొలిచిన ప్రభాతము, ఇదీ నా స్వర్ణయోగము. నీవు నేనై యెరుగుదువులే.

శంపాలత

(బాలానందం)

చింతా దీక్షితులు

అనగా అనగా ఒకఊళ్లో ఒకకాపువాడు వానిభార్యా ఉండేవారు. వారు చిలకా గోరింకల్లాగ కలిసిమెలిసి ఉండేవారు. వారు ప్రతిదినమూ చద్దిఅన్నము పిడతలలో పెట్టుకొని పొలానికి పోయి సాయంత్రందాకా పొలంలో పని జేసి రాత్రి అయ్యేసరికి ఇంటికి వచ్చేవారు.

వారికి రెండుకాళ్లు ఎద్దులుకూడా ఉండేవి. ఆ ఎద్దులను ఉదయాన్ని పొలానికి తోలుకు వెళ్లేవారు, సాయంత్రము ఇంటికి తోలుకు వచ్చేవారు.

ఈరీతిగా చాలాకాలం వాళ్లు చేశారు.

పాపం వాళ్లకు పిల్లలు లేరని చాలావిచారంగా ఉండేది. పిల్లలు కలుగుతారేమోనని వాళ్లు బ్రాహ్మలకు దానాలు ఇచ్చారు. రావిచెట్టు ప్రదక్షిణాలు చేశారు. వ్రతాలూ నోములూ పట్టారు. ఏమి చేసినా వారికి సంతానం కలిగిందికాదు.

పోనీ భగవంతుడు మన కింతే ఇచ్చాడు. దీనితో సంతుష్టి పొంది ఉందాము అని వారు మనస్సు సమాధానంచేసుకొన్నారు.

ఒకనాడు తెల్లవారగట్ల వాళ్లు చద్దిమూటలను కట్టుకొని ఎడ్లని తోలుకొని తెల్లారక ముందే పొలానికి వెళ్లారు. పొలంలో మధ్యాహ్నందాకా పనిచేసి చద్దిఅన్నము తిని ఒక చెట్టునీడను పండుకొన్నారు. అప్పుడు కాపువాని భార్యకు ఒకకల వచ్చింది.

ఆవిడకు కలలో మల్లిఖార్జునస్వామి కనిపించి, "నీకు సంతానము లేదని చాలా దుఃఖిస్తున్నావు. నీవూ నీభర్తా దేశాలన్నీతిరిగి ఎవరైనా నీ కడుపున పుట్టుతారేమో కనుక్కో. పుట్టుతామని ఎవరైనా ఒప్పుకొన్నట్లయితే నీకు తప్పకుండా సంతానం కలుగుతుంది"అని చెప్పి మాయమైపోయినాడు.

కాపువానిభార్య కళ్లు నులుపుకొంటూ లేచి భర్తను లేపి తనకు వచ్చిన కలసంగతి చెప్పింది. పగలు వచ్చిన కలను పాటించకూడదని కాపువాడు చెప్పాడు. పగలు వచ్చినా రాత్రి వచ్చినా మల్లిఖార్జునస్వామి ప్రత్యక్షమయ్యేనుగదా: ఆస్వామి ప్రత్యక్షమయి చెప్పిన మాట ఎందుకు అబద్ధమాతుంది అని కాపువానిభార్య చెప్పింది. ఆవిడదైవభక్తికీ నమ్మకానికీ కాపువాడు ఆశ్చర్యం పొంది, "సరే ఏమి చేద్దాము" అన్నాడు.

భార్యాభర్త లిద్దరూ, కూడబలుక్కొని తమ పొలాలూ ఎడ్లూ అమ్మివేసి దేశాల వెంట బయలుదేరారు. వారు త్రోవలో ఒక అందమైన పిల్లవాణ్ణి చూచి, "మాకడుపున పుట్టుతావా నాయనా" అని అడిగారు. "మాఅమ్మ కొట్టుతుంది. నే పుట్టను. నిన్ను చూస్తే నాకు భయమేస్తూఉంది" అన్నాడు. వా ళ్లామాట విని సిగ్గుపడి మళ్లీ మాటాడకుండా తమ దారిని వెళ్లిపోయారు.

వెళ్లగా వెళ్లగా వారికి త్రోవలో ఒక చెరువు కనిపించింది. ఆచెరువుదగ్గిర ఒక అందమైన ఆడపిల్ల కనిపించింది. ఆలాంటి ఆడపిల్ల తమకు పుట్టితే ఎంతబాగుంటుందో అనుకొని ఆపిల్లదగ్గిరికి వారు వెళ్లి అన్నారుగదా "అమ్మాయీ! నాచిట్టితల్లివి, నీ విక్కడేమి చేస్తున్నావమ్మా? నీకు బొమ్మలూ పువ్వులూ ఇస్తాము. మాకడుపున పుట్టుతావా" అని.

"నాకు బొమ్మలూ పువ్వులూ ఉన్నవి. నాకు మాఅమ్మా నాన్నా అన్నీ ఇస్తారు. మీదగ్గిరికి నేను రాను" అంది.

ఈవిధంగా వారు అగుపించిన పిల్లలందరినీ అడుగుతూ వెళ్ళారు. కాని ఎవరూ వాళ్లకడుపున పుట్టడానికి ఒప్పుకోలేదు.

"పోనీ, ఎవరైతేనేమి? పుట్టితే చాలును" అనుకొని వాళ్లు ఒక ముసలిఅవ్వ దగ్గిరికి వెళ్లి, "అవ్వా, అవ్వా, మాకు పిల్లలు లేక చాలా దుఃఖిస్తున్నాము. నీవు కాటికి కాళ్లు చాచుకొన్నావు గదా. మళ్లీజన్మములో మాకడుపున పుట్టడానికి ఒప్పుకొంటావా" అని అడిగారు.

"నేను మీకడుపున పుట్టడ మెందుకు నేను ఎవరికడుపునా పుట్టను. అందుకనే రామా కృష్ణా అనుకొంటున్నాను" అంది.

పోనీలే అని వారు కొంతదూరం నడిచి వెళ్లగా వెళ్లగా ఒకఇంటిలో ఒకముసలివాడు కర్ర చేత్తో పుచ్చుకొని గుమ్మందగ్గిర కూర్చుని ఉన్నాడు. వాళ్లు ఆముసలివానిదగ్గిరకు వెళ్లి, "నాయనా, మాకు సంతానం లేక చాలా దుఃఖిస్తున్నాము. నేడో రేపో నీవు కాలంచేస్తావు గదా. మాకడుపున పుట్టడానికి ఒప్పుకోవా" అని అడిగారు.

ఆముసలివాడు ఉలిక్కిపడి, "ఏమిటీ, ఏమిటీ, నేను మీకడుపున పుట్టడమా? ఈ నా ఇల్లూ, వాకిల్లూ, పొలంబ్రాటూ ఏమైపోను. నేను ఎవరికడుపునా పుట్టను. ఇవన్నీ చూచుకొంటూ ఇక్కడనే ఉంటాను" అన్నాడు.

ఎవరిని అడిగినా ఎవరూ ఒప్పుకోవడంలేదని వాళ్లు "పోనీ ఎవరైతేనేమి? ఎవళ్లో ఒకళ్లు కావాలిగదా మనకు సంతానం" అనుకొని ఒకబాటప్రక్క ఇద్దరు కుంటివాళ్లు బిచ్చము ఎత్తుకొని జీవిస్తూఉండే వాళ్లదగ్గిరకు వెళ్లి ఇలాగ అన్నారు: "తిండికి లేక బిచ్చ

మెత్తుకొని మలమల మాడుతున్నారు గదా; పోనీ మీరు చచ్చిపోయి మాకడుపున పుడతారా. మీకు కూడూగుడ్డా లోపం ఉండదు. అన్ని సౌఖ్యాలూ ఉంటవి.''

ఆకుంటివాళ్లు కాపువాణ్ణీ వానిభార్యను చూచి, "మేము ఎందుకు చచ్చిపోవాలి? మేము చచ్చిపోనూ చచ్చిపోము మీకడుపున పుట్టనూ పుట్టము. మా కిలాగ ఉంటేనే బాగుంది''అని అన్నారు.

ఎంతమంది మనుష్యుల నడిగినా ఎవరూ ఒప్పుకోలేదు. ఇంక వారికి సంతానం కలగడం ఎలాగ? పోనీ మనుష్యులు కాకపోతేపోయిరి, జంతువులైనా తమ కడుపున పుట్టడానికి ఒప్పుకొంటాయేమోనని ఒక ఆవుదగ్గిరికి వెళ్ళి, "ఆవూ, ఆవూ, నీకు ఈ పాడు జన్మము ఎందుకు. మా కడుపున పుట్టరాదూ? నీకు అన్ని సౌఖ్యాలూ ఉంటవి'' అని అడిగారు. "నాకు ఈజన్మమే బాగుంది. నాకు మనుష్యజన్మ అక్కరలేదు''అని ఆవు చెప్పింది.

ఈలాగే జింకలదగ్గరకూ, పక్షులదగ్గిరికీ, గుఱ్ఱాలదగ్గిరికీ వెళ్ళి తమకడుపున పుట్ట వలసినదని వారు కోరగా అవి ఏవీ ఒప్పుకోలేదు.

తరువాత వాళ్లు ఒక పెద్దపులి దగ్గిరికి వెళ్లి, "పెద్దపులీ, పెద్దపులీ, మాకడుపున పుట్టుతావా?'' అని అడిగారు.

"నాకర్మం కాలిందా ఏమిటి నేను మనుష్యజన్మ ఎత్తడానికి? హాయిగా స్వేచ్ఛగా ఈఅడవిలో నేను తిరుగుతూ సుఖంగా ఉన్నాను. నాకు లోటేమిటి? నాకు మనుష్యజన్మం అక్కరలేదు పొండి'' అని గాండ్రించింది.

వాళ్లు భయపడి అక్కడనుండి పారిపోయారు.

తమ కడుపున పుట్టడానికి మనుష్యులూ ఒప్పుకోలేదు, మృగములూ ఒప్పుకోలేదు, పక్షులూ ఒప్పుకోలేదు. ఇంకఏమి చెయ్యడానికీ వారికి తోచిందికాదు. సంతానం లేకుండానే చచ్చిపోవాలి కాబోలు ననుకొని వాళ్లు దుఃఖిస్తూ ఒక చెట్టుకింద కూర్చున్నారు.

అది పెద్దమర్రిచెట్టు. ఆచెట్టుమీద ఒక బ్రహ్మరాక్షసీ బ్రహ్మరాక్షసుడూ కాపురం ఉన్నారు.

పూర్వజన్మంలో వాళ్లు మనుష్యులు. వాళ్లు మనుష్యులుగా ఉన్నరోజుల్లో చాలా పాపాలు చెయ్యడంవల్ల రాక్షసులై పుట్టి ఆమర్రిచెట్టుమీద కాపురం ఉన్నారు.

ఆదారిని వచ్చేపోయేవారందరినీ భయపెట్టుతూ, కొట్టుతూ, రక్కుతూ ఎంతో బాధపెట్టుతూ ఉన్నారు.

పూర్వజన్మలో పాపాలు చెయ్యడంవల్ల తమకు రాక్షసజన్మ వచ్చిందనీ, మళ్లీ మనుష్యజన్మ ఎత్తగలిగితే అన్నీ పుణ్యాలు చెయ్యవచ్చు[illegible] రాక్షస

జన్మ రాదనీ వాళ్లు అనుకొంటూఉండేవారు. కాని ఆదారిని పోయే ప్రయాణీకులను మాత్రము అనేకవిధాలుగా బాధపెట్టేవారు.

చెట్టుమీదనుంచి బ్రహ్మరాక్షసీ, బ్రహ్మరాక్షసుడూ కాపువాణ్ణీ వాడిభార్యనూ చూచారు. "మీారు ఇక్కడకు ఎందుకు వచ్చారు?" అని చెట్టుమీదనుంచి కేకవేశారు.

కాపువాడూ భార్యా ఆకేక విని ఎవరో చెట్టుమీద ఉన్నారనుకొని తల ఎత్తి చూచారు. వారి కెవరూ కనిపించలేదు. "ఎవరు చెప్మా కేకవేసి మాయమయ్యేరు. దయ్యమూ భూతమూ కాదుకదా" అనుకొన్నారు వారు.

రాక్షసులు మళ్లీ "మీా రెవరో చెప్పుతారా, చెప్పరా. మిమ్మల్ని మింగేసేదా?" అని అరిచారు.

"ఎవరో నాయనా మీారు, మేము చూడలేకుండా ఉన్నాము. మేము సంతానం లేక దేశదేశాలూ తిరుగుతున్నాము. ఎవరైనా మాకడుపున పుట్టుతారేమోనని ఎవరిని అడిగినా పుట్టమన్నారు. మాగితి ఇలాగ అయిందిగదా అనుకొని దుఃఖిస్తున్నాము నాయనా" అని వాళ్లు చెప్పారు.

ఆ మాటలు వినడంతోనే రాక్షసులకు సంతోషమయింది. "మేమిద్దరమూ మీా కడుపున కొడుకూ కూతురూ అయి పుడతాము. మీాకు ఇష్టమేనా?" అని రాక్షసులు అడిగారు.

"మీా రెవరు నాయనా" అని కాపువాడూ భార్యా అడిగారు.

"మేము బ్రహ్మరాక్షసులము" అన్నారు వాళ్లు.

ఆమాట వినగానే కాపువానికీ వాని భార్యకూ చాలా భయంవేసింది. "బ్రహ్మ రాక్షసులు తమకడుపున పుట్టడమేమిటి? ఎవరైనా వింటే తమ్మకూడా అడివులలోనికి తరిమివేస్తారు గదా? అయినా బ్రహ్మరాక్షసులను కని ఎలాగ బ్రదకడం" అనుకొన్నారు వారు.

అనుకొని ఆచెట్టుకిందనుంచి లేచి గబగబా పరుగెత్తారు. బ్రహ్మరాక్షసీ బ్రహ్మ రాక్షసుడూ వాళ్లవెంటబడి తరుముకు వెళ్ళారు.

"మీా కడుపున మేము పుడతాము, మీా కడుపున మేము పుడతాము, ఒప్పుకోండి. లేకపోతే మిమ్మల్ని మింగివేస్తాము" అంటూ బ్రహ్మరాక్షసులు అరవడం ప్రారంభించారు.

"అయ్యో, ఈబ్రహ్మరాక్షసులు నిష్కారణంగా చంపివేస్తారు కాబోలు. ఎలాగ" అని వారు భయపడుతూ మరీ గబగబా పరుగెత్తి వెళ్ళిపోతున్నారు.

బ్రహ్మరాక్షసులు వాళ్ల వెంట వెళ్లి వాళ్లను పట్టుకొని, "మా కడుపున పుట్టనిస్తారా? పుట్టనియ్యరా? పుట్టనియ్యకపోతే చంపేస్తాము" అన్నారు.

"మీరు పుడితే మాకు భయంవేస్తుంది. ఎవరికైనా తెలిస్తే మమ్మల్ని బదకనియ్యరు" అని కాపువాడూ భార్యా చెప్పారు.

"మేము పుట్టితే మనుష్యుల్లాగే పుట్టి మనుష్యుల్లాగే ఉంటాము. మేము పుట్టామని ఎవరికీ తెలియదులెండి" అని రాక్షసులు చెప్పారు.

"పోనీ ఎవరైతేనేమి పుట్టడానికి. సంతానంకోసం ఇన్నిపాట్లు పడ్డాముకదా. నేటికి మీ కడుపున పుడతామని చెప్పినవాళ్లు వీళ్లు కనబడ్డారు. ఎవరైతేనేమి, సంతానానికి? అందరిలాగే వీళ్లూ ఉంటామంటున్నారు గదా? అయినా రాక్షసులుపుట్టారని ఎవరికి తెలియబోతుంది? పోనీ ఈసంతానం వద్దంటే ఇంకోవిధంగా సంతానం కలిగేమార్గం లేదుగదా? కాదూ కూడదూ అంటే వీళ్లు బ్రదకనిచ్చేవిధం లేదు" అనుకొని కాపువాడూ కాపువాని భార్యా బ్రహ్మరాక్షసులు తమకడుపున పుట్టడానికి ఒప్పుకున్నారు.

ఒప్పుకొన్నందుకు బ్రహ్మరాక్షసులు సంతోషించి వెళ్లిపోయారు.

కాపువాడూ వాడిభార్యా ఇంటికి వచ్చి మామూలుప్రకారము సేద్యము చేసుకొంటూ ఉన్నారు.

౨

కాపువానికీ వానిభార్యకూ ఒకకొడుకూ ఒకకూతురూ పుట్టారు. కొడుకుపేరు నీరదశ్యాముడు. కూతురుపేరు శంపాలత. కొడుకునూ కూతురినీ వారు కంటిలో పాపలాగ ఎంతో ముద్దుగా చూచుకొంటూ ఉన్నారు. కొడుకుకు చదువు చెప్పించారు, సేద్యం నేర్పారు. శంపాలతకు ఎన్నో ఆటలూ పాటలూ వచ్చును. నీరదశ్యాముడూ శంపాలత కలిసి పొలంగట్టులమీద తరుచుగా ఆడుకొంటూ ఉండేవారు.

మల్లిఖార్జునస్వామి దయవల్ల తమకు సంతానం కలిగిందిగదా అని కాపువాడూ భార్యా పిల్లలతో కూడా శ్రీశైలం వెళ్లి మల్లిఖార్జునస్వామినీ భ్రమరాంబనూ చూడవలెనని అనుకొన్నారు. కాని వారిప్రయాణం జరిగిందికాదు. కారణం ఏమిటంటే:

మర్రిచెట్టుమీద బ్రహ్మరాక్షసీ బ్రహ్మరాక్షసుడూ ఉన్నరోజుల్లో ఒకమారు ఒక దొంగలగుంపు ఒక ఊరు దోచుకొని ఆ మర్రిచెట్టుక్రిందకు దోచుకొన్నధనమంతా తీసుకు వచ్చి పంచుకోవాలని అనుకొన్నారు. వాళ్లందరూ కూర్చొని పంచుకొంటూఉన్న సమయములో బ్రహ్మరాక్షసులు వాళ్లమీద రాళ్లవాన కురిపించారు. వాళ్లు రాళ్ళవానకు తాళలేక

డబ్బంతా పోగుచేసుకొని అక్కడనుంచి పారిపోవాలని ప్రయత్నించారు. కాని వారు పారిపోకుండా బ్రహ్మరాక్షసులు వారిచుట్టూ మంటలు పుట్టించారు. దొంగలకు భయము వేసింది. ఏవిధంగా తప్పించుకుపోవడానికీ వాళ్లకి వీలయిందికాదు. అప్పుడు వాళ్లు ఆ డబ్బంతా అక్కడ పారవేసి బ్రహ్మరాక్షసులకు మొక్కుకొన్నారు. బ్రహ్మరాక్షసులు దయదలచి చివరకు వాళ్లను వదలిపెట్టారు.

దొంగలు ఏలాగైతేనేమి బ్రతుకుజీవుడా అనుకొని తప్పించుకొనివచ్చి వాళ్ల ఊరు చేరుకొన్నారు.

దొంగలు వదలిపెట్టిన డబ్బంతా ఆ బ్రహ్మరాక్షసులు పోగుచేసి మర్రిచెట్టుకింద ఒక గొయ్యి త్రవ్వి ఆ గోతులో ఆ డబ్బు పెట్టి గొయ్యి పూడ్చివేసి ఆ డబ్బుకు వాళ్లు అక్కడ కాపలాఉండడము మొదలుపెట్టారు.

దొంగలు ఇంటికి వచ్చి తమకు జరిగిన పరాభవము తలచుకొని ఏలాగైనా బ్రహ్మరాక్షసులమీద కసితీర్చుకోవాలని ఆలోచించారు. ఆఊళ్లో బ్రహ్మరాక్షసులను పట్టే మాంత్రికు లిద్దరు ఉన్నారు. వారు దయ్యాలనూ, భూతాలనూ, బ్రహ్మరాక్షసులనూ మంత్రంవేసి పట్టుకొని సీసాలలోకి వాళ్లని దింపి భూమిలో పాతిపెట్ట గలవారు. దొంగలు ఆ మాంత్రికులవగ్గిరకు వెళ్లి అడవిలో మర్రిచెట్టు ఉందనీ దానిమీద బ్రహ్మరాక్షసులు ఇద్దరు ఉన్నారనీ వాళ్లను పట్టుకొన్నట్లయితే కావలసినంత ధన మిస్తామనీ చెప్పారు. మాంత్రికు లందుకు ఒప్పుకొన్నారు.

దొంగలూ మాంత్రికులూ కలసి అడవికి ప్రయాణమై వెళ్లారు. ఆ మర్రిచెట్టుదగ్గిరికి వెళ్లి మాంత్రికులు చూచారు గాని అక్కడ బ్రహ్మరాక్షసులు కనిపించలేదు. ఆసంగతి దొంగలతో వారు చెప్పారు.

"మనము వస్తున్నామని భయపడి ఈ బ్రహ్మరాక్షసులు ఎక్కడకో పారిపోయినారు. వారిని ఎక్కడ ఉన్నా పట్టుకొని కసితీర్చుకోవాలి" అని దొంగలు మాంత్రికులతో చెప్పి వారికి కావలసినంత డబ్బు ఇచ్చి ఊరూరూ తిరగడం మొదలుపెట్టారు.

చివరకు కాపువాడూ భార్యా పిల్లలూ ఉన్న ఊరు వచ్చారు. మాంత్రికులు కాపువానిపిల్లలను చూచి వాళ్లే బ్రహ్మరాక్షసులయి ఉంటారని గుర్తుపట్టారు.

దొంగలు వాళ్ల నేలాగైనా పట్టవలసిందని మాంత్రికులను వేడుకొన్నారు.

"నరజన్మం ఎత్తినప్పుడు బ్రహ్మరాక్షసులను పట్టుకోకూడదు" అని చెప్పి మాంత్రికులు వెళ్లిపోయారు.

శంపాలత

దొంగలకుమాత్రం బ్రహ్మరాక్షసులమీద కోపము పోలేదు. నరజన్మం ఎత్తినాసరే వాళ్లమీద కసితీర్చుకోవాలని అనుకొన్నారు. కాని నరజన్మం ఎత్తినప్పటికీ వాళ్లు బ్రహ్మరాక్షసులుగదా, అపకారం చేసేబుద్ధితో వాళ్లదగ్గిరికి వెళ్లితే ఏమి చేసిపోతారో అని దొంగలు భయపడడం మొదలుపెట్టారు. ఏలాగైనా వాళ్లమీద కసితీర్చుకోవాలని ఆలోచిస్తున్నారు.

ఒకనాడు కాపువాడు తనపిల్లల నిద్దరినీ తీసుకొని పొలానికి వెళ్లాడు. నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా దూరముగా ఆడుకొంటూన్నారు. కాపువాడు పొలము దున్నుకొంటున్నాడు. ఇంతట్లోకే సాయంకాలమయింది. దొంగ లెక్కడినుంచో వచ్చి నీరదశ్యాముసీ శంపాలతనూ పట్టుకొని దూరముగా తీసుకొనిపోయి చేతులూ కాళ్లూ కట్టివేసి ఒక పాడునూతిలో పారవేశారు.

కాపువాడు పొలం దున్నడం చాలించి ఎద్దులకు నాగలి తిరగవేసి కట్టి ఇంటికి పోవాలని తన కొడుకునూ కూతురునీ పేరుపెట్టి పిలిచాడు. వాళ్లు ఎంత పిలిచినా మారుపలుకు వినిపించలేదు. చెప్పకుండా యింటికి వెళ్లిపోయారేమో ననుకొని గబగబా ఎడ్లను తోలుకొని యింటికి పోయాడు. ఇంటిలో భార్యను అడిగాడు. పిల్లలు ఇంటికి రాలేదని భార్య చెప్పింది. అప్పుడు భార్యాభర్త లిద్దరూ బయలుదేరి తమపిల్లలకోసమని రాత్రల్లా "శంపాలతా, నీరదశ్యామా"అని పిలుచుకొంటూ తిరిగారు. కాని వారి కెక్కడా వారిపిల్లలజాడ కనిపించలేదు. "వీళ్లు పిల్లలుకారు, బ్రహ్మరాక్షసులు: మనఇంట్లో ఉండడం ఇష్టములేక ఎక్కడికో మాయమైపోయారు. ఇంతకే మనకర్మం ఈలాగ ఉంది" అని అనుకొంటూ మల్లిఖార్జున స్వామిని ధ్యానముచేసుకొంటూ ఇంటివద్ద ఉండిపోయారు.

నీరదశ్యాముడూ, శంపాలతా పాడునూతిలో పడ్డారు. అందులో కొంచెంనీళ్లు మాత్ర మున్నవి. వాళ్లు కష్టపడి కాళ్లకూ చేతులకూ కట్టిన త్రాళ్లను తెంచుకొని నాలుగువైపులా తాకిచూచారు. ఆ నూతికి ఒకవైపు చిన్నతలుపు ఉన్నది. వాళ్లు తలుపు తీసి లోపలికి వెళ్లారు. అక్కడ వాళ్ల కొక మైదాన మగుపించింది. ఆమైదానమును దాటి వెళ్లగా ఒక తోట కనిపించింది. ఆతోటలోకి వారు వెళ్లారు. అక్కడ ఒక చక్కనిమేడ కనిపించింది. వాళ్లకు ఆకలీ దాహముగానూ ఉన్నది. ఆమేడలోకి వెళ్లితే ఎవరైనా కనిపించుతారు, వాళ్ల నడిగితే ఏమైనా తినవచ్చు ననుకొన్నారు. అనుకొని ఆ మేడలో ప్రవేశించారు. ఆ మేడలో ఎవరూ వారికి కనిపించలేదు. మేడంతా తిరిగితిరిగి విసిగి అలసట వచ్చి చివరకు ఒక చాపమీద పడుక్కొని నిద్రపోయారు.

వారు నిద్రపోతూ ఉండగా ఆ మేడలోకి ఒక చక్కని నాగకన్య వచ్చింది. ఆ మేడ నాగకన్యది. నాగకన్యక వచ్చి నిద్రపోతూ ఉన్న నీరదశ్యాముణ్ణీ శంపాలతనూ చూచి,

"ఈ మనుష్యులు ఇక్కడకు ఏలాగ వచ్చారు చెప్మా, పాడునూతిలో నేను పెట్టుకొన్న గుమ్మం లోంచి వచ్చారు కాబోలు" అనుకొంది.

కొంతసేపటికి నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా లేచారు. నాగకన్య వారిచేత స్నానము చేయించి, గంధము పూసి, మంచిబట్టలు కట్టుకోబెట్టి, భక్ష్యాలతో అన్నము పెట్టి ఎంతో ఆదరించింది.

"మీ రిక్కడ కెందుకు వచ్చా''రని నాగకన్య వారిని అడిగింది.

"మేము పొలములో ఆడుకొంటూ ఉంటే ఎవరో దొంగలు వచ్చి మమ్ము కాళ్లూ, చేతులూ కట్టివేసి పాడునూతిలో పారవేశారు. ఆకట్లు తెంచుకొని అక్కడ ఒక వాకిలి కనిపిస్తే దానిగుండా ఇక్కడకు వచ్చా"మని వారు చెప్పారు.

నాగకన్య వాళ్లిద్దరినీ అక్కడ ఉండిపొమ్మని చెప్పింది. కాని వాళ్లు నాన్నా అమ్మా దగ్గిరికి వెళ్లిపోతా మన్నారు. దారి చూపించమన్నారు. "మీరు మళ్లీ అక్కడకు వెళ్లితే దొంగలు మళ్లీ వచ్చి మిమ్ము బాధపెట్టుతారు. ఇక్కడే ఉండిపోరాదా" అని నాగకన్య అడిగింది.

ససేమిరా మే ముండ మన్నారు వారు.

అప్పుడు నాగకన్య వారికి మోయగలిగినంత బంగారమూ, రత్నాలు ఇచ్చి వారి ఇంటికి దారి చూపించింది. వెళ్లిపోవడానికి ముందు వారు "మాదగ్గిరికి దొంగలు మళ్లీ వచ్చి బాధపెట్టుతారేమో ? వాళ్లు మమ్మల్ని బాధపెట్టకుండా ఏమి చెయ్యమన్నావు" అని నాగకన్యని అడిగారు.

నాగకన్య వా రిద్దరికీ చెరొక రత్నహారమూ ఇచ్చి అది ఎప్పుడూ మెళ్లో వేసుకొన్నట్లయితే ఏమీ భయము లేదని చెప్పి పంపించివేసింది.

వాళ్లు ఆ రత్నహారాల్ని మెళ్లో వేసికొని ఇంటికి తిరిగి వస్తున్నారు.

త్రోవలో వాళ్లకు ఒకదొంగ కనిపించాడు. వాళ్లు మోసుకువస్తూఉన్న బంగారమూ రత్నాలు చూచి వాళ్ళు మెడలో వేసుకొన్న రత్నహారాలు చూచి వాటిని ఏలాగైనా ఎత్తుకు పోవాలని ఊహించినాడు. వాళ్లకు అడ్డంగా వచ్చి "ఆ మూటలన్నీ ఇచ్చివేసి వెళ్ళండి. లేకపోతే మిమ్మల్ని చంపుతాను" అని దొంగ అన్నాడు.

దొంగను చూచి వాళ్ళు భయపడలేదు. నవ్వుతూ వాడిమాట వినిపించుకోకుండా నడిచిపోయారు. దొంగ కోపంవచ్చి వారిమూటలు బలవంతాన్ని లాగాలని దగ్గిరకు వచ్చి మూటలు పట్టుకొన్నాడు. పట్టుకునీ పట్టుకోవడంతోనే ఒకపెద్దపాము వచ్చి దొంగను కరిచింది. దొంగ అక్కడ పడిపోయి చచ్చిపోయాడు.

వాళ్ళు ఆమూటలు పట్టుకొని ఇంటికి వచ్చారు. కాని వాళ్లయింట్లో ఎవరూ లేరు. వాళ్ళమ్మా నాన్నా ఇంట్లో లేరు. పొలానికి వెళ్లారేమోనని ఇంట్లో మూటలన్నీ దాచివేసి వాళ్ళిద్దరూ కలిసి పొలానికి వెళ్ళారు. కాని పొలంలోనూ కనిపించలేదు. తాము రాకపోడం చూచి నిరాశచేసుకొని మల్లిఖార్జునస్వామి దర్శనంచేసుకోవడానికి వెళ్ళి ఉంటారని ఊహించి వాళ్ళిద్దరూ కలిసి కొంతధనము తమ ఇంట్లో పాతిపెట్టి కొంతధనము మూటలు కట్టుకొని శ్రీశైలముకు ప్రయాణమయ్యారు. పగలు చల్లగా ఉన్నప్పుడల్లా ప్రయాణముచేస్తూ ఎండ వేళ చెట్లనీడ నిద్రపోతూ రాత్రిళ్లు ఏ సత్రములోనో తల దాచుకుంటూ వాళ్లు ప్రయాణము చేస్తున్నారు.

వీళ్లిల్లాగ ప్రయాణము చేస్తూఉండగా వీళ్ల వెనుక ముగ్గురు దొంగలు కూడా వెంటబడ్డారు.

ఈముగ్గురు దొంగలు అసలు బ్రహ్మరాక్షసులమీద పగ తీర్చుకోవాలని పనిచేస్తూ ఉన్నవాళ్లే. నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా బంగారమూ రత్నాలూ మూటలు కట్టి తెస్తూ ఉంటే ఆమూటలు లాక్కోబోయి ఒకదొంగ తాచుపాము కరిచి చచ్చిపోయాడు గదా. ఆదొంగ చచ్చిపోవడం ఈముగ్గురు దొంగలూ తెలుసుకొన్నారు. నీరదశ్యాముడిమీదా శంపాలతమీదా వీళ్ళకు మరీకోపం వచ్చింది. ఎలాగైనా వీళ్లిద్దరినీ చంపివెయ్యవలె ననుకొన్నారు. ప్రయాణము చేసిచేసి అలసి ఒకనాటిరాత్రి ఒక పాడుదేవాలయములో నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా నిద్రపోయారు. వాళ్లు నిద్రపోతూఉండగా ముగ్గురు దొంగలూ వెళ్లి వాళ్లమూటలను నిమ్మళంగా తీసివేసుకొన్నారు. అందులో ఒకడు వాళ్ళమెడలోఉన్న రత్నహారమును తీయబోగా ఒకపాము వచ్చి వాడిని కరిచింది. వాడు చచ్చిపోయాడు. వాడు చచ్చిపోవడం చూచి భయపడి మూటలు పట్టుకొని మిగిలిన ఇద్దరు దొంగలూ పారిపోయారు.

తెల్లారడంతోనే నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా లేచారు. తమ మూటలు తీసుకో వాలని చూచుకొన్నారు. మూటలు కనిపించలేదు గాని ఒకదొంగ చచ్చి పడిఉండడం చూచారు. తమ మూటలు దొంగలు ఎత్తుకుపోయారు గదా అనుకొని ఏమి చెయ్యడానికీ లేక ప్రయాణము సాగించారు.

వెళ్లగా వెళ్లగా ఎండ ఎక్కింది. తోవలో వాళ్ళకొకనది కనిపించింది. ఎండ ఎక్కువగా ఉండడమువల్ల నదిలో స్నానముచెయ్యవలెనని చెప్పి రత్నహారాలూ బట్టలూ ఒడ్డున పెట్టు కొని వాళ్ళు నదిలోకి దిగి ఈతాలాడుకొంటూ సంతోషంతో చాలాసేపు స్నానంచేశారు. తరవాత నీటిలోనుంచి బయటకు వచ్చి చూచుకుంటే వాళ్లబట్టలూ రత్నహారాలూ లేవు.

వాళ్లవెనకే దూరమున వస్తూఉన్న ఇద్దరు దొంగలు వాళ్ల బట్టలూ హారాలూ తీసుకొన్నారు. తీసుకోవడం శంపాలతా నీరదశ్యాముడూ చూడలేదు. రత్నహారాలు పోయినందుకు వాళ్లు దుఃఖిస్తూ నదిఒడ్డునే కూర్చున్నారు. చీకటి పడింది. ఆ నదిగట్టున వాళ్లు బిగ్గరగా ఏడుస్తూఉండగా ఆదారిని పోయే ఒక చెంచువాడు వాళ్లను చూచి దయ దలిచి వాళ్లను తన ఇంటికి తీసుకుపోయి బట్టలిచ్చి కడుపునిండా తిండిపెట్టి వాళ్ల సంగతి అడిగాడు. వాళ్లు తమ పుట్టుకదగ్గిరనుంచీ జరిగిన వృత్తాంతము చెంచువాడితో చెప్పారు. చెంచువాడు ఆ ఇద్దరు దొంగలనూ చంపివెయ్యవలెనని విల్లూ బాణాలూ పుచ్చుకొని ఉదయాన్నే బయలుదేరాడు. కొంతదూరం పిల్లలు చెప్పిన గుర్తులనుబట్టి వాళ్లు వచ్చినదారిని వెళ్లగా అక్కడ ఇద్దరు దొంగలూ అగుపించారు.

వాళ్లు బట్టలూ రత్నహారాలూ తీసుకొని బట్టలు నదిలో పారవేసి రత్నహారాలు మెడలోవేసుకు పారిపోయారుగదా! మెళ్లోవేసుకున్న రత్నహారాలు పెద్దపాముల కింద మారిపోయి వాళ్లగొంతుకను గట్టిగా చుట్టపెట్టుకొన్నవి. వాటిని విదిలించుకోవాలని ఎంతప్రయత్నంచేసినా అవి పోయాయికావు. కొంతసేపు వాటితో పెనగులాడి అలసి పోయి ఊపిరిఆడక ఉక్కిరిబిక్కిరై అక్కడ పడిపోయారు. ఇలాగ పడిపోయిఉన్న దొంగలను చెంచువాడు చూచి వాళ్లదగ్గిర రత్నహారము లున్నవేమోనని వెదకిచూచాడు. రత్నహారాలు కనిపించలేదు. చుట్టుపట్ల పడిపోయాయేమోనని అంతటా వెదికాడు. ఎక్కడా దొరకలేదు. ఆసంగతి నీరదశ్యాముడితోనూ శంపాలతతోనూ ఇంటికి వచ్చి చెప్పాడు. వారు రత్నహారాలు పోయినందుకు విచారించినా దొంగలు చచ్చిపోయి నందుకు చాలా సంతోషించారు.

3

శంపాలతా నీరదశ్యాముడూ కొన్నాళ్లపాటు చెంచువాళ్లగూడెములో ఉండి పోయారు. చెంచుపిల్ల లందరితోనూ వాళ్లు సహవాసంచేశారు. ప్రొద్దున్నే వాళ్లతో కలిసి వేటకు వెడుతూ రాత్రికి ఇంటికి వస్తూఉండేవారు. రాత్రివేళ వాళ్లందరూ కలిసి చెట్లకింద మంచిమంచి ఆట లాడుకొనేవారు.

అది వెన్నెలకాలము. రాత్రి పుచ్చపువ్వులాగ వెన్నెలలు కాస్తూఉన్నవి. కడుపు నిండా పళ్లు తిని ఒకనాటిరాత్రి వాళ్లందరూ చెట్లకింద చేరారు. చెట్లకింద వెన్నెలలూ నీడలూ వెన్నెలలూ నీడలుగా ఉన్నది. శంపాలత ఆడపిల్ల లందరితోనూ చెయ్యీ చెయ్యీ పట్టుకొని గుండ్రముగా తిరుగుతూ నవ్వుతూ కేరింతాలు కొట్టుతూ కేకలు వేస్తూ ఆడుకొంటూఉన్నది. నీరదశ్యాముడూ చెంచుపిల్లవాళ్లూ కలిసి ఆ చెట్లకిందే

పరుగులెత్తుచూ ఒకరి నొకరు పట్టుకొంటూ పట్టులుపట్టుతూ ఒకరి నొకరు కిందకు పడవేస్తూలేస్తూ గోలచేస్తూ ఆడుకొంటున్నారు. కొంతసేపటికి ఆడపిల్లలూ మగపిల్లలూ అందరూ కలిసి గట్టిగా గొంతుకెత్తి పాటలు పాడుతూ చప్పట్లు చరుస్తూ చెట్లచుట్టూ గిరున పరుగులెత్తుచూ, మర్రిఊడలు పట్టుకొని ఊగులాడుతూ, చెట్లమీద కెక్కుతూ ఆడుకొన్నారు.

చెట్లమీద నిద్రపోయిన పక్షులు లేచి కిలకిలకిలకిల మని గోలచేసినవి. ఈగోల విని మైదానములో పండుకొన్న జింకలమంద చెంగుచెంగున పరుగెత్తుకుపోయింది. చెంచువాళ్లందరూ పిల్లల ఆటలు చూస్తూ వాళ్లచుట్టూరా నిలబడ్డారు.

ఇలాగ ఆటలాడుకుంటూ ఆడుకుంటూ వాళ్లు సమీపాన్నే ఉన్న పాతాళగంగ దగ్గరకి వెళ్లారు. అక్కడకు వెళ్లవద్దని పెద్ద చెంచువాళ్లు కొందరిని వెనక్కు మరలించారు. కొందరు వాళ్లమాట వినకుండా పాతాళగంగదగ్గిరికి వెళ్లిపోయారు. నీరదశ్యాముడూ శంపాలతాకూడా పాతాళగంగదగ్గిరికి వచ్చారు.

పాతాళగంగగట్టుపొడుగునా ఉన్న బండలమీద వాళ్లు అందరూ కూర్చుని కథలు చెప్పుకొంటున్నారు. నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా ఒకబండమీద కూర్చున్నారు. వాళ్లు ఈమాటా ఆమాటా చెప్పుకొంటూ, "ఇదే శ్రీశైలమట. ఇక్కడ నాన్నా అమ్మా ఉన్నారేమో చూడవద్దూ" అనుకొన్నారు. అనుకొని ఇంకెవరితోనూ చెప్పకుండా ఆ అడివిలో నడుస్తూ వెళ్లారు. వెన్నెట్లో వాళ్ళు వెళ్ళుతూఉండగా త్రోవలో రెండు ఎలుగుబంట్లు వాళ్ళకి ఎదురుగా వచ్చినవి. వాటిని చూచి వాళ్ళు భయపడి ఒక పెద్దచెట్టువెనక దాక్కొన్నారు. ఒక ఎలుగుబంటి ఇంకో ఎలుగుబంటితో చెప్పుతూ ఉన్న మాటలు వాళ్ళు విన్నారు. "శంపాలతా నీరదశ్యాముడూ ఈ అడివిలోనే తిరుగుతున్నారు. వాళ్ళమ్మా నాన్నా ఇక్క దున్నా రనుకొని వచ్చారు. వాళ్ళప్పుడే నాగలోకానికి వెళ్లిపోయిన సంగతి వాళ్ళకు తెలియదు" అని ఒక ఎలుగుబంటి అంది. "మరి నాగలోకానికి దారి ఎక్కడ ఉన్నది" అని రెండో ఎలుగుబంటి అడిగింది. తరువాత మాటలు శంపాలతకూ నీరదశ్యాముడికీ వినబడలేదు. వాళ్ళమ్మా నాన్నా నాగలోకానికి వెళ్ళిపోయిన సంగతి విని వాళ్ళు అక్కడా ఏడుస్తూ కూర్చున్నారు. అప్పుడు రెండు పెద్దపులులు మాటలు చెప్పుకుంటూ ఆదారిని వెడుతూఉన్నవి. వాటి మాటలు కొన్ని మళ్ళీ వీళ్ళ చెవులలో పడ్డవి.

"పాతాళగంగలో స్నానం చేస్తూఉంటే ఒక నాగకన్య వచ్చిందట. వచ్చి వాళ్లిద్దరినీ తనఇంటికి తీసుకపోయిందట. వాళ్లను వెదుక్కొంటూ నీరదశ్యాముడూ

శంపాలతా యీఅడవిలోకి వచ్చారట. వాళ్లుకూడా......" తరువాతమాటలు వాళ్లకు వినిపించేయి కావు.

అడవిలో ఉన్న జంతువులన్నీ తమకథే చెప్పుకుంటూ ఉన్నాయి ఎందుకు చెప్మా అనుకొంటూ వాళ్లు ఆ చెట్టుకింద కూర్చుని విచారిస్తున్నారు.

అప్పుడు ఆ చెట్టుమీద రెండుపక్షులు కూర్చుని మాట్లాడుకోవడం వాళ్లు విన్నారు.

"నాగకన్య నీరదశ్యాముణ్ణికూడా తీసుకు వెళ్లుతుంది. శంపాలతను కూడా...... అని కొంతమట్టుకు చెప్పి ఊరుకొన్నది.

"ఎందుకు ఊరుకొన్నావు. పూర్తిగా చెప్పలేదు?" అని రెండోపక్షి అడిగింది.

"చూడు, చూడు, ఎవళ్లో ఇద్దరు మనుష్యులు మనచెట్టుకింద కూర్చుని మన మాట లాలకిస్తున్నారు." అని మొదటిపక్షి చెప్పింది.

"వాళ్లకు మనభాష తెలుసునా ఏమిటి, చెప్పుదూ" అన్నది రెండోపక్షి.

"వాళ్లు అసలు మనఅడవిలో ఉండేవాళ్లే. పూర్వము మన అడవిలో కొంతకాలము ఉన్నారు కూడాను. అందుచేత మనమాటలు వాళ్లకి తెలుసును"అని మొదటిపక్షి చెప్పింది.

"శంపాలత ఏమవుతుంది చెప్పుదూ" అంది రెండోపక్షి.

"శంపాలత మనతోపాటు ఉంటుంది. ఇంకోచెట్టుమీదకు వెళ్లి చెప్పుకొందాము రా"అని మొదటిపక్షి రెండోపక్షితో చెప్పింది. రెండుపక్షులూ ఇంకోచెట్టుమీదకు ఎగిరి పోయినవి.

నీరదశ్యాముడూ శంపాలతా ఈమాటలన్నీ విని, "ఈలాగ చెప్పుకొంటున్నవి ఎందుకు చెప్మా"అనుకొన్నారు. ఇంతట్లోకే తెల్లారుతూవుంది. వాళ్లు మల్లిఖార్జునస్వామి గుడిదగ్గిరికి వెళ్లుతున్నారు. త్రోవలో రెండుకోతులు మాటాడుకొంటున్నవి. ఒకకోతి చెట్టుకొమ్మ మీద కూర్చుని ఇంకోకోతితో చెప్పుతూంది.

"భ్రమరాంబఆలయం వెనుక ఒకఎర్రటి పువ్వులమొక్క ఉన్నది. ఆ పువ్వు దగ్గర పెట్టుకొన్నట్లయితే ఏమి అయిపోవా లనుకొన్నా అది అయిపోవచ్చును" అని.

"పెద్దపులి అయిపోవచ్చా"అని కోతి అడిగింది.

"ఆ అయిపోవచ్చును" అంది రెండోకోతి.

"ఏను గయిపోవచ్చునా"అని అడిగింది మొదటికోతి.

"ఏమి కావాలంటే అది అయిపోవచ్చును"అంది రెండోకోతి.

ఆ మాటలు శంపాలత వింది. నీరదశ్యాముడు ముందుగా నడిచి వెళ్లిపోయాడు. ఆ మాటలు వినలేదు. శంపాలత నీరదశ్యాముడితో ఆ మాటలు చెప్పలేదు కూడాను.

వాళ్లిద్దరూ కలిసి మల్లికార్జునస్వామిని చూచారు. దణ్ణముపెట్టారు. "మా అమ్మనూ నాన్ననూ చూపించవా" అని అడిగారు.

తరువాత భ్రమరాంబ గుడిలోకి వెళ్లి దణ్ణముపెట్టి వాళ్లమ్మనీ నాన్ననీ చూపించమని అడిగారు.

తరువాత వాళ్లు ఆలయముచుట్టూ బొమ్మలు చూచుకొంటూ తిరిగారు.

భ్రమరాంబ గుడివెనుక ఎర్రపువ్వులమొక్క శంపాలత చూచి ఒకపువ్వు కోసుకొని తలలో పెట్టుకొన్నది.

తరువాత వాళ్లిద్దరూ కలసి ఆచుట్టుపట్లంతా వాళ్లమ్మా నాన్నా కోసం వెదికారు. కాని ఎక్కడా కని పించలేదు.

తరువాత పాతాళగంగ వైపు ప్రయాణమై వెళ్లారు. పాతాళగంగదగ్గిర అంతటా వెదికారు గాని వాళ్లమ్మా నాన్నా ఎక్కడా కనిపించలేదు.

నిజంగా నాగలోకం లోకి వెళ్లిపోయారు కాబోలు అనుకొన్నారు వాళ్లిద్దరూను.

"నేను నాగలోకంలోకి వెళ్లి చూచి రానా" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"అమ్మయ్యో! నీవు వెళ్లిపోతే నే నొక్కత్తెనూ ఉండగలనా" అంది శంపాలత.

"నీవు యీ శ్రీశైలంలోనే ఉండు. నే వెళ్లి చూచి చప్పునేమళ్లీ వస్తాను. వచ్చి నిన్ను తీసుకవెళ్లుతాను" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"నీవు ఎలాగ వెళ్లుతావు? నీకు దారి తెలుసునా ఏమిటి" అన్నది శంపాలత.

"పాతాళగంగలోనుంచి దారి ఉన్నదట. ఇందాకా పెద్దపులులు చెప్పుకుంటూఉంటే విన్నాముకాదూ" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"అయితే, నేనుకూడా వస్తాను. మనిద్దరం కలిసి వెడదాము" అంది శంపాలత.

"నీ విక్కడ ఉండి అమ్మా నాన్నా ఇక్కడకు వస్తారేమో చూస్తూఉండు. నేను నాగలోకంలో చూచివస్తాను" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"అమ్మా నాన్నా ఇక్కడ కెందుకు వస్తారు. వాళ్లు నాగలోకంలో ఉన్నారటగా" అంది శంపాలత.

"మనకోసం వాళ్లూ తిరుగుతూ ఉంటారేమో? నాగలోకంలోనుంచి మనకోసం వాళ్లు ఇక్కడకు వస్తారేమో నీవు చూస్తూఉండు. నేను నాగలోకంలోకి వెళ్లి చూచి వస్తాను. ఎక్కడో ఒకచోట మనకు వాళ్లు కనిపిస్తారు" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"నిన్ను వదలిపెట్టి నే నుండలేను సుమా" అంది శంపాలత.

"ఇప్పుడే వస్తానుకాదూ" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"అమ్మో, నాకు భయం వేస్తుంది నే నుండలేను" అంది శంపాలత.

"మా అమ్మవు కావు. ఇప్పుడే వస్తాను ఇక్కడ ఉండు. నాకోసం అమ్మా నాన్నా కోసం చూస్తూఉండు" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"నీవు రావేమో?" అంది శంపాలత.

"నేను తప్పకుండా వస్తాను" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"నీవు వచ్చిందాకా ఇక్కడే ఉంటాను. మరిఎక్కడికీ వెళ్లను" అంది శంపాలత.

"నేను వచ్చేదాకా ఇక్కడే ఉండు; నాకోసం చూస్తూఉండు. మరెక్కడికీ వెళ్లకు" అని నీరదశ్యాముడు చెప్పాడు.

నీరదశ్యాముడు శంపాలతను ముద్దుపెట్టుకొని కౌగలించుకొన్నాడు. శంపాలత అన్నను గట్టిగా కౌగలించుకొని ముద్దుపెట్టుకొని, "నే నిక్కడే ఉంటాను. చప్పున రా సుమా అన్నా" అంది శంపాలత.

"చప్పున వస్తానులే" అని నీరదశ్యాముడు పాతాళగంగలో ప్రవేశించాడు. శంపాలత చూస్తూఉండగానే నీళ్లలోమునిగి మాయమయ్యాడు.

నీరదశ్యాముడు నీటిలోకి వెళ్లడంతోనే నాగకన్య వానికి కనిపించి చేయి పట్టుకొని లోపలికి తీసుకపోయింది. వెళ్లగా వెళ్లగా అక్కడ ఒక పెద్దబండ కనిపించింది. నాగకన్య ఆ బండ తీసివేసింది. తీసివెయ్యగానే మెట్లు కనిపించినవి. ఆమెట్లవెంట వా ళ్లిద్దరూ నడచి వెళ్లారు. అప్పుడు వా రొకతోటలోనికి వెళ్లారు. ఆతోటలో ఒకమేడ కనిపించింది. నాగకన్య నీరదశ్యాముణ్ణి ఆమేడలోకి తీసుకవెళ్లింది.

"మా అమ్మా నాన్నా ఇక్క డున్నారా?" అని నీరదశ్యాముడు అడిగాడు.

"నీవు వస్తావనే వాళ్లను ఇక్కడ పెట్టాను" అంది నాగకన్యక. అని నీరదశ్యాముణ్ణి ఒకగదిలోకి తీసుకవెళ్లింది. అక్కడ వాళ్లమ్మా నాన్నా కూర్చుని ఉన్నారు. వాళ్లు నీరదశ్యాముణ్ణి చూడడంతోనే లేచి కౌగలించుకొన్నారు. కొంతసేపైన తర్వాత "శంపాలత ఏదీ" అని అడిగారు.

"నేను వెళ్లి తీసుకవస్తాను" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"నీవు వెళ్లవద్దు నాయనా. వెళ్లితే మళ్లీ రాగలవో లేదో, మేమైనావెళ్లి వస్తా" మన్నారు వాళ్లు.

శంపాలత

"నాకోసం పాతాళగంగదగ్గిర శంపాలత కనిపెట్టుకు ఉంటుంది. నేను వెళ్లితేనే గాని రాదు" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

ఈవిధంగా వాళ్లు మాట్లాడుకొంటూ ఉండగా నాగకన్య "నీవు వెళ్లవద్దులే, నేను వెడతాను" అంది.

"నీవు వెళ్లినా రాదు శంపాలత, నేనువెళ్లాలి" అన్నాడు నీరదశ్యాముడు.

"సరే వెళ్లవచ్చునులే"అని నాగకన్య అతనికి తలస్నీళ్లోసి కొత్తబట్టలిచ్చి పాయసం కడుపునిండా పెట్టింది. వాళ్లమ్మా నాన్నాకూడా పాయసం తిన్నారు. పాయసం తినడంతోనే వాళ్లు నిద్రపోయారు.

నాగకన్య నీరదశ్యాముణ్ణి మొదట చూచినప్పుడే అతణ్ణిపెళ్లి చేసుకోవా లనుకొంది. అందుకోసమని అతనికోసం అప్పటినుంచీ ఎదురుతెన్నులు చూస్తూఉంది. అతడు రావడంకోసమే వాళ్లమ్మను నాన్ననూ తీసుకువచ్చి తనమేడలో పెట్టుకొంది. నీరదశ్యాముడికి శంపాలతమీద ఎంతో అపేక్ష. శంపాలత కూడా వస్తే తన్ను ప్రేమించి పెళ్లిచేసుకోడేమోనని శంపాలతను రాకుండాజేసింది. శంపాలతకోసం నీరదశ్యాముడు వెళ్లితే మళ్లీ వస్తాడో రాడో, వస్తే తనను పెళ్లిచేసుకొంటాడో చేసుకోడో అని భయమువేసింది. అందుకోసమని వాళ్లకు ఏదో పాయసం పెట్టింది.

వాళ్లు పాయసం తిని చాలాసేపు నిద్రపోయి చివరకు లేచారు. లేచి శంపాలతసంగతి అందరూ మరిచిపోయారు. నీరదశ్యాముడు కూడా మరిచిపోయి నాగకన్యతో తిరుగుతూ, నాగకన్యతో ఆడుకొంటూ పాడుకొంటూ ఉన్నాడు.

కొన్నాళ్లకు నాగకన్యకూ నీరదశ్యాముడికీ పెళ్లయింది. వాళ్లు అక్కడ హాయిగా అన్ని సౌఖ్యాలూ అనుభవిస్తూ ఉన్నారు.

శంపాలత తనఅన్నకోసం చాలాకాలం వేచిఉంది. ఎన్నాళ్లకీ తన అన్న వచ్చినట్లు లేదు. తనఅన్న ఏమైపోయినాడో అని తానుకూడా నాగలోకానికి వెళ్లవలెనని పాతాళగంగలో మునిగింది. కాని ఎంత వెదికినా, నాగలోకానికి దారి కనిపించింది కాదు. పోనీఅని బయటకు వచ్చి పాతాళగంగ గట్టున కూర్చుని, "ఓఅన్నా"అని పిలవడం మొదలుపెట్టింది. గట్టవతల కొండమీదనుండి "ఓ అన్నా" అని మారుపిలుపు వినిపించింది.

శంపాలత రాత్రీ పగలూ ఒక్కవిధంగా గట్టుమీద కూర్చుని "ఓ అన్నా" అని పిలుస్తూనే ఉంది. కాని నీరదశ్యాముడు పలకలేదు.

నీటిలో ఎక్కడైనా ఉంటాడేమోనని తాను చేపగా మారిపోయి నీటిలో యీదుతూ "ఓ అన్నా" అని కేకవేశింది. ఎవరూ పలకలేదు. నదిఅంతా కిందకూ పైకీ ఈదుతూ

"ఓ అన్నా", "ఓ అన్నా" అంటూ శంపాలత తిరిగింది. నీటిలో ఎంత వెదికినా నాగలోకానికి త్రోవ కనిపించలేదు. "ఓ అన్నా" అనే పిలుపుకు జవాబు లేదు.

తరువాత తాను నీటిలోనుండి బయటకు వచ్చి జింకగా మారిపోయి, "ఓ అన్నా", "ఓ అన్నా" అని అరస్తూ అడవిఅంతటా పరుగెత్తి పిలిచింది. "ఓ అన్నా", "ఓ అన్నా" అనే పిలుపు తిరిగివచ్చి దానిచెవులలో పడింది. కాని జవాబు లేదు.

ఇంకా సంతుష్టి లేక పెద్దపులిగా మారిపోయి "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని గాండ్రిస్తూ కొండలన్నీ తిరిగింది. గుహలన్నీ వెదికింది. అడవంతా పారాడింది. "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనే గాండ్రింపులు అడవిఅంతటా అలుముకొన్నాయి. కాని జవాబు లేదు.

"ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ సెలయేళ్లుగా మారిపోయి శంపాలత పిలిచింది. సెలయేళ్లతోకూడా కొండరాళ్లు "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అన్నవి. కాని జవాబు లేదు.

శంపాలత వాయువుగా మారిపోయి చెట్లకొమ్మలలో దూరి "ఓ అన్నా, ఓఅన్నా" అంటూ శబ్దము చేసింది. చెట్లఆకులు "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ ఏడ్చినవి. కాని జవాబు రాలేదు.

"ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ కార్చిచ్చులుగా మారిపోయి శంపాలత హోరు పెట్టింది. చెట్లకొమ్మలు ఆ అగ్నిలో "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ పట పట మని పగిలి పోయినవి. కాని జవాబు లేదు.

శంపాలత నల్లటిమేఘాలలో ప్రవేశించి "ఓ అన్నా,ఓ అన్నా" అంటూ ఉరిమింది. ఆమేఘాన్నుంచి ఆమేఘానికి "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనే ఉరుములు వ్యాపించినవి. భూమి ఆకాశము అంతా "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనేశబ్దముతో నిండిపోయినవి. కాని జవాబు రాలేదు.

అడవిలో జంతువులన్నీ శంపాలతతో కూడా "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని పిలిచినవి. చెట్లమీద పక్షులన్నీ శంపాలతతోకూడా "ఓఅన్నా, ఓఅన్నా" అని కూసినవి. చెట్లకొమ్మల ఆకులన్నీ శంపాలతతో "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ మర్మరధ్వని చేసినవి.

ఆకాశము "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని శబ్దించినది.

పాతాళగంగ శంపాలతతో కూడా "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటూ హోరుపెట్టినది. కాని ఎవరిపిలుపుకూ కూడా జవాబురాలేదు. శంపాలత చిట్టచివరకు ఒక చిన్న పక్షిగా మారి పోయింది. ఆ చిన్నపక్షి శ్రీశైలం అడవులలోనూ కొండలలోనూ ఎప్పుడూ తిరుగుతూ "ఓఅన్నా, ఓఅన్నా" అని పిలుస్తూఉంటుంది. ఆపిలుపు అడవిఅంతా నిండిపోతుంది.

శంపాలత

శ్రీశైలం యాత్రపోయేవాళ్లు "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనే పిలుపు విని ఆచిన్న పక్షిని చూచి చాలా ఆశ్చర్యపోతారు. జాలి పొందుతారు.

ఆ అడవుల్లో తిరిగే చెంచువాళ్లు "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనే ఆ చిన్నపక్షిపిలుపు విని శంపాలత కథ వాళ్లపిల్లలకి చెప్పుతూ ఉంటారు.

నీవు శ్రీశైలం వెళ్లినప్పుడు "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని కూసే చిన్నపక్షిని చూడలేదూ? అది చెట్లకొమ్మలమీద కూర్చుని మనుష్యులగుపించినప్పుడల్లా తోక ఎత్తి శరీరం ముందుకు వంచి గట్టిగా, తొందరగా, "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని అందరిని పిలుస్తుంది. కాని మష్యులందరూ మళ్లీ "ఓఅన్నా, ఓఅన్నా" అంటారు. అది మరీ బిగ్గఱగా "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అంటుంది.

శ్రీశైలం అడవుల్లో నల్లమలకొండల్లో అంతటా ఈపక్షి తిరుగుతూ, ఎక్కడబడితే అక్కడ ఎవరికిబడితే వారికి కనిపిస్తూ పిలుస్తూఉంటుంది.

ఈమాటు నీవు శ్రీశైలం వెళ్లినప్పుడు ఈ చిన్నపక్షిని తప్పకుండా చూడు. అది కొమ్మమీద కూర్చుని నీవైపు తిరిగి "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని పిలుస్తుంది. అప్పుడు నీవు శంపాలత కథ జ్ఞాపకం తెచ్చుకో.

నీవు జ్ఞాపకం తెచ్చుకొంటూఉంటే ఆ చిన్నపక్షి నిన్ను పిలుస్తూనే ఉంటుంది, "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అని.

నీవు ఎంతదూరం వెళ్లిపోయినా నీవెనక వినిపిస్తూనేఉంటుంది, "ఓఅన్నా, ఓఅన్నా" అనే కేక. నీవు ఇంటికి వచ్చాక కొన్నాళ్లదాకా నీచెవులో వినిపిస్తూ ఉంటుంది, "ఓ అన్నా, ఓ అన్నా" అనే పిలుపు.

అభినవాంధ్ర సాహిత్యము

కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డి

సంఘమునందును వాఙ్మయమునందును మార్పులు అనివార్యములు. అన్యనాగరకతాసంసర్గమను బాహ్యనిమిత్తమువలన మార్పులు అలక్షితముగ తల సూపుచుండును. ఒక వాఙ్మయముయొక్క బాగోగులు, మంచిసెబ్బరలు తెలిసికొనవలయు నన్న దానికన్న భిన్నసంప్రదాయము ననుసరించు మఱియొక వాఙ్మయముతోడి పరిచయము మన కుండవలయును. అద్వైతావస్థయందు తరతమజ్ఞాన ముండదు. మన దేశీయ వాఙ్మయము లన్నియు ఏకసంప్రదాయబద్ధములయి సంస్కృతవాఙ్మయమునకు ప్రతిబింబములుగ నుండినవి.

ఆంగ్లేయుల సంబంధమువలన పాశ్చాత్య నాగరకతతో మనకు పరిచయము కలిగినది. వారివాఙ్మయము, వారి ప్రకృతివిజ్ఞానము మనదృష్టి నాకర్షించినవి. వారి పరిపాలనా పద్ధతి మనయందు స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను పురికొల్పి జాతీయైక్యమును పెంపొందించినది. సంఘమునం దవతరించిన ఈ నూతనస్వాతంత్ర్యప్రియత్వము రాజకీయవిషయములందే కాక వివిధ సాంఘికచర్యలయందును తలసూపినది. కట్టుకు లోనయి బహిర్వ్యాప్తిని కోల్పోయిన సర్జనశక్తులు నేడు సంకుచితావరణమునుండి వెలకురికి ఆత్మోచిత కార్యకల్పనకు సిద్ధములైనవి. వాఙ్మయము సాంఘికజీవితముయొక్క ప్రతిబింబమే కావున సంఘమున చెలరేగిన ఈసంచలనము, ఈ ఆందోళనము, ఈస్వాతంత్ర్యేచ్ఛ దానియందు మాత్ర మెట్లు ప్రకటితము కాకుండును?

ప్రబంధములలోని పచ్చిశృంగారము నేటి యభిరుచులబట్టి మొరటుగ తోచినది. అందలి శబ్దాలంకారములు, భావప్రేరకములు గాక కేవలము బుద్ధిపరిశ్రమకు వినియోగపడు తెచ్చికోలు అర్థాలంకారములు "intellectual gymnastics" అని నిరసింపబడినవి. ఈ యసంతృప్తి ప్రతికూల విమర్శనముతోనే వ్యర్థమైపోక వాఙ్మయ నిర్మాణమునకు తోడ్పడినది. కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు Vicar of Wakefield, Gulliver's Travels అను ఆంగ్లేయనవలలను మూనాగా పెట్టుకొని తెలుగునవలరచనకు మార్గదర్శకు లైరి. వారు షేక్స్పియరు నాటకములను తెనిగించిరి. నాటకములు, ప్రహసనములు, వ్యాసములు, ఖండకావ్యములు, కవిజీవితములు వ్రాసి పంతులుగారు ఆంగ్లేయ వాఙ్మయములోని కొన్నిరచనావిధానములను, సంప్రదాయములను తెలుగులో వెలయించిరి.

వాఙ్మయరచనలలో కలిగిన మార్పులతోపాటు భాషావిషయములందుకూడ కొంత సంచలనము ప్రారంభమైనది. గ్రాంథికభాష కృత్రిమమనియు సహజమైన వ్యావహారిక భాషలో వ్రాయుట ఆవశ్యకమనియు గురిజాడ అప్పారావుగారు, గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు తలంచి అందుకు కావలసిన మందుగుండు సామగ్రితో గ్రాంథికభాషావాదులను ముట్టడించిరి. ఈ యుద్యమమునకు ఫలితముగ వ్యావహారికభాషావాదములోని సహేతుకత్వమును ఇప్పుడు అందరును అంగీకరింపక తప్పినది కాదు.

ప్రపంచవాఙ్మయములనెల్ల జీర్ణించికొని తన శరీరమునకు కావలసిన నెత్తురు కండలుగ మార్చుకొనుటచేతనే ఆంగ్లేయవాఙ్మయము నేడు అపరిమితముగ వృద్ధి చెందుచున్నది. విదేశవాఙ్మయసంబంధము నూత్నసృష్టికి ప్రతిబంధకము కాదు. ఒకవేళ అపూర్వసృష్టి ప్రేరకము కావచ్చును. ఇందుకు ఆంధ్రదేశమున సుమారు ముప్పదిసంవత్సరములనుండి ప్రబలుచున్న అభినవ కవితోద్యమమె తగిన తార్కాణ. ఆంధ్రకవుల ప్రతిభాన శక్తికి నూత్న నాట్యరంగముల నేర్పఱచిన తప్పేమి ?

అప్పారావుగారి ముత్యాలసరములతో అభినవకవితోద్యమము ప్రారంభమయినది. సంక్షుబ్ధ సాగరకల్లోలములలో గాలి వీచినట్లెల్ల కొట్టుకొనిపోవుచున్న అభినవకవితా నావకు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు కర్ణధారులై నిలిచిరి. వారు రచించిన కవిత్వ తత్త్వవిచారమను విమర్శనగ్రంథము ఈ నవీనోద్యమమునకు మార్గదర్శకమైనది. ఈ నవయుగ కవితా ప్రభాతమునొక్క ప్రథమరోచులు రాయప్రోలు సుబ్బరావుగారి కుటీర గవాక్షములో ప్రసరించి ఆయనను ప్రబోధించినవి. సుబ్బరావుగారు అంతకు పూర్వమే కవిత్వ మల్లుచుండిరి. ఆయనరచించిన 'లలిత'యను ప్రథమకావ్యము శబ్దాలంకారయుతమై పూర్వప్రబంధశైలిని తలపించుచున్నను అందే భావికవితా పరిణామమునొక్క సూచనలుకూడ పొడకట్టుచుండినవి. ఆకాలమున నెల్లరకు పూర్వప్రబంధములే పాఠ్యగ్రంథములు. అభినవకవితకు మానా లేదు. ప్రతికవియు సొంతమానాలు సృజించుకొనవలసియుండెను. ఒక సంప్రదాయము కరుడుకట్టిన వెనుక వ్రాయువారి కంత కష్ట ముండదు. పిఠాపురమున సుబ్బరావుగారు స్థాపించిన అభినవకవితాగ్రంథమండలిని (లేక గ్రంథమాలయో నాకు జ్ఞప్తిలేదు) గుఱించిన యొక కరపత్రమును పూర్వ మొకప్పుడు సి. వి. కృష్ణయ్యగారియొద్ద నేను చూచితిని. ఆంగ్లేయ సాహిత్యములోని పేరిన తేనెగడ్డలను అభినవాంధ్ర కావ్యములలోనికి తెచ్చుట ఆగ్రంథమండలి యుద్దేశములలో నొకటియని అందు వ్రాయబడియుండినది. ప్రథమమున సుబ్బరావుగారి యుద్దేశ మెట్లుండినను తరువాత వారు రచించినకావ్యములు స్వతంత్రసృష్టు లనియే చెప్పవలయును. ఆయనవెనువెంటనే యామార్గ మవలం

బించినవారు అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారు. 1915,1916 మొదలు పింగళి లక్ష్మీకాంతం వెంకటేశ్వరరావుగార్లు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, వెంకట పార్వతీశ్వరకవులు, శివశంకరశాస్త్రిగారు, కృష్ణశాస్త్రిగారు మఱి యింక కొందఱు ఈ నవీనమార్గము నవలంబించిరి. తరువాత క్రమక్రమముగ ఇప్పుడు వ్రాయుచున్న కవు లందఱు కొద్దిగనో గొప్పగనో స్వతంత్రముగనే రచించుచున్నారు. వీరందఱు ఏకమార్గావలంబకు లయ్యును వ్యక్తిగత శిల్పపరిపాకము ననుసరించి రచనలలో తారతమ్యము గోచరించును.

ఈ అభినవ కవితోద్యమ ఫలితముగ కొంత పునరుద్ధరణము, కొంత నూతనసృష్టి కొనసాగినది. "ద్విపదకావ్యంబు ముదిలంజ..." అని తిరస్కరింపబడిన ద్విపదలు, పల్లెపదములు, పునర్గ్రహణ యోగ్యములైనవి. ఖండకావ్యములు, గేయములు, నవలలు, నాటకములు, ఏకాంకనాటికలు, ఉపకథలు, వ్యాసములు పుట్టినవి. ఇవియన్నియు తెలుగు వాణికి నూత్నాలంకారములె. ఈ యిరువదియైదు సంవత్సరములనుండి పుట్టిన వాఙ్మయము విమర్శించుటకు తగినంత విరివిగా నున్నది. ఏసమర్థుడైనను నిష్పక్షపాతబుద్ధితో ఈ వాఙ్మయమును విమర్శించినయెడల చాల ఉపయోగకరముగ నుండును.

అభినవకవిత్వమునుగుఱించి యిప్పుడిప్పుడే కొన్ని యాక్షేపములు, ప్రత్యుత్తరములు బయలుదేరుచున్నవి. కాని, ఆక్షేపములవలెనే ప్రత్యుత్తరములుకూడ మూకఉమ్మడిగ నున్నవి. ఈకాలమున వ్రాయబడునదంతయు చెత్తయని తృణీకరించుట యెంత సమంజసమో ఈనాటి రచనలన్నియు మహోత్కృష్టములని ప్రశంసించుటకూడ నంత యవిచారమూలకమె. బాగోగులు ఒక వర్తమానకాలమునకే సంబంధించినవి కావు. చెత్త వ్రాసినవారు పూర్వముకూడ కలరు. అయితే ఆచెత్తకును మనకును నూరులకొలది సంవత్సరముల అంతర మున్నది కావున, ఆచెత్తయంతయు క్రుళ్లి కాలప్రవాహమున కొట్టుకొనిపోయి అంతస్సారముగల యే కొన్నికావ్యములో నిలిచినవి. ఎచ్చటనో దాగియుండినచెత్తలు పురాతనము లన్నంతమాత్రముననే అచ్చొత్తింపబడినవి యిప్పటికిని మనకు దొరకుచునే యున్నవి. ఈకాలమున వ్రాయబడునదంతయు బ్రతికియుండునని యెవరు చెప్పగలరు? ఈసంశయము కాలమే తీర్పగలదు. ప్రతిభావంతులగు కవులు ఏకాలమందైన నుందురు. అయితే వారిమార్గములు భిన్నములుగ నుండవచ్చును.

పోలవరపు రామబ్రహ్మముగారు 'ప్రజామిత్ర'లో ఆధునిక కవిత్వమును విమర్శించిరి. వారివిమర్శలో కొంత సత్య మున్నది. కొంత తొందరపాటు, కొంత పొరపాటు కూడ ఉన్నది. వీరికి వడ్డాది సుబ్బరాయుడుగారు మున్నగు పెద్దకవులతో ఏలాటి తగాయిదాలేదు. రాయప్రోలు సుబ్బరావు, అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగార్ల కావ్యములతో గూడ వీరి కేలాటి

యిబ్బంది లేదు. కాని యితరకవులు రచించిన కావ్యములన్నియు చెత్తలని వీ రభిప్రాయ పడిరి. సుబ్బరావు రామకృష్ణరావుగార్ల కావ్యములను మెచ్చుకోగలవారు తదితరులు వ్రాసినదంతయు చెత్తయని యెట్లు తలంచిరో నాకు బోధ పడుటలేదు. వారి కావ్యములలో నున్న గుణములును దోషములును తక్కినవారి కావ్యములలోకూడ నున్నవి. పింగళి లక్ష్మీకాంతం వెంకటేశ్వరరావుగార్ల 'సౌందరనందము', విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి 'ఆంధ్రప్రశస్తి', శివశంకరశాస్త్రిగారి 'హృదయేశ్వరి', కృష్ణశాస్త్రిగారి గీతములు, వేదుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారి ఖండకావ్యములు, జాషువాగారి 'ఫిర్దౌసి', నాయని సుబ్బరావు గారి మాతృగీతములు, సుబ్బరావుగారి 'హంపీక్షేత్రము', బసవరాజు అప్పారావుగారి గేయ ములు, నండూరు సుబ్బరావుగారి యెంకిపాటలు, కుందుర్తి నరసింహారావుగారి పంపాసరిస్సు (ఇదియొక ఖండకావ్యము), బొడ్డు బాపిరాజుగారి 'విపంచి' యే వాఙ్మయమునకైన అలం కారప్రాయములుగ నుండగలవు. మచ్చునకుగా కొందఱికవులను, వారికావ్యములను పేర్కొంటిని. చక్కగా కవిత్వము వ్రాయగలకవులు ఇంక నెందఱో నేడు ఆంధ్రదేశమున నున్నారు. ఈ రచనలన్నియు చెత్తలని చెప్పుటకు రామబ్రహ్మముగారు సాహసింతురా? అట్లు సాహసింతురేని వారి యభినవకవితాపరిచయము 1916-వ సంవత్సరపర్యంతమనియే మన మూహింపవలయును. అట్లు గానిచో వారి సహృదయత్వమును మనము శంకింప వలసియుండును.

రామబ్రహ్మముగారు చూపించిన కావ్యదోషములు నేటికవిత్వమున కానవచ్చు చున్నవి. దూరాన్వయము, క్లిష్టాన్వయము, అర్థము బోధపడని పదములకూర్పు, నిరర్థక పదాడంబరత్వము, భావప్రకటనము చక్కగా చేయలేని గజిబిజితనము మున్నగు కావ్య దోషములు ప్రత్యేకముగ ఆయాకవికి సంబంధించిన రచనాలోపములే కాని అవియెల్ల అభినవకవితకు లక్షణములు కావు. కవి మనస్సులోని భావము స్ఫుటముగా ప్రకటించుటకు తగినంతతీవ్రము కాకపోవుటచేతను, భాషపై కావలసినంత ప్రభుత్వము లేకపోవుటచేతను, భావోచితమైన పదమును వెదకికొన లేకపోవుటచేతను ఇట్టిదోషములు కలుగుచుండును. స్వాతంత్ర్యము చేకూరినవెంటనే సంప్రదాయములమీది ప్రమాణగౌరవము నశించును. అట్లు నశింపనిదే నూత్నసృష్టిని పురికొల్పు సాహస మలవడదు. ఒకొక్కప్పుడు మనము స్వాతంత్ర్యమును దుర్వినియోగ పఱచుచుండుటయు కలదు. స్వాతంత్ర్యము దుర్వినియోగ పడు ననుభయముతో పారతంత్ర్య మనుభవించుట శ్లాఘ్యము కాదు. తప్పులు చేయనిదే యొప్పులు నేర్చుకొనము. ఒక నూత్నసంప్రదాయము కరుడుగట్టు ప్రథమదశయందు ఇట్టి దోషము లుప్పతిల్లుచుండును. రవీంద్రనాథ టాగూరుగారు కవిత్వమువ్రాయ ప్రారంభించిన కాలముననే నూత్నసంప్రదాయముకూడ అంకురించుచుండినది. దానికి టాగూరుగారు

గూడ కొంతవఱకు బాధ్యులు. ప్రథమమున వీరు వ్రాయుచుండిన బంగాళీకవిత్వము అర్థమగుటలేదని అందఱు గోలపెట్టిరి. ఇప్పుడు మన కవిత్వమున గోచరించుదోషములు అప్పుడు ఆయన కవిత్వములోకూడ దొరలినవి. దీనినిగుఱించి తన "జీవనస్మృతి" యందు కొంత సమర్థించిరి.

ఈసందర్భమున అభినవకవుల కష్టములనుగూడ మనము గుర్తింపవలయును. వార్తాపత్రికలమూలముననను, వివిధవాఙ్మయ గ్రంథభాహుళ్యమువలనను నేడు ప్రపంచమంతటితో మనకు సంబంధ మున్నది. కావున మనభావములుకూడ విరివియైనవి. మనభాష మనభావములతోపాటు వృద్ధి పొందలేదు. "New phraseology to express new ideology" అన్నట్లు, క్రొత్తభావములను, అందలి తరతమచ్ఛాయలను వెలిపుచ్చుటకు క్రొత్తరకపు పదములకూర్పు ఆవశ్యకమగును. కవియొక్క భాషాప్రభుత్వము, పదములు కూర్చు నేర్పు ఇట్టియెడ నుపకరించును.

భాష యెప్పటికిని భావములకంటె వెనుకపడియుండును. భావములు మాఱినంత సులభముగా భాష మాఱదు. అయినను కార్యకుశలుడు కొఱమట్లు లేనిలోపమును ఎట్లో పూర్తి చేసికొనును. ప్రతిభావంతులగు కవులు, గ్రంథకర్తలు జన్మించి సమకాలీనభాషను తమ కూర్పునేర్పుచేత వివిధభావ ప్రకటనార్హముగ నొనరింతురు. పదజాలము సంకుచితమయ్యున్నను కవి ఆవశ్యకమునుబట్టి ఒక యింద్రజాలము పన్ని భాషాదారిద్ర్యమును అతిక్రమించును. పూర్వమునుండియు కవులు కావ్యములలో ఉపమాద్యలంకారములను వాడుచున్నారు. భామహునికాలమున నాలుగు అలంకారములె గుర్తింపబడినవి. కాని క్రమక్రమముగ విమర్శకుల పృథక్కరణశక్తివలన అలంకారములు పెక్కులయి మనము వ్రాయు ప్రతివాక్యము, సమాసము, ఏదో యొక యలంకారముక్రిందికి వచ్చునదైనది. కాని మొట్టమొదట ఈ యలంకారముల నుపయోగించినకవి, అవి యలంకారములని, కవితకు మెఱుగుపెట్టుటకుగా వాని నుపయోగించుచున్నా నను జ్ఞానముతో కాక, తాను ప్రకటింపదలచిన భావతీవ్రతను ముక్కవోక స్ఫురింపజేయుటకు పడిన కడగండ్లే యీ యలంకారములని నాయుద్దేశము. తాను చెప్పదలచుకొన్న భావమునకు ఉచితమైనపదము భాషలో నుండిన ఈయుపమాద్యలంకారములకు అవసర ముండదు. భాషకు సహజమైన లోపమె యీయలంకారములకు మూలము. ఒక యుదాహరణము చూతుము.

న ఖలు న ఖలు బాణః సన్నిపాత్యోఽయ మస్మిన్
మృదుని మృగశరీరే పుష్పరాశా వివాగ్నిః.

దుష్యంతుడు ఆశ్రమమృగమును తరుముకొని వచ్చుచుండగా కణ్వశిష్యులు చూచి దానిని రక్షింప నెంచి, "ఓరాజా, యిది యాశ్రమ మృగము. దీనిని చంప దగ" దని చెప్పిరి. ఆశ్రమ

కురంగమని బెదరుపెట్టినంతనే సార్వభౌముడు భీతిల్లి దానిని వదలునా? దుష్యంతుడు మృగయాప్రియుడు. వేటాడుటకొఱకే వచ్చెను. జీవహింస క్షత్త్రియులకు క్రొత్తది కాదు. కావున వైఖానసులు ఎట్లయినను రాజుహృదయమును కరుణార్ద్రము కావించి మృగమును రక్షింపవలయును. అట్టియెడ "మృదువైన మృగశరీరమునందు బాణము ప్రయోగింపవలదు" అని బ్రతిమాలిరి. మృదువు అనువిశేషణము బాధ నోర్చుకొనలేని కోమలత్వమును స్ఫురింపజేయును గాని, ఎంతసుకుమారమని వైఖానసుడుచెప్పిన రాజుహృదయము ఆర్ద్రమగునో అంతసౌకుమార్యమును స్ఫురింపజేయుటకే విశేషణము చాలదు. కావున వైఖానసుడు ఆ భావతీవ్రతను, సాంద్రతను ఇట్లు ప్రకటించెను: రాజా, నీవు మృగముపై బాణము వేయుదువేని పూలరాశిలో అగ్గిపెట్టినట్లే! పూవులు చాల పేశలములైనవి. తాకిన కందిపోవునవి. తలనిడికొదగినవి. తనప్రేయసి ధరియించునవి. తాను ప్రణయబహుమానముగ గొన్నవి. దేవుని పూజించుట కర్హమైనవి. ప్రకృతిదేవి దరహాసములవంటివి. మనోహరములైనవి. ఇట్టి పూలకు నగ్ని రగిల్చినట్లగునా! ఈకార్యము క్రూరము. ఘోరము. ఎంత కర్కశాత్ముడైనను ఈకార్య మొనరింపడు. ఇక సరసుడైన దుష్యంతునిమాట వేఱ చెప్పవలయునా? ఈ సాదృశ్యప్రభావమువలన "మృదువు" అను విశేషణము అంతకు పూర్వము స్ఫురింపజేయలేని యెన్నోభావములు ఇప్పుడు దానికి సంక్రమించినవి.

కవి గాఢమైన తన రసానుభూతిని చెక్కుచెదరనీయక పఠితలహృదయముల స్ఫురింపజేయును. భావమునకు భాష కేవలము సంజ్ఞామాత్రమె. ఒకొక్కప్పుడు మనము భావించిన దొకటి, ప్రకటించిన దొకటిగా ఏర్పడును. ఏలయన, భావమునున్నితమైనది. భాష స్థూలమైనది. కావున దీనికొక momentum కలదు. ఇదుకు ప్రతీకారముగ భావము తీవ్రతరము కానిదే భాష భావమునకు లొంగదు. కవి యుపయోగించుసంజ్ఞలు పఠితలకు కూడ తెలిసినవిగనో తెలిసికొనతగినవిగనో యుండవలయును. పదమునకు నిఘంటువు ప్రసాదించు అర్థమునకంటె వేఱుశక్తులుకూడ కలవు. ఆశక్తుల యన్నిటిపైనను కవి యాధారపడి తనభావమును స్ఫురింపజేయును. తనభావము ఇతరుల కెఱుకపడనియంత క్లిష్టసంజ్ఞలతో ప్రకటింపబడియున్న ఆపద్యము మూగ చెవిటివారల సంభాషణమువలె వ్యర్థమగును. కావ్యప్రయోజనమందు శూన్యమగుటవలన దానికి కావ్యత్వహానికూడ సిద్ధించును. F. T. Palgrave గారు "Golden Treasury" అను ఖండకావ్యసంపుటమునకు తాను రచించిన యుపోద్ఘాతమున నిట్లు వ్రాసియున్నారు:— '...that passion, colour, and originality cannot atone for serious imperfections in clearness, unity or truth.' కావ్యమునకు ముఖ్యమైనగుణములలో భావస్ఫుటత్వ మొకటియని ఈవిమర్శకుని అభిప్రాయము.

భావములు వాచ్యములుగనే యుండవలయునా? వ్యంగ్యముగ నుండకూడదా? అని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. భావస్ఫుటత్వము వ్యంగ్యమర్యాదకు విరోధి కాదు. ప్రకరణార్థము గోచరించుచునే తదతిరిక్తమైన వేఱొకభావము స్ఫురింపవచ్చును. శ్లిష్టార్థసమన్వితములైన పద్యములను దీసికొని యవి వ్యంగ్యప్రధానములని సమర్థించుట ఇప్పు డొక యాచారమైనది. ధ్వనిప్రధానములని యెన్నబడు సంస్కృతశ్లోకములలో ప్రకరణమునకు సంబంధించిన యర్థము సులభగ్రాహ్యముగనే యుండును.

రామబ్రహ్మముగారు బూతుకథల విమర్శించిరి. వీరికి బూతుకథలపై గలిగిన ఆగ్రహము అభినవసాహిత్యము నంతటిపై ప్రసరించి వారి విమర్శనమున కున్న విలువను తగ్గించినది. బూతుకథలు వెలువడుచుండుట యథార్థమే గాని అభినవసారస్వతమంతయు ఈ బూతులుతప్ప మఱి యింకేమి లేదని చెప్పుట ఆసాహిత్యముతోడి వీరి పరిచయ మెంతపాటిదో మనకు గోచరించుచున్నది. మున్నటివైనను నేటివైనను బూతులుబూతులే. నాగరికాభిరుచి గలవారికి అట్టికథలు ఏవము పుట్టించును. అట్టి కథకులు ఏస్త్రీలను సంస్కరించుటకు (గిరీశమువలె) ప్రయత్నించుచున్నారో ఆస్త్రీల ఆత్మ గౌరవమునకే అట్టి కథలు భంగకారులుగ నున్నవి. కథలు వ్రాయువారందరు ఇట్టిబూతుకథలే వ్రాయుట లేదు. ఇట్టి కథలు ప్రచురించుటకు రెండు మూడు మాసపత్రికలె కంకణము కట్టుకొన్నవి.

"సుబోధిని" పత్రికయందు "నవకవులు—బూతుకవనము" అని రామబ్రహ్మముగారు రచించిన వ్యాసము "ప్రజామిత్ర"లోని వ్యాసమునకన్న మఱింతతీవ్రమై బూతుకథలతో వారికిగల పరిచయమును సార్థకపఱచుచున్నది. నవకవు లెవ్వరును బూతుకవనము వ్రాయుట లేదు. వారి కవిత్వములోని శృంగారము సభ్యముగను నాజూకైన యభిరుచిగలదిగ నుండును. కవిత్వము వ్రాయువారిలో కథలు వ్రాయువారిసంఖ్య చాల తక్కువ. వారి కథలలోకూడ బూతు లేదు. అందులో ఒక్కరుమాత్రము అట్టికథలు వ్రాయుచుందురు. ఇకమీదనైనను రామబ్రహ్మముగారు విషయ పృథక్కరణమునందు కొంత పరిశ్రమ చేయుదురుగాక యనియు, అభినవకావ్య సాహిత్యపరిచయము కలిగించుకొందురు గాక యనియు నామనవి.

భా ను మ తి

"చలం"

[పద్మావతికి]

[కౌరవాంతఃపురంలో భానుమతి మందిరం. భానుమతీ, ద్రౌపదీ.]

భానుమతి:—ఆయన అభిమాన ధనులు. ఏ మాత్రపు అగౌరవమునూ సహించరు. మీ యుధిష్ఠిర చక్రవర్తితో సమానమైన సార్వభౌమ పదవికి అధిపతి. భీష్మ ద్రోణాది మహావీరాలంకృత సభాభవనానికి దినమణి. మీరు స్వయముగా ప్రార్థించి ఆహ్వానించిన అతిథి. పూజకు సర్వవిధములా అధికారి. ఇవన్నీ మీరు యెరగనివి కావు. నా కాశ్చర్య మేమంటే, ఇన్నివిషయాలనూ మీరు మరిచి, మనఃపూర్వకంగా అతిక్రమించి, ఆయనను హేళనచేసి నవ్వారా? మీవంక చూస్తే, మీ కళ్లల్లోని దయాశాంతాలను, సౌహృదాన్ని కనిపెట్టి, మీ మాటల్లోని మాధుర్యం, మీ ఆత్మలోని నిర్మలత్వం, యివన్నీ స్వయంగా వీక్షించింతరవాత, మీరేనా అంత అవివేకంగా, అక్రమంగా వర్తించింది, ఎదైనా అబద్ధమూ, పొరబాటై వుండదు గదా అనుకుంటాను.

ద్రౌపది:—(ఆలోచనగా) అవివేకమూ, అక్రమమూ కాదు. అది కొంటెతనం, చిలిపితనం. అవీ సరైన మాటలు నేను చేసినపనికి. కాని బాల్యంలోనే అణిగిపోయినా యనుకున్న ఆ గుణాల్ని ప్రేరేపించిన మీ భర్త—మీతో ఎట్లా చెప్పను.

భానుమతి:—(చిరునవ్వుతో) సందేహించకండి. ఆయనలో నాకు తెలీని లోపాలు లేవనుకుంటాను. ప్రజలు సింహాసనాధిష్ఠుడై న్యాయాన్యాయ విచక్షణత చూపగల మహా ప్రభువునే చూస్తారు. కాని నేను విరహంలో, విచారంలో, ఆగ్రహంలో, మోహంలో—అన్ని స్థితులలోనూ ఆయన్ని ఎరుగుదును గద! ఉన్నతమైన పౌరుషం, తన స్వార్థాన్ని లక్ష్యంచెయ్యని ధైర్యం, ముందు వెనకలు యోచించని మొండితనం, కారణం కనపడని అభిమానం, సహించరాని గర్వం, ఏమి చెప్పను? అత్యంత ప్రియురాలనైన నేను, తనను హాస్యం చేస్తున్నానా, కించిత్ గాని తేలిక చేస్తున్నానా, గౌరవలోపం సూచించానా, అని పదే పదే నిష్కారణంగా అనుమాన పడతారు. కాని ఆ పిచ్చిగుణాలవల్లనే ప్రేమిస్తాను ఆయన్ని. ప్రేమిస్తేనే గాని యీ

దుర్గుణాల అందం అర్థం కాదు: పిల్లల తప్పటడుగుల్లో, చిన్ని యేడుపులలో వుండే ముగ్ధలావణ్యం. లోపంలేని మనుష్యుల్ని యెట్లా ప్రేమించడం? ఉదాహరణం—ఏమనుకోకండేం? మా పెద్దభావగారితో ఏ సహృదయ సుఖంచగలదు? (నవ్వుతో) ఎంగిలిని తాకడం అసహ్యించుకుంటో, స్త్రీని ప్రేమించాలని నియమం పడతా రనిపిస్తుంది.

ద్రౌపది:—అవును. కాని ఆయన లోపాలు నాకు తెలుసు. ఆ చాదస్తమే వాటిలో వొకటి. ఈ జూదంమీద మమత రెండోది. ధర్మంమీద ఆసక్తి మూడోది.

భానుమతి:—మరి చెప్పరా?—నా ప్రశ్న!

ద్రౌపది:—ఏమనుకోకు. పాండవుల విభవం—ముఖ్యంగా ఆ రాజసూయయాగ తేజాన్ని సహించలేకపోయినారు నా మీది. ఆయన చర్య, తన ఆధిక్యం సమర్థించుకోడానికి పడేపాట్లు, ఎవరో తనని లోకువ చేస్తున్నారనే అబద్ధపు అనుమానం, తన ప్రభ ముందు పాండవులది చాలా స్వల్పమని యితరులకు తెలియచెయ్యాలనే దొంగ నిర్లక్ష్యభావం, ఇవన్నీ మాకు వింతనీ తృణీకారాన్నీ కల్పించాయి. అటువంటి లోపాలు చూసినప్పుడే, మొహంమీది మచ్చని తుడవాలనీ, ఏదో దిద్దాలనీ, కొంచెం సిగ్గు కల్పించాలనీ, వింత చూడాలనీ అనిపిస్తుంది. ఆ చిలిపితనానికి అతీతులు కావడం న్యాయమేననుకో, కాని, నాలో అల్లరి పోయి, నేను మర్యాదతో స్తంభించిపోయేకాలం రాలేదు యింకా. రాణినని, పతివ్రతనని, పట్టమహిషినని ఎంత బోధించుకున్నా లాభం లేదు. యుధిష్ఠిరు డెంత అదిలించినా, నాకు ఇంకా వివేకం కలగలేదు. కాని మీ ప్రభువును అధిక్షేపించిన మరుక్షణమే ఏమనిపించిందంటే, చాలా అనాలోచితమైనపని చేశా ననుకున్నాను. నా చిన్ని హేళనని చూసి, తానూ నన్ను హేళన చెయ్యవలసింది. కాని ఆయన ముఖం యెర్రనయింది. దెబ్బతిన్న బలసింహుడివలె తల వొంచుకుని, గాఢ నిశ్వాసాలతో వెనక్కి తిరిగి వెళ్లారు. అవమానాన్నిని రగిల్చి, మూసి, హృదయంలో మూటపెట్టుకున్నారనిపించింది. నా అజ్ఞానం అప్పుడు గోచరమయింది నాకు. ఎంత గాఢవేదనను రేపానో! జన్మకు శత్రువును కోరి తెచ్చుకుంటినే అనుకున్నాను. ఆటలలో బిడ్డ చూరులో నిప్పు పెట్టినట్టయింది.

భానుమతి:—అవును. ఎంత బాధపడ్డా రనుకున్నారు? 'భానూ, నాకు కాదు ఆ అవమానం నీకు చేశా రనిపించింది. నీ భర్తకు! తిరిగి గౌరవంగా, గర్వంగా, నిన్ను ధీరుడివలె, యోధుడివలె యెట్లా మోహించగలను? ఆడదానిచేత పరిహసింప

బడి—ఏమి చెయ్యలేని క్షుద్రుణ్ణై. నన్ను రారాజును, కౌరవవంశాగ్రణిని, తన అతిథిని హేళనచేసింది, తన ఐశ్వర్యమదంలో కళ్లు గానక. అదే పురుషుడైతేనా? నేను ఆ స్త్రీ అవమానాన్ని వెయ్యిరెట్లుగా ప్రత్యవమానంతో ప్రక్షాళనమన్నా చెయ్యాలి. లేక యీ జీవనాన్నన్నా త్యజించాలి' అన్నారు.

ద్రౌపది:—నన్ను, వయసులో విభవంలో చిన్నదాన్ని, నన్ను అవివేకినిని, పిలిచి, 'ఏమిటా నవ్వు, వెర్రిబాలికా!' అని తూలనాడి వుండకూడదా! తానూ తనను చూచి తానే నవ్వి వుండకూడదా? అంత వున్నతస్థాన మలంకరించే ప్రభువునకు అంత సులభాగ్రహం న్యాయం కాదు.

భానుమతి:—నిజమే కాని, చాలా అవివేకమైన పని చేశారు అక్కా మీరు.

ద్రౌపది:—నా లోపాల్ని అర్థంచేసుకుని సానుభూతి చూపేందుకు నాకో భానుమతి లేదు. (చెప్పున కన్నీళ్లతో) పాండవ పత్ని కాదు, యింద్రప్రస్థరాజ్ఞి కాదు, రాజసూయాధ్వరిణి కాదు, అయోనిజాతమైన పాంచాలపుత్రి కాదు, అబల, అవివేకిని, కృష్ణ అనే సామాన్య బాలిక తనని చూసి హేళన చేసింది, అని ఎట్లా తెలియచెయ్యను?

భానుమతి:—నిజమా; ఆయన వేదనను సమయింప చెయ్యాలనే ఆశే వున్నదా మీకు? దాని కొకటే మార్గం. అడగడానికి నాకు ధైర్యం చాలకండావుంది. ఆయన ముందు పశ్చాత్తాపపడగలరా మీరు?

ద్రౌపది:—తప్పక. క్షమించమని ప్రార్థిస్తాను. నేను శిక్షార్హను.

భానుమతి:—మీ భర్తల అనుజ్ఞ —

ద్రౌపది:—ఆ ప్రసక్తి అవసరంలేదు. నేరం నాది. శిక్షకూడా నాదే!

భానుమతి:—ఎంత ఉదారమైన హృదయమండీ అక్కా మీది! ఇప్పటికి నా హృదయం శాంతపడ్డది. నే నెంత వేడినా వినక, నే నెంత సమాధానపరిచినా సమ్మతించక, మిమ్మన్ని, నిప్పువలె పవిత్రమూ, భయంకరమూ ఐన మీ స్వభావాన్ని గాయపరిచి న్యూనత పరచాలని ఆయన ప్రయత్నం. మిమ్మల్నందర్నీ ఆహ్వానిస్తున్నారని వినగానే ఎంత తల్లడిల్లాను నేను! ఈవిధంగా పరస్పరావమానాలతో, యీ వైరం ఏవిధంగా పరిణమిస్తుందో, ఏ పర్యవసానాన్ని పొందుతుందో! తమ పత్ని అవమానాన్ని పాండవులు సహించగలరా? అభిమానధనుడు, దుర్యోధన చక్రవర్తి—అదంతా ఇప్పు డెందుకు! మీకు ఆయనకు సంధానం కలగచెయ్యనా?

ద్రౌపది:—అవశ్యం.

భానుమతి:—ఈజూదం కాగానే ఆయన వొస్తారు. అప్పుడు—

[సభాభవనంనించి కోలాహలం వినవొస్తుంది.]

ఏమబ్బా అది!

[ప్రాతిగామి వొచ్చాడు. వొంగి భానుమతికి నమస్కరించాడు.]

ప్రాతిగామి:—జయము మహారాజ్ఞికి.

భానుమతి:—ఇద్దరు మహారాజ్ఞు లున్నారు. చూడలేదా, ప్రాతిగామీ!

ప్రాతిగామి:—రాజ్ఞీ, ద్రౌపదీదేవి రాజ్ఞి కాదు, యీనాటినించి.

భానుమతి:—ఏమి, తాగినావా?

ప్రాతిగామి:—యుధిష్ఠిరుడు—

భానుమతి:—నోరు ముయ్యి. యుధిష్ఠిరుడూ? యుధిష్ఠిరు డెవరు నీకు?

ప్రాతిగామి:—పాండురాజ ప్రథమపుత్రుడు.

భానుమతి:—బైటికి నడు ముందు.

ప్రాతిగామి:—రాజాజ్ఞ తీసుకొని వొచ్చాను. నా సందేశము వినండి. ఈమెను తీసుకుని రమ్మన్నారు.

ద్రౌపది:—నన్నా, నన్ను తీసుకు రమ్మనడానికి మీ ప్రభు వెవరు?

భానుమతి:—ఈమెనా? ఎక్కడికి?

ప్రాతిగామి:—సభాభవనానికి.

భానుమతి:—ఏమి సాహసము? నిజమా? ఎందుకు?

ప్రాతిగామి:—రాజ్ఞీ!—యుధిష్ఠిరు—యుధిష్ఠిర చక్రవర్తి, జూదములో, తన సర్వస్వమునూ, మన ప్రభువునకు గోల్పోయినారు. తనను, తన తమ్ములను, తనభార్యను. వీరందరూ మన ఆస్థానానికి బానిసలు.

భానుమతి:—ఆ—

[మాటలు లేవు. భానుమతి ద్రౌపదిముఖమువంక చూస్తోంది.]

ప్రాతిగామి:—అమ్మా, దయచేయండి.

ద్రౌపది:—(ఆలోచనగా) నేనా, బానిసనా? నన్ను వొడ్డినారా? ఎవరు? అందరూనా, వొక్కరేనా, జూద మాడింది?

ప్రాతిగామి:—అగ్రజులే.

ద్రౌపది:—నన్ను వొడ్డినారా? నన్ను!

ప్రాతిగామి:—తన తమ్ములను కూడా.

ద్రౌపది:—ఏమి విపరీతము!

భానుమతి:—అక్కా! అంత సందేహ మెందుకు? సభకు వెళ్లితే నేమి?

ద్రౌపది:—నేనా! ఒకరి ఆజ్ఞానుబద్ధురాలనై వర్తిస్తానా నేను?

భానుమతి:—ఆగ్రహపడకండి. యుద్ధములోగాని జూదములోగాని అపజయముఅపజయమే.

ద్రౌపది:—ఏమీ? నేను దాసినా? నేను! ద్రౌపది దాసిన! హాహా! నీభర్తకు, నీకు, నీ నూర్గురు మరుదులకు!

భానుమతి:—క్షత్రియాంగనవు, అపజయము నంగీకరింపలేవా! దాసీత్వము నీచమే, కాని, నా కా స్థితి కలిగితే నే నాగ్రహపడను. ఆగ్రహమే అపజయసూచకము. జయాపజయాలు దైవికాలు.

ద్రౌపది:—కొందరు విధికి తలవొంచేవారు, కొందరు విధి నెదిరించి, యుద్ధంచేసి, జయించే వారు. నేను రాను. రానని చెప్పు.

భానుమతి—వొద్దు, అక్కా. సాహసించకండి. విరోధము పెంచవొద్దు.

ప్రాతిగామి:—రప్పించేశక్తి ప్రభువులకు కలదు. వారి దాసి—

ద్రౌపది:—ద్రౌపదిని రప్పించేశక్తీ! అవతారమెత్తాలి.

భానుమతి:—(ప్రాతిగామితో) నోరు ముయ్యి. ఏమి చెయ్యను? (ఆలోచించి) ప్రభువును సమీపించి రహస్యముగా, అంగరాజు వినకండా, నే నొక్కసారి యిటు దయచేయ మన్నానని మనవిచెయ్యి.

ప్రాతిగామి:—చిత్తము.

(వెళ్లాడు.)

ద్రౌపది:—(దుఃఖమూ రోషమూ ఆపుకుంటో) నేను దాసినా! నన్ను సభకు పిలిపించి, ఆజ్ఞాపించి, హేళనచేసి—

భానుమతి:—విచారపడకండి—ప్రభువును సమాధానపరుస్తాను. మీ హృదయం అర్థం కాలేదు ఆయనకి—

ద్రౌపది:—(కన్నీళ్లతో) అది కాదు. నా భర్త నన్ను పరిచిన అవమానముకన్న నీభర్త న్యూనత చెయ్యగలడా? నన్ను తన ధర్మపత్నిని, ద్రుపదపుత్రిని, అయోనిజను, నన్ను, తన వాహనాలతో, తన అలంకారలతో నన్నూ వొడ్డినారా? నా యిష్ట మేమిటో, నా కష్ట మేమిటో—

భానుమతి:—తననూ, తిన తమ్ముళ్లనూ—ఆయన పత్నివి కాదా ? పతికన్న అధికు రాలవా ?

ద్రౌపది:—నేను స్త్రీని. వారిమీద పగ లేదు మీ సార్వభౌముడికి. నన్ను శత్రుహస్తాల్లోకి, చూసి, చూసి, వొప్పగించారు.

భానుమతి:—శత్రువులని అనకు—

[ద్రౌపది వెళ్లిపోతోంది.]

అక్కా, వుండరా !

ద్రౌపది:—తరవాత వొస్తాను.

[దుర్యోధనుడు వొచ్చాడు.]

భానుమతి:—ఆర్యా ? ఏమిపని యిది ?

[ఆమె కళ్లవంక చూసి సిగ్గుపడుతున్నాడు.]

ఈ జూదము న్యాయమేనా ? నవ్వుతో ఒక్క గడియలో ఎంత విరోధం పెంచి వేసినారు ?

దుర్యోధనుడు:—నేను విజయిని.

భానుమతి:—జూదములో విజయులే. రేపు యుద్ధములో —

దుర్యోధనుడు:—నా బానిసలు.

భానుమతి—సింహాలెంతకాలం సేవ చేస్తాయి ? వాటిని మీ ఆస్థానంలో భరించగలరా? అడియాసలు మీకు.

దుర్యోధనుడు:—ధర్మంతో కట్టాను.

భానుమతి:—ఆ ధర్మబంధాల్ని కాల్చే అగ్నిని మరిచారు.

దుర్యోధనుడు:—ఆ అగ్నిని అణచడానికే కబురంపాను. భార్యావమానాన్ని కళ్లారా, నిస్సహాయులై సహించిన యీ పాండవులు ఇంక యీ ఒన్మకు తల ఎత్తి ఉర్వి పాలించగలరా !

భానుమతి:—దౌర్జన్యం దౌర్జన్యాన్ని కల్పిస్తుంది.

దుర్యోధనుడు:—కాని, మాటికి ముందు వారు ధర్మపరులని యెత్తిపొడుపులు కట్టు బడతాయి.

భానుమతి—స్త్రీని ఆగ్రహపరచకండి. అబలలము మేము. మా నిస్సహాయత్వమే పురుష బాహాబలాన్ని ప్రేరేపించి అసాధ్యమైన విజయాలు సమకూరుస్తుంది.

మాస్వభావం అనాదిశక్తులతో, నిరంకుశోద్రేకాలతో మిళితమయింది. ఈనీతులూ ధర్మాలూ మే మెరగము. మేమే ఆగ్రహిస్తిమా సర్వనాశన మైతేనే గాని తృప్తి పడము. అందులో ద్రౌపది—ఆమె నెరగరు, మీరు.

దుర్యోధనుడు:—సర్వనాశనమా! కానీ. ఏమీ, మృత్యువుకి భయపడి ప్రతీకారంలేని అవమానాన్ని సహించమనా నీఆలోచన! శత్రుపరాక్రమానికి భయపడి, ధర్మ భిక్ష యాచించే భర్తగలదానివి కావడంకన్న, భర్తృహీన నైతేనే గౌరవనీయు రాలి వౌతావు! ఛీ! భానుమతీ, నీభయం నీ ఆత్మగౌరవాన్ని నాశనం చేస్తోంది గాని, స్త్రీ తిరస్కృతుడనైన నన్ను నీవు క్షమింపగలవా?

భానుమతి:—పాండవుల్ని జయించారు. చాలదా? స్త్రీమీదనా మీప్రతాపము? ఆరని అగ్నిని వెలిగిస్తున్నారు మీరు. సీతాపరాభవమే రావణ సంహారానికి కారణం.

దుర్యోధనుడు:—ఈస్త్రీని యెవరూ ఆశించటం లేదు. ఆమె దుర్మదవిదళనమే కావలిసింది.

భానుమతి:—అన్యాయం. ఆమె పశ్చాత్తాప పడుతోంది.

దుర్యోధనుడు:—ఇప్పటికి కలిగిందా బుద్ధి! అసహాయ పశ్చాత్తాపపడదా? ఐతే రమ్మను సభకు.

భానుమతి:—కాదు—ఇక్కడ—

దుర్యోధనుడు:—వీలు లేదు. సభలో—

భానుమతి:—ఆర్యా, ద్రౌపదిఅవమానం ఆమెది కాదు. నాది. నాభర్త పరస్త్రీ నవమాన పరిచేటంత అల్పుడా!

దుర్యోధనుడు:—ఆ, ఏమన్నావు? అవమానం సహించేటంత అల్పుడు కాడు. ఇంక మాట్లా డకు. (వెడుతున్నాడు.)

భానుమతి:—(వెనకనే వెడుతో) ఆమెని వొడ్డి ఆమెకు భర్తచేసిన అవమానం చాలదా? అబల, స్త్రీ, గనకనే కదా యీదౌర్జన్యము! మీఅతిథి! స్త్రీ. పూజ్యురాలు— కిడపటిమాట—

(వెళ్ళారు.)

[కొంచెంసేపట్లో భానుమతీ ద్రౌపదీ వొచ్చారు.]

భానుమతి:—పూజ్యులు, సకలధర్మ విశారదులు మాబావగారు, ఎట్లా తన భార్యని జూదానికి బలిగా అర్పించారో! ఏలోపాలు లేని పరిపూర్ణుల్లోని ఒక్క లోపము సాధారణులలోవలె అణగివుండదు. వినాశనకారణ మవుతుంది. ఈ

ద్యూత మమకారంలో భార్యాగౌరవం, ధర్మం మరిచారుకదా! ఏనాటికైనా యీలోపం సర్వనాశనానికి యీడ్వక మానదు.

ద్రౌపది:—నేను ఐదుగురి పత్నిని.

భానుమతి:—అవమానధూమంలో ధర్మసందేహాలు రెండుపక్షాలవారికీ మరుపై పోయి నాయి.

ద్రౌపది:—సభలోనే ప్రశ్నిస్తాను, యిదేమి ధర్మమని.

భానుమతి:—అవును. నిష్పక్షపాతహృదయులైన మహాత్ములకు నిలయము మా ఆస్థానము. కాని ఇంతకు ముందే యీ అధర్మాన్ని ప్రశ్నించివుండవలిసినదే, యీ అక్రమాన్ని అప్పుడే ఖండించలేదేమో!

ద్రౌపది:—భయము లేదు. భీష్మ, ద్రోణ, విదుర—

భానుమతి:—లాభము లేదు అక్కా. వారు పురుషులు. ఎంత న్యాయపరులు కానీ, ధర్మవేత్తలు కానీ, పురుషసమూహమంతా ఏకమే. స్త్రీ స్వతంత్రించిందా, పురుష శత్రు వవుతుంది. న్యాయ ధర్మ వివేకాలు మూతలుపడతాయి. మీరు సభలో ధైర్యంగా ప్రశ్నించడమే పురుషాధికార ధిక్కారముగా భావిస్తారు. దుర్యోధన తంత్ర మక్రమమే కానీ! పురుషులు నిర్ణయించవలిసిందే గాని, స్త్రీ స్వతంత్రించి, ధర్మాధర్మ నిర్ణయం చేయ అధికారి కాగలదా అని ఆగ్రహించి మీకు ప్రత్యుత్తర మీయరు. మీభర్తలే అంగీకరించరు సభాతిరస్కారాన్ని. స్త్రీ తన అబలతవల్ల అసహాయతవల్ల కన్నీళ్లతో రోదనంతో పురుషహృదయాన్ని కరిగించి జయించాలి గాని, ధిక్కరించిందా, ప్రశ్నించిందా జగద్విరోధి అవుతుంది.

ద్రౌపది:—కానీ. యీ పురుషాధముల బానిసను కావడంకన్న ధిక్కరణచేసి అవమానాన్నే సహిస్తాను—క్షమించు: అధము లన తలచలేదు.

భానుమతి:—కానీ. ఏమో! కడపటికి మీ ధీరస్వాంతంసహితం యీ పాషాణప్రపంచానికి జంకి, యే పురుషసహాయాన్నో వేడుకుంటుందనే నాఅనుమానం. స్వాభిమానయైన స్త్రీని జయించిందాకా నిద్రపోదీ ప్రపంచం. వివేకవతులైన స్త్రీలు తమ అబలాత్వంలో సాధిస్తా రీ ప్రపంచాన్ని పురుషులద్వారా.

ద్రౌపది:—ఏమి చేయను?

భానుమతి:—అనలేను గాని, సభకు పోయి పశ్చాత్తాపపడడంకన్న వేరుపాయం తోచదు.

ద్రౌపది:—ఏమి? నేనా? క్షమాపణా? నాభర్తల్ని మాయాజూదంలో వోడించి, దాని సల్ని చేసిన విరోధికి క్షమాపణా!

భానుమతి:—అక్కా, మీకన్న దూరదృష్టితో మాట్లాడుతున్నాను. మన కెవరికీ క్షేమ కరం కాని వైరాన్ని పెంచుతున్నారు.

ద్రౌపది:—అపాయానికీ వైరానికీ భయపడి, గౌరవాన్ని భంగపరుచుకుంటామా.

భానుమతి:—కోపపడకండి. మీకూ ఆయన కున్నంత దురభిమానమే వుస్నట్టుంది. అందు వల్లనే కాబోలు యీవైరం. మీకే యిట్లా వుంటే, అపహసింపబడ్డ పురుషపుంగ వుల కెట్లా వుండాలి!

ద్రౌపది:—ఎట్లా వుంటుందో తెలుస్తుంది. ఇది ద్రౌపది, సామాన్యవనిత కాదు.

భానుమతి:—ఆగ్రహించకండి. మీరు అసహాయలు. వారు దుర్మార్గం తలచారు. శాంత యుతమైన ఉపాయమే సాధనం.

ద్రౌపది:—ఏమీ, అనాధనైనప్పుడు నా కీ యోచన. నాపాండవసింహాలు జీవించి వుండగా—

భానుమతి:—సింహాల్ని బంధించారు.

ద్రౌపది:—ఎవరు బంధించగలవారు?

భానుమతి:—ధర్మం.

ద్రౌపది:—నాకోసం ధర్మభేదనం చేయిస్తాను.

భానుమతి:—మీరు మీభర్తల్ని అర్థం చేసుకోలేదు.

[దుశ్శాసనుడు కోపంతో బిరబిరా వొచ్చాడు. వాళ్లిద్దర్నీ చూసి ఆగాడు. కొంచెం బెరుకుపడ్డాడు. భానుమతికి నమస్కరించ బోయినాడు.]

భానుమతి:—నాకన్న పూజ్యురాలికి ముందు—

దుశ్శాసనుడు:—ఎవరు? అది...ఆమె...

భానుమతి:—శాంతం.

దుశ్శాసనుడు:—అది...దాసి నాకు...నాప్రభువుకు దాసి...మనందరికీ దాసి.

ద్రౌపది:—ఏమి? నేను దాసినా? సీకు! కృష్ణ! దాసి! కలగంటున్నావు. మేలుకో.

భానుమతి:—నీవు వొచ్చినపని?

దుశ్శాసనుడు.—ఈమెని...దీన్ని ప్రభువు సభకు తీసుకురమ్మన్నారు.

భానుమతి:—ఈమె రాదు.

దుశ్శాసనుడు:—బలం వుపయోగించమని ఆజ్ఞ.

భానుమతి:—దుశ్శాసనా ! నా అనుమతి లేకండా, ముందు కబురు లేక, నిన్నీ అంతఃపురం లోకి ఎవరు రమ్మని ఆహ్వానించారు? (లేనిఆగ్రహం తెచ్చుకుంటూ) మాయాజూదపు జయంతో కళ్లు నెత్తి కెక్కినట్టున్నాయే !

[ఎదురాడలేక వూరుకున్నాడు.]

దుశ్శాసనుడు:—అన్నగారి ఆజ్ఞ.

భానుమతి:—ప్రభువుకి ఉచితానుచితజ్ఞానం మరుపుకి వొచ్చినప్పుడు, జ్ఞాపకానికి తేవలిసిన సంగతి మరిచే మంత్రులు మీ రెందుకు? పీఠాలు అలంకరించడానికా? తిరిగి వెళ్లు.

దుశ్శాసనుడు:—ప్రభువుఆజ్ఞని వుల్లంఘించలేను. రా. దాసీ.

ద్రౌపది:—నేను దాసిని కాను. బానిసలకి దాసులు లేరు వోడడానికి.

దుశ్శాసనుడు:—ఇంక బలం వుపయోగించాలి.

ద్రౌపది:—ఏమి! బలాత్కారమా? ఎవడురా ద్రౌపదిని ఆమాట లనగలది?

దుశ్శాసనుడు:—నేను—పద.

ద్రౌపది:—ముందు, నన్ను వొడ్డడానికి యుధిష్ఠిరరాజునకు అధికార మెట్లా వుందో మీ సభను నిర్ణయించమను.

దుశ్శాసనుడు:—సభకు వొచ్చి నీవే ప్రశ్నించుకో. నీభర్తనే అడుగు, ధర్మవేత్తకద! ముందు నడు.

ద్రౌపది:—నేను రాను పో.

దుశ్శాసనుడు:—రాకపోతే శిరోజాలు పట్టి యీడ్చి తెమ్మని ప్రభువుఆజ్ఞ.

భానుమతి:—కాదు. అబద్ధం.

దుశ్శాసనుడు:—అవును.

భానుమతి:—కర్ణుడి ఆజ్ఞ—అవునా ?

దుశ్శాసనుడు:—ఒక్కటే, వొదినా ! యీమె మనవిరోధి. నీభర్తను పరాభవించిన యీ దాసితో నీ కేమి టీ సానుభూతి !

భానుమతి:—మీ పెద్దవదిన కిచ్చిన అవమానము మీ చిన్నవదినది కాదా ? నన్నైనా యింతేకద !

దుశ్శాసనుడు:—లక్ష్మణస్వామి—

భానుమతి:—మంచి వుపమానం దొరికింది. లక్ష్మణుడి పరితాపం నీలో కనపడదే!

దుశ్శాసనుడు:—పరితాపం దీనియెడలనా! పద.

ద్రౌపది:—పో, నీచుడా.

దుశ్శాసనుడు:—ఆ! నీచుడా! దాసికన్న కాదు.

(ఆమెని తాక పోతున్నాడు.)

ద్రౌపది:—ఏకవస్త్రను, రజస్వలను—

దుశ్శాసనుడు:—మరీ మంచిది.

ద్రౌపది:—నిరాయుధను, నామీదనా నీపౌరుషము !

[ఆమె జుట్టుపట్టుకోబోయిసాడు.]

భానుమతి:—ఆ !

ద్రౌపది:—(తప్పించుకుని) నన్ను తాకావా—నాకు నీచేయి తగిలిందా ! పరపురుష—

దుశ్శాసనుడు:—ఐదుగురు భర్తలుగల నీకు పరపురుషు లున్నారా ?

ద్రౌపది:—(పళ్లు కొరికి) నీచావుకి ఒక్కభర్త చాలునురా ! ఈమాటకు, నన్ను నీ వన్న మాటకు నూర్గురిని కన్న నీ తల్లికడుపు మండిపోదా!

భానుమతి:—హరి,హరీ! ఎంత వుపద్రవం సంభవించింది యీ కురువంశానికి ! నాయనా, నిన్ను వేడుకుంటున్నాను. ఆమె మహాపతివ్రత. ఆమెకి ఆగ్రహం కలిగించకు. నాశో సం, నేను—

[దుశ్శాసనుడు వినేస్థితిలో లేడు.]

దుశ్శాసనుడు:—ఏమిా, మావంశం నశించాలా! ఏవంశం నశించపోతోందో చూపుతాను. ముందు నీమానం నశించబోతోంది నిండుసభలో !

(ఆమెజుట్టు పట్టుకుని లాగాడు. తనపనికి తనే భయపడి వొదిలి నుంచున్నాడు.)

ద్రౌపది:—(నిప్పు లురిమే కళ్లతో) ఓరీ, పాపాత్ముడా! నీచెయ్యి తగిలి వూడిన యీ జుట్టు నీరొమ్ము నెత్తుటితో గాని ముడిపడదు. నీమృత్యుశాసనాన్ని నీవే లిఖించుకున్నావు. పద. వొస్తున్నాను.

[ద్రౌపది ముందు విరవిరా నడిచింది. వెనకాల భయంతో దుశ్శాసనుడు నడిచాడు.]

ఆధునిక కవిత్వము

శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తి, ఎమ్.ఏ., డి.ఎస్‌సి.

ప్రాచీనకాలంలో కవిత్వము రెండుపాయలుగా ప్రవహించింది. వాఙ్మయాభిమానులైన మహారాజుల ఆస్థానములో సంస్కృతభాషాసంస్కారము ప్రత్యేకముగా పొందిన పండితకవు లుండేవారు. వారు రచించినకావ్యములు ఒకరకము. జానపదులలో అనుశ్రుతముగా వచ్చిన పౌరాణిక వీరగాథలు మనస్సుకి పట్టించుకున్న పామరకవులు రచించిన జానపదసారస్వతము మరొకరకము. ఈ జానపదసారస్వతము మళ్లీ రెండువిధాలు. పొట్టకూటికి పగలల్లా పాటుపడి ఏసాయంకాలపు నీరెండలోనో రావిచెట్టుక్రింద తనవంటివారి కానందము కలిగించడానికి పామరుడు చెప్పే గీతకవిత ఒకమోస్తరు. పతికీ, పిల్లలికీ, భోజనముపెట్టి, తాను భుజించి, పిల్లలని జోకొట్టడానికో, చేసే గృహకృత్యములోని శ్రమ నపనయించడానికో, పదిమందిగా కూడి కూర్చున్న గృహిణుల కాలక్షేపానికో, సువాసిని చెప్పే పాటలు మరొకమోస్తరు. ఈరెండు చిన్నపాయలుకూడా గ్రంథస్థము కాలేదు. నోటినుంచి నోటికే వీటిప్రయాణము. అందువల్ల వీటికి ప్రచారము, దానిమీద ఆధారపడే ప్రఖ్యాతి దొరకలేదు.

పండితకవుల రచనలలో మేధాకల్పన లెక్కువ. ఈకవులందరూ సంస్కృత కావ్యాలు కూలంకషముగా వల్లించినవారే. అందువల్ల సంస్కృత కవిత్వములోని కల్పనలు చాలామట్టుకు దిగుమతిఅయేవి వీరికవిత్వములోకి. వీరు తమ వ్యుత్పత్తిబలము చేత గొప్పకల్పనలు సాధించడానికి మహాప్రయత్నాలు చేసేవారు. వీరిఊహ గారడీవాని మంత్రదండమువంటిది. దానిస్పర్శ తగిలితే సరి, సూర్యుడూ చంద్రుడూ కాలపుహొంత కానిచేతిలో సంగడాలు; తిలకము ఊర్ధ్వముఖ తీక్ష్ణశరాగ్రము. వీరిఊహ సర్వభక్షకుని లాగ దేనినైనా సరే మింగి, కల్పవృక్షములాగ మరి దేనినైనా సరే సృష్టిస్తుంది.

జానపద కవిత్వ మంతా భావాలనిధి. కల్పనలు పామరుల రచనలలో చాలా తక్కువ. వారిమనస్సులకంటె హృదయాలే బలవంతాలు; అందువల్ల వారిరచనలలో భావాలే మిక్కిలిగా ఉంటాయి.

వందనమయ్యా, వందనమయ్యా, విజయరామరాజా
పూసపాటి వారియిల్లు పుట్టిల్లనుకొంటి
దామెర సంస్థానముమాటే మరచిపోయినాను
నల్లపూసలూ నల్లగాజులూ నాకు నిల్పుమయ్యా.

ఆధునిక కవిత్వము

రచయిత మల్లమ్మదేవి అయిపోయి అన్నముక్క లివి. ఇంక స్త్రీలసారస్వత మంతా కల్తీ లేని భావసంచయమే. ఇంకా పామరకవి ఇద్దరు పెద్దగృహస్థుల వియ్యమును

వెండికొండయును భమిడికొండయును డీకొన్నరీతి

అని వర్ణించి ఒక కల్పన విసురుతాడేమో గాని, స్త్రీలుమాత్రం పొరపాటునేనా కల్పన చెయ్యరు.

పూసపాటివారి లోగిళ్లలోను
పురి విప్పి ఆడింది పుణ్యాంపు నెమలి.

అని కల్పించినట్లే కనబడి,

భాగ్యపాటివారి లోగిళ్లలోను
పాల్తాగి ఆడింది పట్టి అమ్మన్న

అని రచనంతా ధ్వనిమంతము చేస్తుంది స్నేహశీలఅయిన మాతృదేవత. పండిత కవుల రచనలలో అలంకారకల్పన మెక్కువ. "శ్రేణులుగట్టి నభోంతరాళమున బాతెగ పక్షులుష్ణాంశుపాషాణవ్రాతము కోష్ణ మయ్యె, మృగతృష్ణావార్ధు లింకెన్" అని చలన చిత్రముమాత్రము రచించి ఊరుకోలేదు పండితకవి! కల్పనకి వీలు చిక్కిందా,

తరణి యిద క్రుంకుచున్నా
దరుదెమ్మని చంద్రు బిల్వ నరిగెడు రజనీ
తరుణీమణి దూతిక లన
నరిగెం దూర్పునకు నీడ లతి దీర్ఘములై

అని రచించేస్తాడు. ఇక పామరులో? స్త్రీలపాటలలో ఒకటి చూడండి.

విశాఖపట్నాన విసిరింది గాలి
వింజరపు రేవున్న తేలింది వాడ
వర్తకుని పేరేమి వాడపేరేమి
వాడలో నున్నట్టి దినుసు పేరేమి?
వర్తకుడు అబ్బాయి వాడ నావాడ
వాడలో నున్నట్టి దినుసు ముత్యాలు.

ఊహాగొలుసులు తెంపుకుని పారిపోవడానికి తెగ గింజుకుంటుంది; కాని హృదయానికి ఈరచనలని బంధించే ప్రేమసూత్రాలు బలమైనవి. అందువల్ల మళ్లీ భావమువైపే మొగ్గు కనబడుతూంటుంది.

పండితులరచనలలో సౌఖ్యావహమైన శృంగారరసమే ప్రధానముగా నుండేది. వారిరచన రాజులప్రీతికోసము. రాజులకి కష్టాలూ, దుఃఖాలూ గ్రంథాలలోనే గాని

ప్రపంచములో ఉన్నట్లు కనబడవు. అందువల్ల శృంగారప్రధానగ్రంథాలే వారికి ప్రీతి. ఏ చేమకూరకవో తలుచుకుని కరుణరస ప్రధానాలయిన కావ్యాలు రచించితే ఈరాజుల దృష్టిలో అవి 'పాకాన్ని' పడవు. ఆకవే ప్రతిపద్యములోనూ బూతులు బిగించి ప్రబంధము వ్రాస్తే ఆకావ్యము మధురపాకాన్ని పడుతుంది. రాజుల మనస్తత్వా లీరీతి నున్నప్పుడు వారి నాశ్రయించుకున్నకవులు "రమణీప్రియదూతిక తెచ్చియిచ్చే కప్పురవిడెము" కోసము నిరీక్షించారంటే వింత ఏమిటి? పామరులజీవితము కష్టములపుట్ట. కరుణ పట్టినట్లు, శృంగారము కాదు మరి ఏ యితరరసమూ వారిమనస్సులకు పట్టదు. కరుణరసావిర్భావానికి ధర్మము పరాభూతమైనట్లు గోచరించాలి. పరాభూతము కాగల ధర్మము ఇంట స్త్రీలలోను, రచ్చను ధర్మవీరులలోను కనపడుతుంది. కాబట్టి పామరులసారస్వతములో వీరబొబ్బిలికథ, మరాటికథ, దేశింగురాజుకథ మొదలైన వీరగాథలూ, కామమ్మకథ, చిన్నమ్మకథ, లక్ష్మణమూర్ఛ మొదలైన కరుణగాథలూ ఎక్కువ. ప్రజాస్వభావము బాల్యావస్థలాంటిది. పండితస్వభావము యౌవనావస్థ. బాలురకువలె పామరులకు వీరగాథలూ యౌవనులకువలె పండితులకు శృంగారగాథలూ రుచిస్తాయి.

పండితవాఙ్మయము 'ఉండవలసిన'తీరు చూపిస్తుంది. 'ఉండగల, ఉండునట్టి' తీరులలో పండితుల కాదరము తక్కువ. వారి నాయకు లందరూ గంధర్వకుమారులు; నాయికలు, అలంకార శాస్త్రానువర్తినులగు తుంగస్తనులు. ప్రబంధస్త్రీలలో పిడికిలికంటె బలమైననడుము మచ్చుకేనా దొరకదు. భ్రాంతిమంతము, ఉత్ప్రేక్ష, రూపకము వారు సృష్టించే ప్రపంచములో సర్వత్రా విహారము చేస్తూఉంటాయి. కష్టాలుపడినజీవికి తన కష్టముకన్న కఠినతరమైనకష్టము, సుఖజీవనుడగు రాజచంద్రుడికి తన స్వర్గాన్ని మించిన స్వర్గము, పండితకవనము చూపిస్తుంది. పామరులకు ఉన్నతీరులోనే ఆసక్తి. అందువల్ల ఊహాకంటె ఉపమాలంకారమే తప్ప భావనతోడ్పాటు కోరేఅలంకారాలు సామాన్యముగా కనపడవు. సుధేష్ణ ద్రౌపదిసౌందర్యము నెంచుతోంది:

ఈరూపు ఈరేఖ ఈచక్కదనమూ
ఏవూరినుండి యిట కేతెస్తి వమ్మా
మగవారు చూచితే మనసు నిలుపుదురా.

ఉన్నది ఉన్నట్లు మనస్సులో పుట్టినది అట్లే రచించేస్తారు పామరులు. ఒకప్పుడు, మనస్సువారు చేసేవర్ణనలని వాస్తవికతనుంచి ఆదర్శస్థితికి లేవనెత్తడానికి యత్నిస్తున్నట్లు కనబడుతుంది కాని ఎత్తలేదు. నడిమింటి రామయోగిశాస్త్రి రచించిన 'బాణాసురయుద్ధము' లోనివి పదిపంక్తులు చూడండి:

ఆధునిక కవిత్వము

వారితోడను గూడి బాణాసురుడు తాను
ఆవెండికొండ యొయ్యారంబు చూచె
పాలుపైన వజ్రాలు పోగుచేసినయట్లు
చందమామలకోట్లు సరివెలిగినట్లు
చుక్క లన్నియు గూడి యొక్కటై యున్నట్లు
పాలసంద్రము గట్టిపడ వేసినట్లు
ఆణిముత్యపు కోవ లల్లివేసినయట్లు
పాలనున్నము గచ్చుపారించినట్లు
ఆకొండ గనిపించె నతిసంభ్రమంబుగను.

ఊహా వర్ణనలో దాగుడుమూత లాడుతున్నా కవిత ప్రకృతికి అద్దము. ఒకడు తనదేశపు కథని పదముపాడితే మరియొకడు వాడిదేశపుకథని పాటపాడతాడు. ఊహించి కల్పించిన కథలు—రసికజన మనోభిరామము లాంటివి పామరులకవిత్వములో చాలా అరుదుగా నుంటాయి. పామరకవిత మొత్తముమీద అనుభవాలకూడలి.

పండిత వాఙ్మయానికి మెరుగు వక్రోక్తి. వర్ణించేవస్తువుయొక్క సౌందర్యము కంటె కవి వాచాసౌందర్యము హెచ్చుగా ఉంటుంది.

నేరకేటి యసల్ దెచ్చి నీరజాప్త
సానబట్టిన రాపాడి చల్లి మెదిపి
పదను సుధ నిడి చేసెనో పద్మభవుడు
వీని గాకున్న కలదె ఈమేని కాంతి.

అన్నప్పుడు ప్రవరునిసౌందర్యముకంటె, పితామహుని భావనాసౌందర్యము హెచ్చుస్ఫురిస్తుంది. చెప్పేరీతిలోని సౌందర్యముకోసము పండితకవులు కష్టపడతారు. రాజులు మెచ్చియుండినది కవుల నాదరించినప్పుడుకూడా, ఏదోవిషయ మిచ్చి కవిత్వము చెప్పమని నియోగించేవారు; కవిచాతుర్యము గమనించి అర్హారీతిని సత్కరించేవారు. కాబట్టి ప్రబంధకవుల్లలో వక్రోక్తికే ప్రాధాన్యం ఉండేది. జానపదకవులని రచనకి ప్రోత్సాహపరిచేదే కథాసౌందర్యము. అందువల్ల వారికవిత్వములో రీతికంటె రసానికే ప్రాధాన్యం కనబడుతుంది. వారిరచన పూర్తిగా వినేసరికి మనమనస్సులలో నిలిచేది కథ, దానిపరిణామం, రసానందమూ మాత్రమే. జానపదులకు మాయికత్వము లేకపోవుట చేత చమత్కారము, వ్యంగ్యము వారిచేతి కందవు. ప్రేయసుల సంభాషణ చూడండి:

ఓబులేశుని కొండలనడుమా
ఒంచెగడ్డి కోసేదానా
ఒంచె గుడ్డా జల్లెగుడ్డమే

హరి ఓబిలేశా—
గిద్దలగిరి కొండలనడుమా
ఎద్దులు కాచే ముద్దుల మరదీ
నన్ను చూసీ నవ్వబోకోయి.

ప్రేయసు డనుకూలు డనే మహదానందంతో పండితుడు సృష్టించినవరూథిని,

మానాన్స్తుత్రిక పెలపెట్ట కెలితి మఖార్ణోరాశిలో క్రుంకితిక
నా నోముల్ ఫలియించె నావయసు ధన్యంబయ్యె విప్రోత్తమా.

అంటే, పల్లెటూరిపడుచు

నీకు నాకు జోడు అయితే
మల్లెపూల తెప్ప గట్టి
తెప్పమీద తేలిపోదము పదరా.

పామరుల అమాయికత్వము వారిరచనల కొక అమేయమైన శక్తి నలవరుస్తుంది. శబ్దాలు వారి రచనల్లో అర్థస్థానాల్లో బంటుల్లాగ వచ్చి నిలబడతాయి.

జగతిలో రామయ్య జన్మించినాడు
ఇల్లాలితోపాటు హింసపడ్డాడు.

పండితులైతే ఈపాదాలలో 'హింస' అని వాడియుండలేరు. మరో సంస్కృతపదాన్ని జబ్బ పట్టుకుని నిలబెట్టేవారు.

కేవలము ఊహ, భావనలను మూలముగా చేసుకుని, అలంకారిక భాష సాధనముగా ప్రబంధాలను సృష్టిచేసిన సభాకవిత్వమూ, సదావేశమే మూలముగా అన్వయసౌలభ్యము సాధనముగా వీరగాథలను సృష్టించిన జానపదసారస్వతమూ ఒకదానితో నొకటి సంబంధము లేకుండా అభివృద్ధి పొందినవి. సభాకవిత్వము సామాన్యప్రజల కందని రాజసభలలో బయలుదేరేది. పండితులు పదిమందీ ఆ కావ్యాలను విని ఆనందించేవారు. వీరినుంచి వారూ, వారినుంచి వేరొకరూ తాళపత్రప్రతులలో వ్రాసుకునేవారు. కాబట్టి పండిత కవుల రచనలు జనసామాన్యములో అంత ప్రచారము పొందలేదు. వ్యాకరణ సమ్మతంగా లేకపోవడము చేతను, కల్పనాశక్తికి వ్యవసాయము లేకపోబట్టి, పామర వాఙ్మయము పండితుల నాకర్షించ లేకపోయింది. వేర్వేరు కుటుంబాలలో పుట్టి, ఒకరి నెరగ కొకరు పెరిగే వధూవరులలాగ పెరిగిన ఈ ప్రజాకవిత్వమూ, సభాకవిత్వమూను.

ఆధునిక కవిత్వము ఒకవిధంగా ఈరెండు కవిత్వాలకీ సమ్మేళనము. రాజుల యుద్ధాలు ('ఝరీతరణము'), వివాహాలు ('సుమబాల'), ఉత్సవాలు ('హంపీక్షేత్రము'),

మాత్రమే కాక, కర్షకులప్రేమ ('యెంకిపాటలు'), మాలెతల అమాయికత్వము ('దారి తోడు'), మాతృప్రేమ ('సంధ్యారాగము') కవితాసామగ్రి అవుతున్నాయి. ఈ కాలములో వాఙ్మయపోషణమే అభిమాన ఖేలనముగా గల మహారాజులు లేరు. కాబట్టి ఐశ్వర్య వంతులరుచి కావ్యకళకి చుక్కాని కాదు. అచ్చుకూటాలు విరివిగా ప్రవేశించి ప్రచార సౌలభ్యము కలిగించాయి. దేశము స్వతంత్రము కాకపోవడమువల్ల పెద్దవృత్తులు నశించి, బ్రాహ్మణుడు మొదలు పంచముడు దాకా గల ప్రజలందరూ సర్కారు నౌకరీకోసము కొద్దో గొప్పో చదువుకుంటున్నారు. ఈ కొంచెపు సంస్కారానికి గిలిగింతపెట్టి బ్రతకడానికి కుప్పలుకుప్పలుగా పత్రికలు బయలుదేరుతున్నాయి. పత్రికాపాఠకులకి ప్రబంధాల తునకలు చదివి ఆనందించడానికి ఓపిక లేదు. కావ్యఖండముల రుచిహీనతను గుర్తెరిగి ఖండకావ్యాలనే ప్రచురించారు సంపాదకులు. ఆంగ్లవిద్యాసంపర్కముగల యువకకవులు ఆ భాషలోని ఖండకావ్యాలు తర్జుమాచేయడము మొదలుపెట్టారు. తర్వాత జాతీయోద్యమము బయలు దేరి కవుల్లో భావస్వాతంత్ర్యము పుట్టించింది. ప్రపంచానికంతటికీ ప్రాచ్యభావసౌందర్యమును రుచిచూపించిన రవీంద్రుని 'గీతాంజలి' ఆంధ్రకవిత్వములో లోభనీయమైన మార్పు తీసుకొచ్చింది. నవీనత్వానికి దోహదము చేసే ఈ అంశాలన్నింటి మేళమువల్ల తెలుగు కవుల భావన వివిధగతుల్లో నర్తించింది. దేశి పండిత కవితల సంయోగము ఆ నృత్యములో ఒక భంగిమము.

పండిత సంస్కారమువల్ల జనించే కల్పనాశక్తి, పామర హృదయమునుంచి బయలు దేరే భావబలమూ గోచరిస్తున్నాయి ఈనాటి కవిత్వములో. ఘనఘనాఘనము మెఱపు దివ్వెలతో చీకటిమేడ వెలిగిస్తున్నదట. దక్షిణానిలు కౌగిలింతలకు కలికి వలపు నెగబోస్తు న్నదట మల్లికాప్రసవము. పైరు గాలికి నవ్వులొందట పదుచు గేదంగి. శ్యామపయోద మూర్తి హృదయంబున విచ్చిన సంజరేకులను యామిని రాల్చివేసిందట. తొలిప్రొద్దు తెమ్మెరత్రోవలో పయనమై పరువులెత్తుతోందట కోయిలపాట. పాడువడు ఖిల్లాలపుట్టువు పాడుకొనుచును తూర్పుకనుమలు మోడు చిగురించే పచ్చదనాన్ని గగుర్పొడిచాయట. ప్రవాసగీతి గంధర్వవిపంచీవిరహాకంఠ మొరసి ఎగసిపోయిందట. వీటివల్ల నేటి కవిత్వములోని కల్పనాశక్తి ద్యోతితమౌతుంది. ఇక భావబలానికి పైని వ్రాసిన కవులవే వరుసగా యివ్వ వచ్చు. కాళిదాస భారవుల శరీరములు ప్రకృతిరంగమునందు రేణువులై కుమ్మరివాని సారె మీద తిరుగుతున్నాయట. కవి ముగ్ధహృదయమ్ములో నేనాటికలవరమొ తొలకరించిందట. సూత్రయుగాల శుద్ధవాసన, క్షాత్రయుగముల చండశౌర్యము చిత్రదాస్యముచే చరిత్రలలో చెరగిపోయినవట. కడుపు గాల్చెడి మండుటాకటను రేగి కోరిక లొండొంటిని గ్రసించు కుంటున్నాయట. ప్రేమపట్టుకి బిచ్చగాని చేయి చాచితే, ఎత్తినకర మెత్తినట్లే కృశించిందట.

భావబలము ఈనాటి కవిత్వములో ఎక్కువగా ఉన్నదనే అభిప్రాయమే 'భావకవిత్వము' అనే పదానికి తలి అయింది.

కల్పనాశక్తి భావబలమూ రెండూ మిశ్రితములై, కనపడనంత దట్టముగా అల్లుకు పోయిన కవిత్వము నేటి రచనలో కనిపిస్తున్నది. ప్రబంధకవిత్వములో భావబలమూ, కల్పనాశక్తీ పగలూ రాత్రులలాగ విడివిడిగా కనబడతాయి. శక్తిమంతమైన భావన గర్భితము చేసుకున్న సమాసోక్తులు ఎన్నో దొరకవు ప్రబంధకవిత్వములో. వస్తుధ్వనీ, ఒకొక్కచోట భావధ్వనీ తప్పితే రసధ్వని చాలా అరుదు ప్రబంధకవిత్వములో. కేవలము విరహిణుల అవస్థ వర్ణించి విడిచేసినా, కరుణ వ్యంగ్యమౌతుందని అయినా గ్రహించక, వారిచేత తమ అంగాలని వర్ణింపజేసి, వ్యంగ్యానికున్న కొంచెపు బలాన్ని కూడా నీరసింపజేసే అలవాటు ప్రాచీనకవులకు చాలామంది కున్నది. అంగవర్ణనలో కల్పనాశక్తిదే పెద్దచెయ్యి. ఇంక నేడో, కవుల కల్పనాశక్తికన్న భావానికే పెద్దచేయి. కవులు సామాన్యముగా, ప్రాయములో ఉన్న యువకులు. సిరిగలవారికి కాంత, దైవోపహతులకి నిరాశ శరణ్యాలు; ఈరెండూ నేటి కవిత్వములో బాగా వ్యాపించి యున్నసంగతి నేను చెప్పనక్కరలేదు. ఒకరు తీసినదారినే సాగిపోతూన్న కుకవులను తప్పించేస్తే మిగిలిన ఆధునికకవుల్లో భావధ్వనీ రసధ్వనీ విరివిగా గోచరిస్తాయి. సంస్కారబలము ప్రోద్బలించే కల్పనాశక్తి, (కవి) చాతుర్యమూ భావబలానికి తోడైతే బయలుదేరే కవిత్వము అతి రసవంతము. నేటి ఉత్తమకవులకు పామరులకు వలె భావబల ముంది. పండితులకు వలె కల్పనాశక్తి ఉంది.

నవ్వుచును పొంగిపోవుచు నాట్యమాడు
తరగలను వెల్గుచుక్కల తళ్కు గాని
అబ్ధిగర్భోజ్జ్వల ద్బడబాగ్ని శిఖల
హృదయమున దూరి ఎవరు చూచెదరు సఖుడ.

— వేదుల

శక్తిమంతమైన భావమూ, దానిని చదువరులకి తట్టించగల కల్పనాశక్తీ నేడు కనబడు తున్నాయి.' కృష్ణశాస్త్రి, వేదుల ఈసందర్భములో చెప్పవలసినవారు.

ఇది నితాంత తమః క్రాంత మిది దరిద్ర
మీ నిశాంతమ్ము శూన్య మిం దెన్నడో ర
హశ్శిథిలను ప్తి కలవర మంది లేచి
గుబులుకొనె లేతసెత్తావి గుసగుస లెవో.

— కృష్ణశాస్త్రి

ఆధునిక కవిత్వము

అర్థము చేసుకోగలిగే సహృదయులు తప్ప మిగతావారు ఈకవిత్వాన్ని అయోమయమని తోసేస్తారు. కాని రసికులకు వీటిలోని భావోద్విగ్నతా, కల్పనాశక్తి సంతతానందదాయకాలే. వ్యంగ్యముగా వీటిలో ధ్వనించేభావము మానవహృదయాన పట్టి కలవరపరుస్తుంది.

దారుణపు జీవితంపు ఎడారిలోన
తీరని పిపాస నేదారి తెన్ను లేక
నేను నాదుఃఖబాష్పశోణితపు ఝరుల
ఏ వినుగు వేసటలు లేక త్రావినాను.

— వేదుల

ఇది కల్పన కాదు, బలవంతమైన అశాంతిని ధ్వనిస్తోంది కాబట్టి. కాని కల్పన లేదనలేము. మరొక్క ఉదాహరణము:

నా కుగాదులు లేవు
నా కుషస్సులు లేవు
నేను హేమంత కృష్ణానంతశర్వరిని.
నాకు కాల మొక్క
టే కారురూపు నా
శోకమ్ము వలెనె నా
బ్రదుకువలె నావలెనె.

— కృష్ణశాస్త్రి

ఇంతచిన్న ఆవరణలో ఇంత భావావేశము చూపేపంక్తులు నాకితరాలు దొరకలేదు. ఇవి సత్కవిత్వానికి ముడివస్తువుగా పనికివచ్చే కేవలభావాలు కావు. స్త్రీల వాఙ్మయములో కేవలము భావాలు ఉంటాయి. వీటికి రచయిత ముద్ర లేకపోవడమువల్ల కళకి దూరమై ప్రకృతికి దగ్గరౌతాయి. బాలుణ్ణి గోల్పోయి విలపించే తల్లి పరివేదనము కళ కాదు. మాతృప్రకృతి. మానవులకు విషయస్పర్శవల్ల జనించేభావాలు కవి చాతుర్యము తోడైతే రసవంతమైన సత్కవిత్వానికి వస్తువౌతాయి. ఈసంగతి జాషువా, తురగా వెంకటరామయ్యల కవిత్వములో దృష్టాంతీకరణమౌతుంది.

కఱకు గత్తుల దాల్పు
నరహంతకుల యింట
బానిసై భూదేవి పడియుండె నీవేళ
ధనికునకు దైవమే
దానూ డయ్యాను చూడు

ఉ ద యి ని

ఈ మాయలోకమే యీశ్వరుని రాజ్యమా
మాయవాదీ, కవీ, మాట బొంకోయి.

—తురగా

వాసిని గన్న రెడ్లపరిపాలన కొండల దండల న్నిలా
శాసనసంగతి న్నిలిచి చచ్చియు చావదు రెడ్డిరాణిపై
బూసిన కుంకుమంపు పసపుంబస లంటిన కన్నెతొండ నే
డూసరవెల్లియై నవయుచున్నది పండువెదుళ్లసందునన్.

—జాషువా

జానపద సారస్వతములో తేట, పండితకవనములో గూఢమునైన ధ్వని, ఈ కవనములో అరచాటవుతున్నది. హృదయానికి సుళువుగా ఎక్కే-భావాలు శక్తిమంతముగా చెప్పడము జాషువా ప్రత్యేకచాతుర్యము. నాయకురాలి మాయకదనములో పలనాటి పౌరుష శ్రీ యుసుగంటినదట. భరతమాత సింధుగంగానదీ జలక్షీర మెపుసు గురిసి బిడ్డల బోషించుకొనుచునున్న పచ్చిబాలెంతరాలట. కర్ణుని జన్మగాథ తెలిచాటున జరిగిపోయిందట. ఈతని రచనలలో స్త్రీల పాటలలోవలె నమాయిక భావాలు, పండితుల రచనలలో వలె అందమైన నుడికారము గోచరిస్తాయి. స్త్రీలపాటలలోని ముడివస్తువు ఈతని రచనల్లో శారూపాన్ని భాసిస్తోంది.

ఆధునికుల రచనలు పూర్వపండితుల రచనలలాగ కేవలము ఆదర్శనిరూపణము గాని, జానపదుల రచనలలాగ వాస్తవత్వనిరూపణము గాని ప్రత్యేకముగా అభిమానించి వెయ్యడము లేదు. చంద్రికను

ఆరుబయట వెన్నెలకుప్ప లాడువారు
కోకిలరుతంబులకు మారు కూయువారు
తత్తరంబున వెన్నెలవత్తి విసరి
తెచ్చి యిచ్చెదు వారిని మెచ్చువారు
కల్లపాదుల గల్పించి కాయచేసి
గుమ్మడుల చిక్కుడుల చాల కోయువారు.

—వేంకటపార్వతీశ్వరులు

ని వర్ణించేవా రున్నారు కాని,

నీలాభ్రసరసిలో నిండుజాబిల్లి
రాయంచవలె విహారము సల్పుచుండె

కమ్మ తెమ్మెరలు శాఖాపత్రములనో
కల్లోలినీ తరంగములనో దాగ
నాట్యంబు మధురగానంబును మాని
గాటంపు నిద్దుర గాంచె శైవలిని.

—కృష్ణశా. శ్రీ

అనీ,

చంద్రికా వసనాంచలోచ్చాలనముల
చిరవిరహవాసనల సెగజిమ్ముకొనుచు
తాండవించెడు అమృతసౌందర్యలక్ష్మి
యుర్వికీ నాడె తొలిశరదుత్సవమ్ము.

—వేదుల

అనీ, కంటికి కనబడే ప్రకృతిని గాక హృదయానికి కనబడే ప్రకృతిని వర్ణిస్తున్నారు. ఈ వర్ణన యథార్థ, ఆదర్శ నిరూపణాల జోడింపు. సామాన్యులకు గోచరించే నిర్జీవప్రకృతీ కాక, సమాధియుతులగు కవులకు గోచరించే బలవత్తర చైతన్యమయమైన ప్రకృతీ కాక, మానవునిపై దాక్షిణ్యము, వైముఖ్యము గల ప్రకృతి గోచరిస్తున్నది నేటి కవిత్వములో.

చిత్తతాపంబు బాపుకో చేలగట్ల
కరిగి కూర్చుండ మూక సహానుభూతి
పైరు తల వంచు భారంబు పంచుకొన్న
ప్రాణ సఖులట్లు..................

—రామిరెడ్డి

చిన్ని కళ్యాణి మొలబంటి నీళ్లలో నిల్చి తోయజము స్నాతమున త్రుంపబోయినప్పుడు,

ఆశుగమువోలె దివినుండి యవతరించి
జలతలభ్రామ్యమాణ మత్స్యంబు నొడిసి
రివ్వు రివ్వున పక్షముల్ నివ్వటిల్ల
నభ్రవీథిని జనియె విహంగ మొకటి.

—కొడవటిగంటి సుబ్బయ్య

కవి మనఃస్థితి కలియడమువల్ల ప్రకృతికి భావాలలవడుతున్నాయి. అందువల్ల వర్ణన యథార్థ ఆదర్శవర్ణనల జోడింపు అవుతున్నది.

శృంగారము, కరుణ, సర్వమానవులకూ సామాన్యాలు. పంటలు పండినా, ఎండినా; రాజ్యము స్వతంత్రమైనా, కాకున్నా, ఈ ఛాయలుమాత్రము మానవప్రకృతిలో

నుంచి వేరు కాలేవు. నేటి ఆంధ్రులకు స్వాతంత్ర్యము, సిరిసంపదలు మృగ్యాలు కాబట్టి వీర రసము సామాన్యముగా మన కవుల కందుబాటులోకి రాదు, ప్రాచీన వైభవస్మృతి మాత్రమున తప్ప. నేటి యువకవిని రచనకి ప్రోత్సహించగలిగేది కాంత మాత్రమే. అసత్యకల్పనలు చేసి, విపరీతాలంకార రచన కావించడముకన్న వాస్తవముగా ప్రకృతికి ప్రతిస్పందించే హృదయనినాదమునకు పద్యరూపాన్ని నిత్య సత్యరూపము కల్పించడము మెరుగు. సత్యమైన హృదయస్పందనము యువకవికి కాంతాస్మృతి. సాన్నిధ్యములవల్ల కలుగుతుంది. కాబట్టి నేటి కవుల రచనలలో ప్రేయసికి సర్వాంతర్యామినీత్వము హక్కౌతున్నది. సత్కవులను చూచి లేని ప్రేయసిని కల్పించుకునే మహాకవులుకూడా బయలు దేరడముబట్టి ప్రేమకు నేటి కవిత్వములో గల బరువు పరిమితి లేనిదని తెలుస్తుంది. అట్లని, సత్య సమాధితో ప్రేయసీ నిర్గమనమును గాని, కటాక్షమును గాని వర్ణించిన సత్కవులను "ఎవతుక కోసమో కుమిలి యేమ్చుచున్నా"డని అధిక్షేపించడము కానిపని. పూనుకుని నిర్వహించిన కార్యము కాకపోయినా, నేటికవులు తమ విప్రలంభ శృంగారములో జాన పద సారస్వతములోని కరుణ, పండిత కవనములోని శృంగారము మేళగిస్తున్నారు.

సడి లేని నడిరేయి బడిపోయినట్టి నీ
కడియాల రవళులే చిరుగాజు మ్రోతలే
త్రోవలై చూపు జీవితపథమ్ములు నాకు
తోడులై నడిపించు తొల్తొల్త నన్నలుచు.

—కృష్ణశాస్త్రి

అని ఒకకవి ఉత్తేజితుడైతే,

అరిగె నాసాధ్వి స్థూలదేహమ్ము విడిచి
సప్తవర్షములకు మున్ను స్వర్గమునకు
అవ్యయంబైన యామె దివ్యమూర్తి
నన్ను గాపాడుచున్న దీనాడు కూడ.

—శివశంకరశాస్త్రి

అని వేరొకకవి ఉన్మత్తుడౌతున్నాడు. ఎంత విపులమైనా, శరీరులను దాటినప్రేమ కనపడుతున్నది నేడు. శృంగార, కరుణ రససమ్మేళనము, యథార్థ, ఆదర్శనిరూపణల కూడిక, కల్పనా, భావనా శక్తుల మేలుకలయిక నేటి రచనలకు వింతసౌందర్యము కూర్చు తున్నాయి. తెలుగుభారతి పుణ్యవశాన్న, కల్పనలతోటి కేవల వ్యక్తిప్రధానములైన 'పిచ్చి'పలుకులూ కాక, భావములతో ప్రకృతీ కాక, నేటి ఉత్తమ రచనలు ఈ రెంటికీ సత్సంతానమై, సహృదయులకు ఆనందదాయకము లౌతున్నవి.

సర్వదేవుడు

నేలటూరి వెంకటరమణయ్య, ఎమ్. ఏ., పిహెచ్.డి.

౧

ద్రావిడవాఙ్మయములకు జైను లొనర్చిన సేవ మఱువరానిది. స్వధర్మమును స్థాపించుటకై జైనాచార్యులు కొందఱు, క్రీస్తు పుట్టుటకు కొన్ని శతాబ్దములపూర్వము దక్షిణాపథమునకు వచ్చి యచ్చటనే యునికిపట్లు నేర్పరచుకొని జనసామాన్యమునకు ధర్మోపదేశము సేయుచు, దేశమంతటను జినాలయములను జైనమఠములను నిర్మించుచు కాలక్రమమున తమ మతమును స్థాపించిరి. దక్షిణదేశమంతయు జైనాక్రాంతమాయెను. జనసామాన్యమున మతతత్త్వమును బోధించుటకు దేశభాషలు లెస్సగ ననుకూలించుటవల్ల, జైనాచార్యులు స్వమతప్రచారమును దేశభాషలయందు జేయుచు క్రమక్రమమున గ్రంథరచనకు గడిగి, పురాణములు, కావ్యములు, శాస్త్రగ్రంథములు, నీతిప్రబోధకములగు గాథలు, శతకములు, స్తోత్రములు మొదలగు పలువిధములగు గ్రంథములను విరచించిరి. ద్రావిడభాషలను శాసించి, వాఙ్మయములకు అంగుచంగు నొసగినవారు జైనపండితులును, కవులును అని యెల్లవారలును అంగీకరించినవిషయమే.

తమిళ కర్ణాటక భాషలయందు జైనపండితులును కవులును రచించిన శాస్త్రగ్రంథములును కావ్యములును పెక్కు నేటికి గానవచ్చుచున్నవి. వారియందనేకు లిప్పటికిని మహాకవులని కొనియాడ బడుచున్నారు. కాని యాంధ్రభాషయందు జైనగ్రంథ మొక్కటియైనను గానరాదు. ఇందుకు కారణ మేమి? ఆంధ్రదేశమునందు జైనులు నివసించి యుండలేదా? లేక ఆంధ్రజైనులకు, తమిళ కర్ణాటజైనులవలె దేశభాషయందు రుచి పుట్టకపోయెనా?

ఆంధ్రదేశమున జైనులు నివసించియుండలేదనుటకు వీలు కాదు. ఏలన; జైనుల స్మారకచిహ్నములు నేటికిని గాన్పించుచు పూజాపురస్కారములు లేక, ఆతపోష్ణమున గ్రాగుచు వర్షోదకముల దడియుచు నిర్జనప్రదేశములయందు నిలిచియున్న జైన దేవతావిగ్రహము గాన్పించని గ్రామము లాంధ్రదేశమున నెన్నో లేవు. జైనపాడులు, జైన బావులు మొదలగువానినిగూర్చి విశేషించి చెప్పవలసిన యవసరము లేదు. మఱియు, ధర్మామృతము మొదలగు కన్నడ జైనగ్రంథములవల్ల నొకప్పు డాంధ్రదేశమంతయు జైనాక్రాంతమై యుండెనని తెలియుచున్నది. ఇంతే కాదు—కర్ణాటకమున మహాకవులని నేటికిని

పొగడ్త నందుచున్న పొన్నము, ఆదిపంపము, నాగవర్మ ఆంధ్రదేశజులే. కావున ఆంధ్ర దేశము జైనాక్రాంతమై యుండెననుట సత్యము. ఆంధ్రజైనులును తమ తమిళ కన్నడ సోదరులవలె జనసామాన్యమునకు ధర్మోపదేశము సేయుటకు స్వభాషయగు నాంధ్ర మున గ్రంథములను రచించి యుండరనుట నమ్మదగని విషయము. ఆంధ్రమున క్రీ. శ. తొమ్మిదవ శతాబ్దము ముగియుటకు పూర్వమే శాసనములను పద్యరూపమున రచించు నాచార మారంభమాయెను. కవనము జాతియందు చక్కగ నభివృద్ధి చెంది, కావ్యరచన సర్వసాధారణముగ నలవడినగాని శాసనములను పద్యరూపముగ విరచించుట సంభవింపదు. కావున నాంధ్రు లప్పటి కెన్నిశతాబ్దములకో పూర్వమే కవితానిర్మాణశక్తి గలిగియుండు రనుట సమంజసము. మఱియు ఆంధ్రదేశజులు అన్యభాషయందు ఉత్తమకావ్యములను రచించ గలిగినప్పుడు మాతృభాషయందు కవనము సెప్ప జాలకుండిరనియు, చెప్ప నుద్య మించి యుండరనియు దలచుట హాస్యాస్పదము. ఒకవేళ కర్ణాటకమున కవిత్వము సెప్పు ఆంధ్రదేశజులు మాతృభాషపై ననాదరము చూపి యుండవచ్చునని యూహించినను, వారిని జూచియైనను స్వభాషాభిమానులగు కొందఱేనియు కావ్యరచనకు గడగకుండిరనుట యుక్తము గాదు.

౨

ఇప్పటికిని కొన్ని జైనగ్రంథముల పరిశిష్టములు మన వాఙ్మయమున మారు మూలలయందు అగపడుచున్నవి. ఇటీవల లభ్యమైన పెదపాటి జగన్నాథకవియొక్క ప్రబంధరత్నాకరము, అజ్ఞాతుడగు వేరొక కవియొక్క 'ఉదాహరణపద్యములు' అను సంకలన గ్రంథములయందు కొందఱు పురాతనులగు కవులు పేర్కొనబడియున్నారు. పై సంకలనగ్రంథకర్త లిరువురును క్రీ. శ. ౧౬ వ శతాబ్దియందలివారని పండితుల యభిప్రాయము. ఇందు 'ఉదాహరణపద్యముల'ను గూర్చినకవి 'సర్వదేవుడు', 'పద్మకవి' యను నిద్దరు జైనకవుల గ్రంథములనుండి పద్యముల నుదాహరించియున్నాడు. సర్వ దేవుడు 'ఆదిపురాణము', 'విరాటము' అను గ్రంథములను, పద్మకవి 'జినేంద్రపురాణ ము'ను విరచించినట్లు దెలియవచ్చుచున్నది. ఈ గ్రంథకర్త లెప్పటివారో కనుగొనవలసి యున్నది.

సర్వదేవుని 'ఆదిపురాణము'లోనిదని యుదాహరింపబడిన పద్య మిది:—

మ. సరసీజాత విరాగకారి పురయోషావక్త్రహృద్యాతి సుం
దరకాంతిన్ దఱిఁగించుఁ బో యని మదిం దర్కించి దోషాకరున్
బుర ముద్దండకరంబు లెత్తి చఱవం బొత్తై నయట్లొప్పె ను
ద్ధుర సౌధాగ్రనిబద్ధకేతువు మహాదోలాభిరామంబుగన్.

సర్వదేవుడు

'విరాటము' లోనిది:—

సీ. ఇక్షురసాబ్ధి నీ రెట్టిదో యని మది నూహించి యువ్విళు లూరకుండ
విరసంపు ముదిమికిఁ బరిహారంబగు రసాయనముమీఁదికిఁ జిత్త మరుగకుండఁ
దివిరిదేహము దిధించు సిద్ధరసంబు (?) కందువ యచ్చోటి కందకుండ
నాయులఁ జిరతరస్థాయిగాఁ జేయు సుధారసంబున వేడ్క దగలకుండ
గీ. నఖిల జనులకుఁ బంకేరుహాసనుండు। నేర్చి యన్నింటి రుచు లొడఁగూర్చితెచ్చి
సంచితంబులుగా సంగ్రహించె ననఁగ। భరితజలములై పురసరోవరము లొప్పు.

ఈ పద్యములను జూచి ఇవి 'ప్రాచీనతర రచనముగాఁ దోఁపకున్నది'అని బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలవారు తమ ప్రబంధరత్నావళియందు చెప్పియున్నారు; కాని శైలి ననుసరించి కవికాలమును స్థూలముగనైనను నిర్ణయించుటకు రెండుపద్యములు తగిన సామగ్రి కాదని నానమ్మకము. ప్రాచీనతమ ఆంధ్రవాఙ్మయస్వరూప మిట్టిదని నిర్ధారించుటకు మనకు గ్రంథసామగ్రి లేదు. మనకు లభ్యమైన యాంధ్రవాఙ్మయమున కంతటికిని ప్రాచీనతమగ్రంథము నన్నయభట్టు భారతమే—కాని ఇది యాంధ్రమున ప్రథమకావ్యము గాదు. నన్నయనాటికి ఆంధ్రకవిత్వము చక్కగ పెరిగి వికసించినది. తత్పూర్వమున ఆంధ్రమున కావ్యరచన చక్కగ నలవడి యుండవలయును. కావున నన్నయకు పూర్వపు గ్రంథములు కొన్నియేనియు లభించిన గాని తత్కాలపు టాంధ్రకవిత్వవైఖరి ఇట్టిదని నిర్ణయించుటకు వీలుగాదు.

'ఆదిపురాణ' 'విరాటము'లను రచించిన సర్వదేవుడు కడు ప్రాచీనుడని తలచెదను. అతడు క్రీ. శ. ౧౦ వ శతాబ్దమున, అనగా నన్నయ భట్టుకంటె ఒకశతాబ్దము పూర్వమున నుండెనని నా నమ్మకము. ఈ నమ్మకమునకు బీజము కర్ణాటక వాఙ్మయమునందు లభించినది. కర్ణాటక కవులయందు పొన్నడను మహాకవి యొక్కడు కలడు. అతడు 'శాంతిపురాణ'మను జైనపురాణమును మల్లప, పొన్నమయ్యల ప్రోత్సాహముచే రచించెను. వీరు ఆంధ్రులు. అనగా ఆంధ్రదేశము వీరి జన్మభూమి. పొన్నడు వీరిజన్మభూమి నిట్లు వర్ణించియున్నాడు:

క. ఆతందియ భక్తన వి। ద్యాతిశయ మహానిధాన నన్వయ ముపమా
తీతమదం పేట్వోం వి। ఖ్యాత మదెంతెం దొడుంటు వెంగీ విషయం.

క. వెంగీ విషయం త్రైభువ। నంగళొళగ్గళద విషయ ముపమాతీతం
సంగత సమస్త మత్యు। త్తుంగఫలద్రుమ మమూల్యవస్తు నిధానం.

ఉ. ఆధరణీతధూతిళక మాధరణీ లలనాముఖాబ్జమం
తాధరణీ రమైకనవయావన మాధరణీ ప్రియాకటా
క్షాదర విభ్రమభ్రమణ మగ్గళదగ్గద కమ్మెనాడు వి
ద్యాధర లోకమేనదఱ పోల్వెగ బర్కణమె సోలదిర్కణమే.

ఇందువల్ల శాంతిపురాణ కృతిపతులగు మల్లపయ్య పొన్నమయ్యల జన్మస్థానము వెంగీ విషయములోని కమ్మనాడని తెలియుచున్నది. మఱియు, కమ్మనాటిలోని పుంగునూరు వారి నిజగ్రామమని 'పుట్టిదుదుపుంగనూరు' అను పద్యమువల్ల వ్యక్తమగుచున్నది. మల్లపయ్య పొన్నమయ్యల యాదేశముపై శాంతిపురాణమును విరచించిన పొన్నకవియు అచ్చటివాడెయని యూహింపవచ్చును.

పొన్నకవికి పెక్కునామము లుండిన ట్లాతని గ్రంథమువలన దెలియుచున్నది. అందు ముఖ్యమైనవి పొన్నం, పొన్నిగం, సవణం, కురుళ్గళసవణం అనునవి. మఱియు నితనికి 'ఉభయకవిచక్రవర్తి' యను బిరుదుగూడ నుండెను. ఇవి కాక, 'సర్వదేవు'డను నామము గూడ నీతని కుండినట్లు శాంతిపురాణములోని కడపటి పద్యమువల్ల తెలియుచున్నది.

మ. సకలజ్ఞం కవిచక్రవర్తి జినచంద్రేంద్రంగె సద్భక్తిపూ
వకదిందమ్మన భక్తనుం తదనుజాతం పున్ననుం పేళ్వుదం
దుకరం ప్రార్థిసె శాంతినాథకథెయుం లేసప్పినం సర్వదే
వకవీంద్రం బరెదం బుధర్ పొగళ్వినం తన్నం మహోత్సాహదిం.

కావున పొన్ననికి సర్వదేవుడను పేరుండుట నిశ్చయము. పొన్నడను నామాంతరము గల ఈ సర్వదేవుడే 'ఆదిపురాణము'ను దెనుగున రచించిన సర్వదేవుడని నాతలపు. పొన్నడు వేంగివిషయాంతర్గతంబగు కమ్మనాటివాడగు జైనకవి. సర్వదేవుడను పేరు గల్గినవాడు. సర్వదేవుడు తెలుగున జైనపురాణమును వ్రాసిన జైనకవి. ఇద్దఱికిని పే రొక్కటే. దేశ మొక్కటే. మత మొక్కటే. ఇద్దఱును కవులు. ఇప్పటికి నాతలపున కాధార మింతియ. భావిపరిశోధన నానమ్మకమును దృఢపఱచగలదని ధైర్యము కలదు.

సర్వదేవనామధారియగు పొన్నడే 'ఆదిపురాణ' 'విరాటము'లను రచియించిన సర్వదేవకవి యగునేని, ఆత డెప్పటివాడగునో కొంచెము విచారించుట యవసరము. పొన్ననికాలము మనకు దెలియును. ఇతడు రాష్ట్రకూటవంశజుడగు న్మూడవ కృష్ణచక్రవర్తిని తన కవితావిభవముచే మెప్పించి, 'ఉభయకవి చక్రవర్తి'యను బిరుదును బడసెను.

క. భువనద కన్నడ సక్కదఁ గవిగళ్ పలెసాలెసోలె సవణం గిత్తం
సవివేక ముభయకవి చఁక్రవర్తివెసరం నిజాహితోష్ణం కృష్ణం.

కృష్ణుడు క్రీ. శ. ౯౩౯ మొదలుకొని ౯౬౭ వఱకు రాజ్యముజేసెను. కావున పొన్నడును అప్పటివాడే. పొన్నడు, సర్వదేవుడు అనునవి యొక్కని పేర్లగుటచేత 'ఆదిపురాణ' 'విరాటము'ల రచయితయు నప్పటివాడే. ఇందువల్ల సర్వదేవుడు నన్నయకు పూర్వము రమారమి నూరుసంవత్సరముల నాటివాడని తేలుచున్నది.

దృక్పథం

‘గిరి’

౧

వొక్కటే వర్షం. ఉదయం ఆరుగంటలకి డి. పి. ఐ. దర్శనార్థం శేఖరం బైల్దేరిన అర్ధగంటకి ఆరంభమైనవర్షం ధారాపాతంగా కురుస్తోంది. వానాకాలం సాంతంలో కురువాల్సిన వర్షమంతా ఆనాడే కురువాలన్నట్టు నల్లని మేఘాలన్నీ వొక్కటై ఆకాశమంతా కమ్మాయి భయంకరంగా. కళ్లని మిరిమిట్లుగొలిపేటట్టు మెరుపులు. పిడుగు ఆయింటి మీదనే పడేటట్టు ఉరుములు.

ఎడమభుజంమీదినుంచి ముందుకు లాక్కున్నజడని రెండుచేతుల్తో అల్లుకుంటో పద్మ తలుపు నానుకొని శేఖరం వెళ్లినవేపు వీథి చివరదాకా చూపు ఆనించిచూస్తోంది. వాన జల్లుచేత తడిసిన ఆ కడపపసుపు ఆమె కమలంవన్నె కాలుకీ, ఆ తెల్లనిచీర ఆకుపచ్చ అంచుకీ అంటుతోంది. అప్పుడప్పుడు వీచేగాలికి జల్లు విసిరి ముందుకి జాచిన ఆమెముఖాన్ని, రాగివన్నె వెంట్రుకల్ని తడుపుతోంది. ఇంచుమించు నిర్మానుష్యంగా వుంది వీథి. చింత చెట్టు మొదట ఆవొహాటి కళ్లు మూసుకొని తడుస్తో నుంచుంది. పిల్లల్ని బడికి తీసికెళ్లటానికి సుందర్రావుగారి బంగళాముందు కారు నుంచుంది. శేఖరం తడిసిముద్దయి వొస్తాడు. మొన్ననే జబ్బుపడి లేచినప్రకృతి. చప్పున వెనక్కి తిరిగింది పద్మ. దేహాన్ని వొక్కవూపు వూపి నీలాంబరిలో పాట అందుకుంది. గొంతెత్తి ఆరంభించింది. కాని ఆపాట తనచెవులకే అంత యింపుగా తోచలేదు. త్రాటిమీదినుంచి చినిగి పేలికైన నీలిరవికెను లాగి వొహపేలికని జాగ్రతగా చింపి జడచివరన ముద్దుగా కట్టుకుంది. కిటికీకింద చాపమీద బోర్లింతగా పడుకొని చేతుల్లో ముఖం యెత్తి ఆనించి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తోన్నాడు రాము. ఈ పన్నెండేండ్ల కుఱ్ఱకి యెప్పుడూ యింత ఆలోచనగా వుండే ప్రకృతి యేమిటని యెన్నో తడవల తట్టింది పద్మకి. నవ్వటం గాని తోడిపిల్లల్తో గంతులువేయటం గాని యీతని జీవితానికి చాలా దూరం. పద్మకూడా అదే చాపమీద ఆతనిపక్కన బోర్లింతగా పడుకొని ఆతని మల్లేనే చేతుల్లో ముఖం యెత్తివుంచి కనుబొమలు పైకి లేపి దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తోన్నట్టు నటించింది. రాము యిటు తిరిగి చూడటంతోటే పెద్దనవ్వుతో చప్పున ఆతన్ని దెగ్గిరకి లాక్కుంది.

“ఏమిటి రామూ ఆలోచిస్తోన్నావు అంతదీర్ఘంగా?”

“బడివేళైంది యింకా నాన్న రాలేదేమమ్మా?”

"రావాలి యిప్పుడే."

"ఈవాళ పదిహేను. ఈవాళ జీతం యివ్వకపోతే పేరు కొట్టేస్తారు."

నవ్వుతో వ్యూరికే చూసింది. రాము ఆమె జడకుచ్చుని చేతుల్లో తనకి తెలీకుండానే తిప్పుతోన్నాడు.

"తడిసి వొస్తారుకదూ నాన్న?"

"తడవరు మరి!"

"కారు లేకపోతే బైట అడుగు వేయగూడదమ్మా అసలు."

"అందరికీ యెక్కడినుంచి వొస్తాయి బాబు కార్లు?"

"కష్టపడి సంపాదించుకోవాలి."

"అందరి కోరికలూ యీడేర్తాయంటే అర్థశూన్యం కాదూ?"

రాము మాట్లాళ్లేదు. పద్మ తనవేళ్లతో అతనికి పాపట తీస్తో, "ఎట్లా వెడ్తావు బడికి యీవానలో?"

"నా గీతల పాతచొక్కా లేదు, అది తొడుక్కొని వొక్కటే పరుగు."

"ఏం, సుందరావుగారి పిల్లల్తో వెళ్లగూడదూ వాళ్లకార్లో? రమ్మంటారు గూడా కదూ పాపం!"

"నేను వెళ్లను వాళ్లతో."

"ఏం?"

"ఆ మెత్తలూ అవీ పెట్టి హాయిగా కూచొని ఆమిగిలిన స్థలంలో ఇుక్కని కూచోపెడ్తారు. నన్ను నుంచోమంటారు. లేదా కింద కూచోమంటారు. వొళ్లు మండుతుంది. తడిసినా నడిచే వెళ్లటం నయం, వొహరికి లోకువగాకుండా."

లోపలి తలుపులోంచి శశి వొచ్చింది, బత్తలా యెడమచేత్తో తడిసిన చొక్కాని యీడుస్తో.

"అయ్యో, ఆవొక్కచొక్కా తడిపావుటే?"

"చల్లె యేలుతోందే."

పద్మ లేచి నవ్వుతో శశిచేతులోని చొక్కా లాక్కుంది. లోపలికి వెళ్లింది. బుజ్జి పడుకున్నచోట బుజ్జి కాళ్లమీదే కురుస్తోంది. పక్కంతా తడిసింది. వొళ్లు ముట్టి చూసింది. జ్వరం యింకా తగ్గలేదు. బుజ్జిని వొళ్లోకి యెత్తుకుంది. పైట తొలిగించింది. రవికె గుండీ తీసి రొమ్ము అందించింది ఆ గులాబినోటికి.

దృశ్యం

౨

శేఖరం నీళ్లు వొడిసేకోటునీ, చొక్కానీ విప్పి తలుపుపక్కన మేకుకి తగిలించాడు. తడి అద్దుకోటానికి తుండు అందించింది పద్మ. పెట్టెలోంచి వెచ్చని ధోతీ చొక్కా తీసింది. ధోతీ మారుస్తోన్నాడు శేఖరం. శశి నోట్లో వేలు పెట్టుకొని శేఖరానికేసి నిర్ఘాంతపోయి చూసోంది.

"నాన్న చొక్కా తలుపుతే యేమీ అందు. నన్నైతే తిట్తుంది."

పద్మ కళ్లు పెద్దగా విప్పి మూసిన పెదిమలమీద వేలు పెట్టి అరవొద్దని సంజ్ఞ చేసింది. రాము గ్రహించి చెయ్యి పట్టుకొని లోపలికి తీసికెళ్లాడు శశిని. శేఖరం ధోతీ కట్టుకొని చొక్కాగడ విప్పి తొడుక్కోపోయాడు. చినిగినభుజం అవుపడ్డది. పళ్లు బిగపట్టి నేలకి విసిరాడు చొక్కాని. చాపమీద గోడకి వొరిగి చతికలపడ్డాడు. మళ్లీ పెట్టె తెరిచింది పద్మ. గుడ్డలన్నీ కిందుమీదుచేసి చూసింది. ఉంకో చొక్కా లేదు. ఆచొక్కానే యెత్తి దులిపి శేఖరంపక్కన వొచ్చి కూచుంది.

"తొడుక్కోమ్మా! కాస్సేపైనాక కుట్టిస్తాలే."

తొడిగింది. అతన్ని కాస్తముందుకి జరిపి వీపులో సరిచేసింది చొక్కాని. తలుపులో నుంచొని విచారంతో చూస్తోన్న రాముని పక్కకి నెట్టి మెరుపులా వెళ్లింది లోపలికి. బ్లాంకెటు తెచ్చి కొనలచింపు అవుపడకుండా కాళ్లమీద కప్పింది. కుంపట్లో నిప్పు సరిచేసి దగ్గిరగా పెట్టింది. దువ్వెన తెచ్చి పాపట తీసి తల దువ్వింది. నోట్లో సిగరేటు పెట్టి వెలిగించటానికి పుల్ల గీరింది. అతను తల ముందుకి వొంచటంతో ఓ శ్వాసతో ఆర్పింది. మళ్లీ గీరింది. మళ్లీ ఆర్పింది, కొంటెగా. కిలకిలా నవ్వింది.

శేఖరం ఆమె రెండు రెట్టల్నీ పట్టుకొని బ్లాంకెటుమీదికి వొరిగించుకున్నాడు. రెండుచేతుల్తో ఆమె వికసించినముఖాన్ని పట్టుకున్నాడు.

"నీకు విసుగంటే తెలీదుకదూ పద్మ?"

"ఉహూఁ."

అట్లాగే చూసాడు.

"డి. పీ. ఐ. మృగంలా ప్రవర్తించాడు కదూ?"

కొంచెం చెదరిపోయిన విషాదం మళ్ళీ ఆవరించింది ఆముఖాన్ని. ఉద్రేకుడయ్యాడు.

"ఎవరో అనుకున్నా. అతను బీ. ఏ. లో నా క్లాస[illegible]గు.

"వయమే కా మరి?"

ఎరిగినవాళ్లని, వొహానాడు మనని యాచించినవాళ్ళని యాచించటంకన్న నరకం వేరుండదు. నాతో తన్నులు తిని నానోట్సుకోసం ప్రాథేయపడ్డవాడు. మనసులోని అస హ్యాన్ని వ్యక్తపరుస్తో, బూటకపుమర్యాదతో, "సారీ" అంటే, "థ్యాంక్సు" అనటం కన్న హీనం........."

"అబ్బా, పోనీద్దూ వెధవది. ఈకుళ్లు ప్రపంచం మనకోసం కాదు."

అతని తలని తనవేపు లాక్కుంది.

3

రాత్రి తొమ్మిదైంది. జ్వరం యెక్కువైంది బుజ్జికి. స్పృహకూడా తప్పిపోతోంది అప్పుడప్పుడు. శశి రెండుమెతుకులు తిన్నది. రాము తిన నన్నాడు. ఎంతో బలవంతపెట్టింది పద్మ. తాను తింటానని లేచింది. శేఖరం బెదిరించాడు కూడా. అయినా రాము తినలేదు. డాక్టరుదెగ్గిరి కెళ్లాడు శేఖరం. పాలవాడు వొచ్చాడు. పాతలెక్కంతా యిస్తే కాని పాలు పోయ నన్నాడు. మూడునాలుగు రోజుల్లో డబ్బు యిస్తాననీ, బుజ్జికి జబ్బుగా వున్నదనీ అనేక విధాల అతిశాంతంగా నచ్చచెప్పింది పద్మ. ఎట్లాగో మూడురోజులుమాత్రం ఆగుతా నన్నాడు.

"డబ్బు లేకపోతే యెందుకమ్మా పాలు తీసుకోటం, అతిట్లు తినటం, అబతిమాలటం అదీనూ ?"

ముఖమంతా చిన్నబుచ్చుకొని బాధపడ్తో మూలకి కూచున్న రాముని చూసింది.

"మరి యీ బుజ్జి యెట్లా బతకటం బాబూ ?"

"ఈ బుజ్జీ, మేము, లేకపోతే యీఅవస్థలు తప్పేవికదూ ? సాకటం చేతకాకపోతే యెందుకు కంటారమ్మా పిల్లల్ని ?"

నవ్వింది. "మాకున్నవాట్లో మీకోసం అవస్థలు అట్టే యెక్కువ కావు. కాని మీరు లేకపోతేమాత్రం సుఖం పూచీ యేమిటి ! పిల్లలులేని తల్లిహృదయానికి తెలుసు అసుఖం !"

శశి పక్కమీద పడుకొని చిన్నమెత్తని తన చొక్కాలోకి దూర్చుకొని పాలు కుడు పుతో యెంతో ఆదరంగా, "ఏలకమ్మా, యేలకూ; ఓ ఓ ఆయీ" అని రాగంతీస్తో పద్మని అనుకరిస్తోంది. పెద్దతుఫానుగాలికి పిల్లవేపచెట్టు వూగినట్టు వెనక్కీ ముందుకీ వూగుతో గలగల నవ్వింది పద్మ.

"చూడు, మీరు లేకపోతే యీమెరుపులుగూడా యీనిశీథజీవితానికి శూన్యం."

దృశ్యం

"ఏవొక్కరో వుంటే తీపిగా పెంచి మురిసిపోవొచ్చు."
"ఆవొక్కడూ మూర్ఖు డయితే ?"
"మరి పదిమందిలో తొమ్మండ్రుగురు మూర్ఖులే తే త్తే?"
"ఆ వొక్కడు చాలు."
శేఖరం వొచ్చాడు. ముఖం చిన్నబుచ్చుకున్నాడు.
"ఏమిటి శేఖరం, డాక్టరుగారు లేరా యింట్లో?"
"రాలేదు. మం దిచ్చాడు గంటగంటకి యివ్వమని."
"ఇచ్చాడు గదా! చిన్నబోయూ వెందుకు మరి ?"
భుజాలమీద చేతులేసి దెగ్గిరగా నుంచుంది నవ్వుముఖంతో.
"నాకు తెలుసు, ఫీసునమ్మకం లేక వేరేవిసిట్సు వున్నాయని బొంకాడు గోపాలం."
"పోనీలే, సాయంత్రమేకదూ చూసాడు ?"

మందు యిచ్చారు బుజ్జికి. ఊష్ణం చూసారు. తక్కిన పిల్లల్ని నిద్రబుచ్చారు. శేఖరాన్ని నిద్రపొమ్మని బలవంతపెట్టింది పద్మ. కాని యెవరికీ నిద్ర పట్టలేదు. దీపం తగ్గించి బుజ్జి దెగ్గిరే పక్కమీద అడ్డంవొరిగి యేమేమిటో మాట్లాడుకుంటోన్నారు. మార్కెటు గడియారం గంటలు కొట్టినప్పుడల్లా పద్మ లేచి దీపం యెక్కించి మందు యిస్తుంది. వొళ్లు ముట్టి చూసి బ్లాంకెటు సరిచేస్తుంది. మళ్లీ దీపం తగ్గించి శేఖరందెగ్గిరగా కూచుంటుంది.

పద్మ వొచ్చి తనకి వొరిగి కూచోటంతోటే ఆమెనచుట్టూ చెయ్యి వేసాడు శేఖరం. దెగ్గిరకి లాక్కున్నాడు. ఆమె వెచ్చనిశరీరం పులకరింపజేసింది. కొంచెం బెదురుతో చేతిని తీసివేసుకున్నాడు.

"ఏమిటి, మళ్లీనా ?"

ఆ మసక చీకట్లో అతని ముఖానికి ముఖం ఆనించి ఆనందంతో అతని కళ్లల్లోకి చూసింది పద్మ.

"అనుమానంగానే వుంది."
"ఈ ముగ్గురితో నే యేగలేకపోతే !"
అతనిచెంపని తనచేత్తో నిమురుతూ భుజంమీద తల ఆనించి అతనిమెడకి దెగ్గిరగా అంది.
"అట్లా విసుక్కోకూడదమ్మా. విసుగే బాధ. ఏమైనా విసుక్కోటం మానెయ్యి, బాధే వుండదు."
అతనికి దెగ్గిరగా జరిగింది.

నాలుగు కొట్టింది గడియారం. పద్మ లేచి దీపం వెక్కించింది. రాము గోడకి వారిగి కూచుని చూస్తోన్నాడు.

"ఎందు కట్లా కూచున్నావు రాము మేకులాగా?"

"అప్పణ్నుంచీ మనమాటలు వింటో కూచున్నాడు వెధవ. పడుకో" అని మోచేతి మీద లేచి గద్దించాడు శేఖరం. రాము అక్కడే వారిగి రెండుచేతుల్తో ముఖం కప్పుకున్నాడు.

ఆరుగంట లైంది. బుజ్జికి మందు యిచ్చింది పద్మ. జ్వరం తగ్గింది. ఇహ ఫరవా లేదు, గండం తప్పిందంది. అయినా వోహసారి డాక్టరుకి చూపెట్టటం మంచిది, తీసుకోవోస్తానని వెళ్ళాడు శేఖరం. శశీ రాము పడుకున్నారు. తలుపు దగ్గిరేసి దొడ్లో కెళ్లింది తల్లి.

కెవ్వుమని శశి కేక వినపడ్డది. ఏమైందో అని బెదిరింది పద్మ కాస్త. కాని మళ్లీ యేడుపూ అదీ వినపడకపోవటంచేత కుదుటపడ్డది కాస్త. వొక్కనిమిషం తరువాత తలుపు తెరిచిన చప్పుడైంది. వెంటనే, "పద్మా, పద్మా" అని శేఖరంఅరుపు యేడుపుస్వరంతో వినపడ్డది. వెంటనే పరుగెత్తింది పద్మ. తలుపుదగ్గిరే ఆమెని అమాంతం కౌగలించుకొని, "పద్మా"అని అరిచాడు. అతని భుజంమీదుగా గదిలోకి చూసింది.

"నాకు వీధిలోంచే అవుపడ్డా డా వెధవ కిటికీలోంచి, తాడు తగిలించుకొని దూకటం. అంతా రెప్పపాటులో అయిపోయింది."

పక్కచుట్టకి కట్టేతాటితో దూలానికి వేళాడపడ్డాడు రాము. కింద పడుకున్నచోటే గుడ్లు తేలేసి నాలిక బైటికి తీసి పడుంది శశి. ఏబాధా లేక శాంతంగా పక్కమీద పడివుంది బుజ్జి.

అక్కడే నుంచుంది పద్మ. నేలవేపు చూస్తోంది. కుడిచెంపమీద నవ్వు.

"వీరికి ప్రాణాలు. ప్రపంచమే బ్రతుక్కి భయపడిపోతోంది అసలు స్వార్థంవల్ల."

వాఙ్మయ వీథి

జగత్కథ. (హెచ్. జి. వెల్సుగారి గ్రంథమున కనువాదము.) కొమాండూరు శఠకోపాచార్యులు, ఎమ్. ఏ., బి. ఎల్. ఉపోద్ఘాతము డాక్టరు సర్ ఎస్. రాధాకృష్ణ గారు, డి. లిట్. 40 + 760. ప్రకాశకుడు కొ. శఠకోపాచార్యులు, కాకినాడ. 1935. వెల రు 3.

ఈపుస్తకము నిదివరకే లక్షలకొలది జనులు పాశ్చాత్యదేశములందు చదివియే యున్నారు. వెల్సుగారు మహాప్రసిద్ధగ్రంథకర్తలు. వీరు ఆంగ్లమునందు ఎన్నియో నవలలను ఇతరపుస్తకములను వ్రాసియున్నారు. వీరి అపూర్వకథలను కొన్నిటిని సినిమారూపముగ గూడ ప్రదర్శించియున్నారు. వెల్సుగారు తమ మేధాచాతుర్యముచే ప్రపంచమునందలి భావి పరిస్థితులను ఎన్నియోమార్లు ఊహించి తమయూహలను గ్రంథరూపముగను వార్తాపత్రికలందును తెలియజేసియున్నారు. కొన్నిమార్లు అతనియూహలు నిజమైనవి. కొన్నిమార్లు అబద్ధమైనవిగూడ. కాని వెల్సుమాత్రము పాశ్చాత్యదేశములందు భవిష్యద్వృత్తాంతములను తెలిసికొనగల ద్రష్ట (seer or prophet) అని ప్రసిద్ధి జెందియున్నారు. కావునే అతనే విషయమునుగూర్చి పరిశోధించి వ్రాసినను తా నిదివరకే వ్రాసినవిషయముల కనుగుణముగ నుండునట్లే యోచించి వ్రాయును. అప్పుడప్పుడు వెల్సు తన యభిప్రాయములను మార్చుకొనవలసివచ్చినది. ఐనను వెల్సు పరిశోధనయం దంతయు అతని ప్రత్యేక ఇష్టానిష్టములును, అభిప్రాయములును అతని సౌమనస్యమునకును, నిష్పక్షపాత బుద్ధికిని, న్యాయజిజ్ఞాసకును ప్రతిబంధములుగ నేర్పడుచుండును.

ఈ ముఖ్యాంశమును గమనించిన గాని చదువరి గొప్ప పొరపాటునకు లోనగును. ఈ తెలుగు అనువాదమునకై ప్రత్యేకముగ వ్రాసిన యుపోద్ఘాతమునందు శ్రీ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణగారు వెల్సుగారి గ్రంథప్రాముఖ్యమును గొనియాడిరి. గాని వారు పైవిషయమును గమనించినట్లగపడదు. "ఆధునిక ప్రజాపరిపాలనములందు గ్రంథపఠన మలవడినంత విరివిగా ఆలోచనాశక్తి వ్యాపించుటలేదు. అట్టితరి మన ప్రజాపాలకులకు సద్బోధజేయ యత్నించువారియెడ సానుభూతి జూపవలెను" అని శ్రీ రాధాకృష్ణగారు తమ ఉపోద్ఘాతమునందు సెలవిచ్చియున్నారు. గాని ఈగ్రంథము ఆలోచనాశక్తిని పెంపొందించుటకు మారు వెల్సుగారి అభిప్రాయములనే ప్రమాణవాక్యములుగ ఘోషించుచున్నది. ఇక సద్బోధనుగూర్చి రెండు ప్రత్యేకాభిప్రాయములు గలవు. మొదటిది విషయకథనము. రెండవది స్వకీయాభిప్రాయ ప్రదర్శనము. ఈ రెంటిలో ఏఒక పద్ధతినిగాని లేక రెండుపద్ధతులను గాని అవలంబింప వచ్చును గాని పాఠకునికి విషయము (facts) ఏదో స్వీయాభిప్రాయ మేదో నిస్సందిగ్ధముగ తెలియజేయవలెను. స్వీయాభిప్రాయ ప్రదర్శనమునకన్న నిష్పక్షపాతముగ విషయకథనము జేయుటయే ఉత్తమమార్గమైనను, వెల్సువంటి మహాశయుని నిజాభిప్రాయములుగూడ ప్రాముఖ్యముకలవే యనవచ్చును. కాని స్వకీయాభిప్రాయముల కనుకూలముగ విషయకథనమును మార్చి పాఠకులకు స్వాభిప్రాయములనే నిష్పక్షపాత విషయకథనముగ జెప్పుట అసమంజసము. వెల్సుగారు ఆంగ్ల

దేశీయులు. జాతిచేతను, కులముచేతను, విద్యావైఖరిచేతను, చిన్ననా డనుభవించిన కష్టములచేతను పరిణామము జెంది వికసించిన అతని మనోభావములకును హిందూదేశీయుల మనోభావములకును సంబంధ మత్యల్పము. ఐనను శ్రీ రాధాకృష్ణగారు తమ యుపోద్ఘాతమునందు విశదీకరించినట్లు వెల్సు ఈగ్రంథమున నిజముగనే ప్రాపంచిక పరిణామమునందలి "విశేషమును, తదగ్రమును, అందలి శాశ్వత చిహ్నమును" గమ పరచుటకు ప్రయత్నించియుండినచో ఈపుస్తకము అత్యంతోపయోగకరమని ఘంటాపథముగ జెప్పుటకు అవకాశ ముండెడిది, గాని వెల్సు అట్లు చేయలేదు. అందుకు బదులు శ్రీ రాధాకృష్ణగారే తెల్పినట్లు ఒక అపూర్వమైన ఊహపై నాధారము జేసి వెల్సుగా రీగ్రంథమును వ్రాసియున్నారు. "ప్రపంచమంతట నొకే ప్రజారాజ్య నిర్మాణమును, అంతర్జాతీయ సంఘస్థాపనయు ఇతిహాసభావమని వెల్సుగారి యూహ." ఈయూహకు ప్రపంచచరిత్రమునందు సహకారములగు విషయములు చాలకొద్దియే. ప్రతిబంధకములగు విష యములుమాత్రము అసంఖ్యాకములు. అదియే గాక 'విశ్వజనీనభావమును', 'జగదాత్మకత్వమును' వ్యాప్తి నొందించుటకు ప్రపంచమందంతటను ఒకే ప్రజారాజ్యమును నిర్మాణముజేయుట యొక్కటే మార్గమని చెప్పు టకు వీలుగాదు. అట్టిచో ఈగ్రంథము 'విశ్వజనీనభావమును,' 'జగదాత్మకత్వమును' వ్యాప్తినొందించుటకు 'సహకారియైన'దని శ్రీ రాధాకృష్ణగారు వ్రాయుట కొంత యతిశయోక్తియని తోచకమానదు.

వెల్సుగారికి చరిత్రయననేమో సరిగ అర్థమైనటుల దోచదు. తమ యభిప్రాయములను బలపరచుటకై చేసిన propaganda ప్రయత్నములలో నిదియు ఒకటియని తలచినచో ఈగ్రంథపు అంతరార్థము వ్యక్త మగును. మానవవికాసమునుగూర్చి భౌతికాదిశాస్త్ర, చరిత్రగ్రంథములనుండి తెలియవచ్చు విషయములు వెల్సు గారు సరిగా ఈగ్రంథమున జెప్పినట్లున్నవని తలంచుట గొప్ప పొరపాటు. రాజ్యతంత్రశాస్త్రము కొలది కాలము క్రిందటనే మానవాభిప్రాయములలో ప్రాముఖ్యమందినది. ఆ ప్రాముఖ్యము నానాటికి తగ్గి నేడు పారిశ్రామిక వ్యాపారవిషయములపై మానవదృష్టి కేంద్రీకృతమగుచున్నది. మతాభినిరతియు, ఆహారావశ్య కతయు రాజ్యతంత్రశాస్త్రమునకన్న మానవచరిత్రమునం దెక్కువ ప్రాముఖ్యము బడసినవని యంద రెరిగినదే. మానవచరిత్రమున భిన్నయుగములందు భిన్నభూభాగములు ఉచ్చస్థితియందుండి మరల అడుగంటినవి. కాని మానవుడుమాత్రము చారిత్రికముగ పరిశీలించిననో ఒక పథకమునను సరించి ముందునకు బోవుచునేయున్నాడని నొక్కి చెప్పవలెను. నేటి యన్యాయములను జూచి, మానవుడు ముందునకు బోవుటలేదనియు వెనుకకు బోవు చున్నాడనియు కొందరు వాదించవచ్చును. గాని మతమునకై నేడు మనల మంటల మాడ్తురా? అప్పుల పాలైనవారిని బానిసలగ జేసికొందురా? జనసామాన్యమునకు నే డెక్కువ అనుకూలపరిస్థితులు, స్వాతం త్ర్యము ఏర్పడలేదా? ఈపథకము సరియైనదా కాదా యని మన మిట చర్చించబనిలేదు. కాని ఈపథక మెద్ది, కాలానుగుణముగ ఈపథక మెట్టిమార్పులను చెందుచున్న దను నంశములను ప్రతివాడును గమనింపవలసినదే.

మానవపరిణామమందలి శాశ్వత చిహ్న మేది? మానవచరిత్రమును ముందుకు సాగించుచున్న విశిష్ట విషయ మేమి? వివిధ దేశముల ఉచ్చనీచస్థితులకు ఏ విశేషాంశములు కారణము? మానవచరిత్రమునకు ప్రతి దేశమునందును ప్రతియుగమునందును సంభవించిన విశిష్టపరిణామ మేమి? ఏ మహదభిప్రాయములు ఆధునిక మానవవికాసమున ప్రాముఖ్యము నందియున్నవి? ఇవి ఎచ్చట ఎట్లు ప్రారంభించి వికాసము జెందెను. ఏఏ దేశము, ఏఏ జాతి ఎంతమట్టుకు ఆధునిక మానవ వికాసమునందు పాల్గొనియున్నవి? ఇవియే ప్రపంచచరిత్రము నందు విశదీకరింపవలసిన ముఖ్యాంశములు. ప్రపంచచరిత్రమును నిష్పక్షపాతముగ జదివి విశేషముగ యోచిం

చిన గాని పైయంశములు సుబోధము గాజాలవు. అట్టి ప్రయత్నమునకు వలయునంత తీరిక గాని చారిత్రక జ్ఞానము గాని వెల్సుగారికి లేదు. ఒక్క యూరపుచరిత్రము దప్ప హిందూదేశచరిత్ర గాని చైనాదేశచరిత్ర గాని ఇతర ప్రాచీనచారిత్రక భాగములు గాని సమగ్రముగ వెల్సుగారికి దెలియవు. కాన వానియందలి ముఖ్యాంశములు వెల్సుగారికి గోచరించలేదు. అంతే గాక స్వకీయాభిప్రాయముల వెలుతురున ప్రాపంచిక చరిత్రమును పరిశీలించినందువలన భిన్నాభిప్రాయఆదర్శములు వారికి సరిగ బోధపడలేదు. కడకు ముఖ్యాంశముల కెన్నిటినో వదలి అప్రధానాంశములను ముందుకు దెచ్చిరి. ప్రపంచచరిత్రమున ఐదవఛార్లెస్ చక్రవర్తియొక్క తిండిపోతుతనము వర్ణింప నవసర మేమి? తాను బ్రదికియుండగనే ఈపిచ్చిచక్రవర్తి లన ఉత్తరక్రియలను చేయించికొనెనట: ఈ ప్రసంగము ప్రపంచచరిత్రమున కెట్లు ప్రధానము?

1920 వ సంవత్సరమున కొందరు విద్వాంసుల ప్రేరేపణపై వెల్సుగారు తను 'ఔట్‌లైన్ ఆఫ్ హిస్టరీ' (Outline of History) అను గ్రంథమును చిత్రపటములతో సహా ప్రచురించిరి. అందలి విషయములనే హ్రస్వముగ 'షార్ట్ హిస్టరీ ఆఫ్ ది వర్ల్డ్' (Short History of the World) అని మరల చిత్రములతో ప్రచురించిరి. ఈ చిన్నపుస్తకపు అనువాదమే 'జగత్కథ'. వెల్సుగారి ఔట్‌లైన్ (Outline) నందున్న లోపము లన్నియు వారి షార్ట్ హిస్టరీ (Short History) యందు ఇంకను విశదముగ గాన్పించుచున్నవి. పాశ్చాత్యదేశములకు, అందున ఇంగ్లాండునకు అత్యంత ప్రాముఖ్యము నొసంగుటచేత హిందూదేశాది ఇతర దేశములను గూర్చి చర్చించుటకు తగినంత యవకాశము లేకపోయినది. చారిత్రకవిషయములు సుబోధము లగుటకు తమ 'ఔట్‌లైన్' (Outline)నం దొసంగిన జాబితాలును పట్టికలును ఇందున లేకుండుటచే పామర జనమునకు విషయము ఇంకను దురవగాహమైనది. కాని ఈ గ్రంథపు అవతారికయందు 'ఈ గ్రంథకర్త వ్రాసిన ఔట్‌లైన్ ఆఫ్ హిస్టరీ అను వివరములుగల విపులగ్రంథమును అభ్యసించుటకు ముందు పూర్వ ప్రయత్నముగ' ఉపయోగించుటకును, "ఔట్‌లైన్ లో వివరముగా నున్న చిత్రపటములను కాలవివరములను నేర్చుకొనుటకు తీరుబాటు లేక కార్యమగ్నులగువారు మానవజాతి మహాప్రవృత్తిని గూర్చిన మనోభావముల మరల జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనుటకును ఈ గ్రంథము ముఖ్యముగ నుద్దేశింపబడిన"దని వెల్సుగారు చెప్పినందువలన, ఆంగ్లజనసామాన్యమునకును, ఇంగ్లీషు తెలిసినవారికిని ఈ షార్ట్ హిస్టరీ (Short History) కొంత ఉపయోగమే. కాని తెలుగున ఇతని 'ఔట్‌లైన్' (Outline) లేకుండుటచే ఇందు వ్యంగ్యముగను సందేహాస్పదముగను ఉన్నవిషయములను తెలిసికొనుటకు ఇంగ్లీషు రానివారికి ఆస్పదము లేదు. అనువాదము చేయుటకు బదులు శఠకోపాచార్యులవారు ఈ గ్రంథముపై నాధారముచేసి ఇందలి సందేహాస్పదములగు విషయములను విశదీకరించియు, మన కప్రస్తుతములగు అంశములను సంగ్రహపరచియు, ఆంగ్లవిమర్శకులు ఇదివరకే చూపించిన ఇందలి దోషములను సవరించియు వేరొక ప్రత్యేకగ్రంథమును తయారుచేసి యుండినచో ఎంతేయో బాగుండెడిది. అందునకు బదులు ప్రతిప్రకరణాంతిమునందును హ్రస్వముగనో విపులముగనో తమ యభిప్రాయములను శఠకోపాచార్యులవారు తెలిపియుండినందువలన గ్రంథమునకు ఐక్యము చెడి జనసామాన్యమునకు ఆంగ్లగ్రంథమున నున్న ఆకర్షకతగూడ నశించినది.

తెలుగుగ్రంథమున చిత్రములు లేకుండుటయు ఒక గొప్పలోపమే. చిత్రపటములు లేకున్న ఇట్టి గ్రంథముల ప్రయోజన మత్యల్పము. తేజోమేఘమున నేమియో, అతివయుగ పరిస్థితు లెట్లుండెనో, పురాణ

జీవయుగమునందలి శిలాధాతువు లెట్లున్నవో, కూర్మయుగమునందు ప్రపంచ మెట్లుండెనో మున్నగు విషయములు చిత్రములు లేకున్నచో ఎట్లు అర్థమగును? వెల్సుగారు చిత్రములపైననే ఆధారపడి వానిని ఇటువంటి తయి వర్ణించరి. అట్టిచో చిత్రములులేని ఈ తెలుగు అనువాదమునందు వెల్సుగారి మాటలను ఉన్నవున్నట్లుగ అనువాదము చేసినచో విషయ మెట్లు బోధపడును? కొన్ని విషయములు ఎంత వర్ణించినను చిత్రసహాయము లేక సుబోధములు గావు. 'గచ్ఛన్నరవానరము' (Pethecanthropus) ను చిత్రసహాయము లేక ఎట్లు వర్ణింపనగును?

వెల్సుగారు తమ ఔట్‌లైన్ (Outline) గ్రంథమును ప్రథమమున ప్రచురించినపుడు దానియందున్న దోషముల నెన్నిటినో విమర్శకులు చూపిరి. గొప్పవిమర్శకులును, విజ్ఞానకోవిదులును దానిని 'inaccurate, illogical, and warped by the author's predilleclions' అని ఖండించిరి. ఒకానొక గొప్ప విమర్శకుడు ఈ క్రిందివిధమున వ్రాసెను: 'The sad truth is that Mr. Wells knows no history, he does not know what history is; and worse still, he does not know he knows nothing about sueh matters'. ఈగ్రంథమునందలి చారిత్రకదోషములను ఇట వివరించుటకు సాధ్యము గాదు. గాని వెల్సుగారు బుద్ధునిగూర్చియు అశోకునిగూర్చియు వ్రాసిన రెండుప్రకరణములను జదివినవారు మిగత ప్రకరణము లెంతెట్లుండునో ఊహించుకొనవచ్చును.

ఇక ఈపుస్తకారంభమునను్న శాస్త్రభాగమునుగూర్చి ఒకానొక గొప్పవిమర్శకు డిట్లు చెప్పియున్నాడు: 'On the scientific side, Mr. Wells's books are unsatisfactory because, though he often makes a parade of the names of ultra-modern scientists, it is clear he knows little or nothing of the latest advances in the study of life—for example, he seems quite unaware of the offensive that is being conducted on a wide and fluctuating front against the Darwinian Theory of Evolution, which was only "a working hypothesis"... The careful study of living creatures, such as birds and insects, has certainly demolished some of the deductions—for example the theory of instinct from the Darwinian hypothesis.'

ఇట్టి విమర్శనలను గమనించి వెల్సుగారు తమ గ్రంథమునందలి లోపములను సవరించి మరల అచ్చువేయించి యుండిన బాగుండును. కాని వా రిదివరకు అట్లు చేయలేదు. శాస్త్రసంబంధమైన నవలలవల్లను, ఇతర గ్రంథములవల్లను వెల్సుగారు చాల కీర్తి గడించి భవిష్యద్ జ్ఞానముగల 'ద్రష్ట' యని పాశ్చాత్యదేశములందే కాక ప్రపంచమంతటను ప్రసిద్ధి వహించియుండుటచేత కావచ్చు, శతకోపాచార్యులవారు వీరి గ్రంథమున కనువాదము ప్రకటించి తెలుగువారికి గూడ వెల్సుగారి యభిప్రాయములను కొంతమట్టుకు తెలియజేయుటకై ప్రయత్నించిరి. కాని వెల్సుగారి గ్రంథమునందలి లోపములను తొలగించి యుండినయెడల ఈప్రయత్నము శ్లాఘ్యమనుటకు సందియము లేదు.

అసలు ఈగ్రంథము విలువ హెచ్చించునవి పాద టిప్పణులు. వీటి విషయమున ఆచార్యులవారవలంబించిన పద్ధతియే బాగున్నది. ప్రమాణగ్రంథముల నెన్నిటినో పరిశీలించి, పరిశోధించి విశేషశ్రమకు లోనై ఈ టిప్పణులను తయారుచేసినా రాచార్యులవారు. ఇంతటి పరిశ్రమ చేసినవారు మరి కొంచెము శ్రమ తీసికొని ప్రాచ్య, పాశ్చాత్యదేశ విషయములను సమదృష్టితో వీక్షించి విమర్శించి వెల్సుకృతగ్రంథమువంటి

యొక స్వతంత్రగ్రంథమునే రచియించి యుండిన నెంతో బాగుండెడిది. ఇచట నొక్కవిషయము చెప్పవలెను: ప్రపంచచరిత్రలో నుండదగిన పరిణామకర ముఖ్యాంశములనే, వ్రాసినట్లు ఆచార్యులవారు చెప్పియున్నను వెల్సు మూలగ్రంథమునందు వలెనే, ఆచార్యులవారి పాద టిప్పణులయందును ప్రపంచచారిత్రమునకు అప్రసక్తములును, అనుపయుక్తములును, కేవల మాంధ్రులకు మాత్రమే సంబంధించునవియు నైన విషయము లుండుట విచారకరము. ఇట్టివి చదువుటకు క్రొత్తవైనను గ్రంథవిషయైక్యమునకు భంగకరములు.

గ్రంథాంతమున నిచ్చిన అనుబంధములు సామాన్యపాఠకునికి గూడ ఎక్కువ యుపదేశకములుగను, ఉపయోగకరములుగను ఉండుననుటకు సందియము లేదు.

వెల్సుగారి దోషముల కాచార్యులవారు బాధ్యులు కారు. వ్యయప్రయాసముల కోర్చి ఈగ్రంథము నోపికతో తెనిగించి ఆంధ్రులకు ప్రసాదించిన ఆచార్యులవారి యుత్సాహాసక్తులును, భాషాభిమానమును ప్రశంసార్హములు. ప్రపంచచరిత్ర మేమాత్రము, నేవిధమునను దెలియని యాంధ్రుల కీగ్రంథము కొంతవరకుపయోగకరముగ నుండు ననకతీరదు. విమర్శ దృష్టితో జూచినచో నిందు లోపము లున్ననేమి, విషయ బాహుళ్యమునుబట్టి అందరు చదువవలసిన గ్రంథ మిది. దోషముల కేమి, లోపముల కేమి, వేలువేలు గ్రంథముల రూపమున నూతన విజ్ఞానము మన తెలుగులోని కెంత ఎక్కువగ వచ్చిన నంత మంచిది. శ్రీ శఠకోపాచార్యులవా రిట్టి సత్సంకల్పముతో నీకార్యమును నెరవేర్చినందులకు మాననీయులు.

పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు, ఎమ్. ఏ., పి. హెచ్. డి.

కవిగారి మనుగడ. గ్రంథకర్త: జయంతి సుబ్బారావు. కవితాసమితి, విశాఖపట్నం. ౧౯౩౫. వెల ౮ అ. ౧౧౮ పుటలు.

బ్రహ్మశ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారికి 'కవిగారు' అన్నదే విశాఖపట్టణ మండల మంతటా ప్రసిద్ధమైన పేరు. వీరు చిరకాలము పెక్కు సంస్కృతిశాఖలలో కృషిచేసిన పండిత ప్రవరులే కాని వీరి పేరు విశాఖమండలము దాటి దేశములో అంతగా పాకలేదు. కాని ఆ మండలమువారు, ముఖ్యముగా కవితాసమితివారు, వీరి విలువను లోకానికి చాట గల్గుతున్నారు. మంచి నడతవల్ల కవిగారు పూజితమునూ, ప్రఖ్యాతినీ బడసిన సంగతి కవిగారి కంటె ప్రసిద్ధమైనది. కాని వీరి 'తెనుఁగు, తోఁబుట్టువులు', రాబోయే నిఘంటువు మొదలైన ఉచ్చగ్రంథములు సారస్వత లోకములో వీరి పేరుకు స్థాయిత్వము చేకూర్చగలవు. ఇది కాక మరి యెన్నో గ్రంథములను వీరు రచించినారు. వీరి నిరంతరమైన కార్యదీక్ష, ఆదర్శపరత్వము, దేశసేవయందలి ఆసక్తి, భాషాసేవయందలి సిద్ధహస్తత మున్నగు అంశాలు, వారికి శిష్యులై చిరకాలము సాహచర్యము నెరపుతూ వారిని మేలుబంతిగా చూచుకొనే శ్రీ జయంతి సుబ్బారావుగారు ఈగ్రంథములో వివరించిరి. గురువు మతమునుబట్టి గ్రంథకర్తయున్ను తెలుగుమాటలు వాడడములో రుచిగలవా రయినన్ని శైలి మిక్కిలి ధారాళముగా రుచిగా నడపగలిగిరి.

కొంపెల్ల జనార్దనరావు

ఆంధ్ర పత్రిక ధాత సంవత్సరాది సంచిక. సంపాదకుడు కాశీనాథుని నాగేశ్వర రావు, 7, తంబుసెట్టివీధి, జి. టి. చెన్నపురి. ౨౬౦ పుటలు (డెమీక్వార్టో). వెల రు ౨.

ఎప్పటివలెనే ఆంధ్రపత్రిక ధాత ఉగాదిసంచిక, పది పదకొండు త్రివర్ణచిత్రాలతో, అనేకములైన ఇతర చిత్రాలతో అలంకృతమై, ఎల్లవిషయాలకు చెందిన వ్యాసాలు విద్వద్వర్యుల పేళ్లతో విలువకూర్చగా వెలువడింది. పది సంవత్సరాల క్రిందటివరకు ఉగాదిసంచికలలో ఆంధ్రులు అనేకవిషయాలలో దీక్షతో కావించిన అధ్యయనము వ్యాసరూపాన కానవచ్చేది ఇటీవల కొంత తగ్గుదలచూపడం శోచనీయం. ఇటీవల పత్రికలు విరివిగా వచ్చి రచయితల దీక్షకు ప్రోత్సాహము కూర్చవి కాకపోవడం సాధారణంగా రచయిత లకూ పత్రికలకూ ఉండే అనుబంధాన్ని కొంత మార్చినదేమో. శ్రద్ధగా పరిశోధన సలిపే పండితులు పత్రి కలయెడ కొంత విముఖులుగా ఉండడం ఉగాదిసంచికలు నిరూపిస్తున్నవి. ఏమయినా ఇప్పటికీ ఉత్కృష్ట రచయితల వ్యాసాలు దీనిలో విరివిగానే కాన వస్తున్నవి. చిత్రము లేలాగో వ్యాసాలూ ఆలాగు, ఆంధ్ర జీవితము నంతనూ సూచిస్తుండడం ఆంధ్రపత్రిక ఉగాదిసంచికకు నిరూఢమైన లక్షణమే అయె.

శృంగాటకం

ప్రతిసంచికా చీటినుంచే ఉదయించి, 'ఉదయిని' ఆవిధముగా సార్థకనామధేయ అవుతున్నది. దేశమువల్ల వచ్చిన ఆదరము తక్కువని చెప్పలేము. ఈస్థితి త్వరలో దాటవచ్చునని ధైర్యము లేకపోలేదు. ఆలస్యమైన సంచికకు పాతతేదీ తగిలించడం చందాదారులకు కాని (ముఖ్యముగా) పత్రికకు కాని అంత అనుకూలము కాదనిన్నీ, ప్రకృతపు తేదియే వేసి చందాకు సరిపడ్డసంచికలు అందచేయడం నయమనిన్నీ తోస్తున్నది. కాని త్వరలో ఆలస్యాలకు తగినన్ని సంచికలూ వెలువరిచి సంవత్సరాలను తృప్తిపరచవలెనని ఆశ. చందాదారులయూ, దానకర్తలయూ తోడ్పాటు ఇందుకు ఆధారము. దానకర్తలు దానకర్తలు కావడములోనే ఔదార్యమున్నది; ఈ విశిష్టసందర్భాలలో అవుతూ రావడములో మరీ ఉన్నది. ఇది ఐదవసంచిక: చందాదారులు తాము బాకీలను చెల్లించి కొత్తవారిపైని నేరము మోపజూస్తే యెంతో బాగుండును.

*   *   *   *   *   *

నవ్యకవితకు, ఒకవిధముగా నవ్యసాహిత్యానికి, ఇరవైఐదు సంవత్సరాల జీవనం లెక్కచూచుకొని పర్యాలోచించడం నేడు మనకు కొత్తకాదు. ఇందులకు ఒకఉత్సవము (అర్ధోదయ మనే పేర కాబోలు) జరపడానికి శ్రీ తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నంగారు (ఎమ్.ఏ., ఎల్.టి.) మొదలుగాగల పెద్దలు పూనుకొన్న పూనిక ఫలించడం మిక్కిలి అపేక్షించతగ్గది.

*   *   *   *   *   *

రాజమహేంద్రవరము ఈనడుమ సారస్వత ప్రాముఖ్యానికి మిక్కిలిగా నోచుకొన్నదవుతున్నది. నవ్యసాహిత్య కార్యస్థానము అక్కడ చేరినది. రా. బ. మహోపాధ్యాయ బ్రహ్మశ్రీ గిడుగు వేంకట రామమూర్తి పంతులుగారు పర్లాకిమిడి వదలి, ఆంధ్రదేశమంతటిలో ఆ అఖండగౌతమీ తీరభూమి ఆవాసయోగ్యముగా ఏరుకోవచ్చిరి. కందుకూరు వీరేశలింగం పంతులు తన వీరపదవికి చిహ్నము శిలామూర్తి కట్టి అక్కడ నిలిచినాడు. బహుముఖాల జాతికృతజ్ఞతకు పాత్రత రచించుకొని జీవనవాహినుల కవాటాలు తెరచిన వీరేశలింగం పంతులుగారి శిలావిగ్రహప్రతిష్ఠాపనం అన్నివిధాలలో సంఘసంస్కారమూ, అంతకంటె బ్రహ్మమతావలంబనమూ ప్రధానముగా నదరుకువచ్చేరీతిని జరిగినా, సాహిత్యగతులు కొన్నింటికి పాదులుపెట్టి, చిన్నకథ, భావకవిత మొదలైన ఘక్కులకు అంటకపోయినా, భావగతికి ఉజ్జీవనమూ, ప్రోద్బలమూ ఇచ్చినవాడు కాగా అతని విగ్రహము సారస్వతుల ఉత్సవమునుకూడా నిరంతరము అనుభవిస్తున్నదని చెప్పవచ్చు. అతడు మెరిసే ఆగాలిలో నవ్యసాహిత్య అర్ధోదయోత్సవము జరిగే సూచన లున్నవి. మరిన్నీ శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారి సాన్నిధ్యము ఆఉత్సవానికీ బహుళః ఆ శిలావిగ్రహానికీ నూత్నజీవనం ఇస్తుంది. గౌతమి పొంగి ఆ తలమంతా అభిషేకించవలెనని కవిత అల్లుకొంటుంది కాబోలు.

*   *   *   *   *   *

శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు గంజాం ఆంధ్రుల తరఫున ప్రతినిధిత్వం వహించి అక్కడి ఆంధ్రక్షేత్రాన్ని ఉత్కళం కబళించిన అక్రమానికి ప్రతిఘటనసూచకంగా రాజమహేంద్రం చేరడం. ఆంధ్రదేశ

చరిత్రంలో చేర్చుకోదగ్గ సంఘటనం. కాని రాజకీయముగా ఈ సంఘటనంవల్ల జరిగే సంచలనం మాట యెటులున్నా, సారస్వతరంగములో చాలా ఉజ్జీవనము కలగడానికి అవకాశం ఉన్నది. శ్రీ పంతులుగారు దేశముకొరకు పర్లాకిమిడిలో ఉండిన్నీ వాడుకభాషకు ప్రమాణరూపము గౌతమీతీరంతో, రాజమహేంద్ర భాషతో, ముడిపెట్టుతూవచ్చినవారు, నేడు అనేకవిధాల సారస్వతోజ్జీవనముతో తొలకాడ నోచుకొన్న ఆ పట్టణమే వచ్చిచేరి, నవ్యసాహిత్యపరికరాలతో జోక్యముపెట్టుకొనకుండా ఉంటారని నిరాశ పొంద వీలు లేదు. పౌరులయ్యూ, వివిధసంస్థలయ్యూ స్వాగతానికి సమాధానము చెప్పుకుంటూ శ్రీ పంతులుగారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారికిని తమకునూగల మతభేదము చాలా స్వల్పమైనదనీ, అది నిరూపించుకొని సమాధానానికి రావడం సులభమనీ, శ్రీశ్రీశ్రీ పిఠాపురం మహారాజావారితో పదియేను నిమిషాలు సమావేశం దొరకేయెడల వారినికూడా తమవంకకు సమాధానపరచగలమనీ చెప్పిన మాటలు ఫలిస్తే, నేడు సారస్వత రంగంలో వైరుధ్యాలకై ఖర్చుపడే శక్తి మంచికిగాను వినియుక్తమయే అవకాశం ఏర్పడుతుంది.

*   *   *   *

ఆంధ్రవిశ్వకలాపరిషత్తుకు ఒక కర్తవ్యాన్ని విన్నవిస్తూ తాపీ ధర్మారావుగారు (బి.ఏ.) మొదలుగాగల ఐదుగురు ఆంధ్రులు ఈలాగు విశ్వసిస్తున్నారు: "ఆంధ్రకలాపరిషత్తువారికి తెలుగుభాషతో ప్రసక్తి ఉంది. ఆ తెలుగుభాషలో గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు చేసినకృషి ఎంతగొప్పదో లోకానికే తెలుసును....అట్టి మహాకృషి ఫలితాన్ని కలాపరిషత్తువారు ఇంతవరకూ ఉపయోగించుకోకుండా ఉండడం చాల దుఃఖకారణం. ఇప్పుడు సంపూర్ణాంధ్రత్వంకల రామలింగారెడ్డిగారి ఆధిపత్యంలోనయినా ఈలాటి కొరతలు తీరుతాయని ప్రబ్బెడాసతో నున్నాము....ఈ జూలయిలో పరిషత్తుని తెరుస్తారు. ఆలోగా రామమూర్తిగారు తెలుగుపీఠాన్ని అధిష్ఠిస్తారు అన్న సంతోషవార్త ఆంధ్రులకు వినబడునని మావిశ్వాసము."

*

ఏభాషవారిలోనూ రామమూర్తిపంతులుగారివలె ఒకభాషయందలి సారస్వతాన్ని గాలించినవారు ఎందరో ఉండరు. ఆంధ్రులకు విశ్వకళాపరిషత్తు చేపడి ఇంతకాల మయిన్ని, వీరి అసాధారణపాండిత్యాన్ని తగినరీతి మన్నించకపోవడం పరిషత్తు ఆంధ్రుల సంస్కృతి విద్వత్తలయెడ చూపే అనుబంధవిశేషాన్ని నిదర్శిస్తూ ఖేదకారణమై నిలుస్తుంది. కాగా ఈ ఆంధ్రప్రముఖుల ప్రకటనం గమనించతగ్గది. శ్రీ పంతులుగారికి డాక్టరేటు ఇచ్చి గౌరవించడం, వారిచేత పరిషదుపన్యాసాలు చేయించడం, వారికృషిని—చేసినదానినీ, చేయుగలదానినీ—గ్రంథాలుగా ప్రకటించడం లోనైనపనులకు కళాపరిషత్తు ఎప్పుడు పూనుకొన్నా పూనుకోతగ్గదే.

*   *   *   *

మాతృభాషలోని తీపి మనస్సు నెంతో ఆహరించగా, శ్రీ పంతులుగారు 'ఆడిన'మాటకూ 'వ్రాసిన' మాటకూ దూరాలూ సన్నికర్షలూ పరిశీలిస్తూ వాఙ్మయము చులుకితము చేసుకొన్నారు. కాని అవశ్యకాన్ని బట్టి వారిమనస్సు నేటికి సాహితీపరత్వముకంటె భాషాపరత్వముతో ఎక్కువ రంగు తిరిగినదై నిల్చిఉన్న దంటే వారికృషిని సరిగా తెలిసికొన్నట్టే. ఇక పరిషదధికారులు ఆపీఠాన్ని ఎటువలె నిలప నెంతురో. కాని శ్రీ పంతులుగారిని సత్కరించడానికి పరిషత్తు తనకు వీలయినన్నిమార్గాలు చేపట్టదగును.

విరాళములు

ఒక మిత్రులు (శాశ్వతగ్రాహకులు)

దేవరపల్లి వెంకటకృష్ణారెడ్డిగారు

ఉలవపాడు, నెల్లూరుజిల్లా ...

ఒక మిత్రులు ...

మరొక మిత్రులు ౨౫

అభిప్రాయాలు

ప్రియసంపాదక మహాశయా,

వందనములు.

ముద్దులు మూటగట్టుచు వెలువడుచున్న తమ 'ఉదయిని'కి అభినందనములు. అభినందనార్హముగ దానిని 'సంపాదించి' ఆంధ్రలోకమున కొసగుచున్న తమకును అభినందనములు. ఉద్బోధకమగు నవ్యసాహిత్య నిర్మాణమున కావశ్యకములగు సుందరపరికరములను 'ఉదయిని' క్రమముగ సేకరించుకొనుచున్నది. విశేషించి నాలుగవసంచిక సంతరించుకొనిన యీపరికరములు సుందరతరములు.

నాలుగవసంచికయందలి వ్యాసములు—ముఖ్యముగ గద్యరూపములు—అందును ప్రధానముగ 'సీత-కుందమాల', 'ప్రాకృతము: నన్నయకు పూర్వపు సాహిత్యము', 'శ్రీ దీక్షితులుగారి నాటికలు', ఆరనిజ్యోతి', 'శైలబాల'—ఉజ్జ్వలములు, ఉన్నతభావ సమంచితములు. అవి రచయితల ప్రతిభకు, పాండిత్యమునకు, పరిశీలనశక్తికి, భావోన్నతికి, రచనాసామగ్ర్యమునకు, సంపాదకుని సంస్కారసంపదకు నుత్తమనిదర్శనములు. నిక్కముగ నవి నవ్యాంధ్రవాణి కమూల్యాలంకారములు. అజ్ఞాతపూర్వమగు నవ్యాంధ్రశక్తి వానియందు ప్రత్యక్ష మగుచున్నది.

మహాశయా, తమకృషికారణముగ నిట్లు నేటి ఆంధ్రహృదయమున నెలకొనిన బీజముల వలన మొలకెత్తి, చిగిరించి, వివిధప్రపంచ సారస్వత సంస్కారబలమున వనలుసాగుచు, విజ్ఞానవల్లరులు నవ్యాంధ్రసాహిత్యరంగమున కెగబ్రాకుచున్నవి. అవి ఆంధ్రవాణికి పుష్టిని తుష్టిని చేకూర్చి, స్వాస్థ్యమును సంతరించి యామెను నవ్యభావరమణీయనుగ నొనరింపగల అమృతమయఫలములను ఫలింపగలవను విశ్వాసము గలుగుచున్నది ఈ విశ్వాసము నిశ్చయార్థ మగుగాక! ఉదయిని చిరంజీవియై నిరంతరము నవ్యవాఙ్మయాభివృద్ధిని గావించుచుండుగాక! ఇదియే పరమాభిలాషము. చిత్తగింపుడు...

చెన్నపురి .. గ. సుబ్బరామయ్య

'భారతి' సంపాదకుడు

'ఉదయిని'...సారస్వతలోకమున నొక నూతనాధ్యాయమును ప్రారంభించినది. దీని కొక ప్రయోజన మున్నది. అది సంపాదకుని రచనలందును ఇతర వ్యాసములందును ప్రతిఫలించుచున్నది. పాఠకుని దిమ్మెసగొట్టక వానియందు ఆలోచనాభాగమును ప్రజ్వరిల్ల జేయుచున్నది. ఏ పద్యము జదివినను, వ్యాసము జూచినను అచట ఆగు మనుసట్లుండును...శ్రీయుత గిడుగు వెంకటరామమూర్తిగారు ఆశీస్సును బంపుచు నిటుల వ్రాసిరి:—
"నేటి తెలుగుభాషలో నేటి భూలోకము ప్రతిఫలించేటట్లు చేయగల తెలుగులేఖకు లున్ను, తెలుగుకవులున్ను అన్యదేశీయులతో తులదూగ గలవారు తయారవుతున్నారని ఈ పత్రికలు విశదము చేస్తూఉన్నవి."
ఈ అభిప్రాయముతో నేకీభవించుచు నీ పత్రికను ఆంధ్రలోకము అభిమానించి పోషించునని నమ్మెదము.

—ఆంధ్రపత్రిక.

ముఖ్యంగా చదవవలసిన గ్రంథాలు—కొన్ని

హిందూదేశ చరిత్ర :—

మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారిది. దేశచరిత్రలో ఇటీవల జరిగిన పరిశోధనలను గూడ పరిశీలించి రచియించిన గ్రంథము. ౧ ౦ ౦

అమరావతీ స్తూపము, ఇతర వ్యాసములు :—

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారిది. ప్రాచీనాంధ్రుల ఔన్నత్యమునకు, కళానైపుణ్యమునకు నిదర్శనముగా ఉండిన అమరావతీస్తూపపు చరిత్ర: ప్రతియాంధ్రుడు చదువవలసినది. మన ప్రాచీనవిద్యాసంస్థలు, అనాదృతవాఙ్మయము మొదలైన వాటిని గురించి చక్కని వ్యాసములు కలవు ... ౦ ౧౨ ౦

ప్రాచీనాంధ్ర నౌకాజీవనము :—

భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు రచియించినది. పూర్వం ఆంధ్రులు కడలేని సముద్రాలు దాటి ద్వీపాంతరాలలో చేసిన వర్తకవ్యాపారము మొదలైనవిషయాలు ఎన్నో ఇందున్నవి ౧ ౦ ౦

ప్రాచీన విద్యాపీఠములు :—

డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు రచియించినది. వేంగి, నాలంద, విక్రమశిల, ధాన్యకటకము మొదలైన విద్యాపీఠముల చరిత్రము. పెక్కుగ్రంథములు పరిశోధించి రచింపబడినది. ౧ ౦ ౦

నవకుసుమాంజలి :—

కీ. శే. జనమంచి వేంకటరామయ్యగారిది. ఇందు రసావహములైన పెక్కు కావ్యములు కలవు ౧ ౮ ౦

మాలతీ మాధవము :—

కీ. శే. జనమంచి వేంకటరామయ్యగారిది. ఇది భవభూతికవి నాటకమునకు మనోహరమగు తెలుగుసేత ౦ ౧౨ ౦

వైశాఖి:—

కవితాసమితివారి ద్వితీయ వార్షికసంచిక. సరసములగు కావ్యములు, వివిధవిషయాల విలువగల వ్యాసములు, విమర్శములు గల సంచిక ౧ ౦ ౦

ప్రభవ :—

శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారిది. ఖండకావ్యముల సంపుటము ... ౦ ౪ ౦

మాతృపూజ :—

కొందరు కవుల దేశభక్తిగీతముల సంపుటము ౦ ౮ ౦

Printed by S. Seshagiri Rao, at the Lodhra Press, Egmore & Published by K. Janardana Rao
at 15, Audiappa Mudali Street, Vepery, Madras